

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

SANDRA GRABAUSKAITĖ
EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS PROGRAMA

**EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO KOMPETENCIJA AIŠKINTI MIŠRIŲ
SUSITARIMŲ NUOSTATAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Doc. dr. Inga Daukšienė

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	4
1. MIŠRŪS TARPTAUTINIAI SUSITARIMAI IR EUROPOS SAJUNGOS TEISINĖ SISTEMA	9
1.1. Mišraus susitarimo sąvoka	9
1.2. Mišrių susitarimų vieta Europos Sąjungos teisinėje sistemoje.....	12
2. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO JURISDIKCIJOS IR KOMPETENCIJOS KLAUSIMAI.....	15
2.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išimtinė jurisdikcija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsnį	15
2.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsnį	19
3. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKA DĖL MIŠRIŲ SUSITARIMŲ	22
3.1. Hermès ir Dior bylos	22
3.2. MOX Plant byla.....	26
3.2.1. Faktinės bylos aplinkybės.....	26
3.2.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vertinimas dėl pirmojo kaltinimo	27
3.2.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vertinimas dėl antrojo ir trečiojo kaltinimų	30
3.3. Kitos bylos.....	32
3.4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos apibendrinimas ir įvertinimas	36
3.4.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos apibendrinimas.....	36
3.4.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos įtaka Europos Sąjungos valstybių narių laisvam ginčo sprendimo priemonių pasirinkimui	38
3.4.2.1. Galimybė ginčo klausimus, nesusijusius su Europos Sąjungos teise nagrinėti kitoje tarptautinėje teisminėje institucijoje.....	39
3.4.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir kitos tarptautinės teisminės institucijos jurisdikcijų susikirtimo galimybė	41
3.4.4. Europos Sąjungos Komisijos vaidmuo.....	46
4. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO JURISDIKCIJA DĖL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGOS KONVENCIJOS NUOSTATŲ	48
4.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos išimtinumo problema Europos Sąjungai prisijungus prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos	48
4.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija ir jurisdikcija Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos atžvilgiu.....	50

4.2.1. MOX Plant praktikos pritaikomumas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatų atžvilgiu.....	50
4.2.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija ir jurisdikcija Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos atžvilgiu žvelgiant iš Europos Sąjungos pozicijų	52
5. ESTT PRAKTIKOS DĖL JO KOMPETENCIJOS IR JURISDIKCIJOS PAGAL SESV 344 STRAIPSNĮ PASIKEITIMO GALIMYBĖS IR PASIŪLYMAI	55
IŠVADOS.....	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	60
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67

IVADAS

Temos problematika. Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutarties) 3 straipsnio 5 punkte įtvirtinta, jog „palaikydama santykius su platesniu pasauliu, Sąjunga išsaugo ir skatina savo vertybes ir savo interesus <...> Ji prisideda prie <...> griežto tarptautinės teisės laikymosi ir jos plėtojimo.“¹ Ši nuostata primena, jog Europos Sąjungos (toliau – Sąjunga arba Bendrija) kompetencijos sričių ratas nuolat plečiasi, todėl didėja tikimybė, jog Sąjunga prisiims vis daugiau įsipareigojimų sudarydama įvairias tarptautinės sutartis ar prisijungdama prie jų tose srityse, kuriose Sąjungos pirminė teisė suteikia Sąjungai kompetenciją šiuo klausimu. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo arba SESV) 216 straipsnis įtvirtina Sąjungos išorės kompetenciją sudaryti susitarimą su viena arba keliomis trečiosiomis šalimis arba tarptautinėmis organizacijomis, t.y. prisiimti tarptautinius įsipareigojimus. Pažymėtina, jog remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktika,² Sąjungos išorės kompetencija išplaukia ne tik iš aiškiai ją įtvirtinančių Sąjungos sutarčių nuostatų, bet taip pat gali būti išvedama iš jų ir jų rėmuose priimtų antrinės teisės aktų.³ Kitaip tariant, tais atvejais, kai Sąjunga realizuoja savo išimtinę vidinę kompetenciją, ji įgyja ir išorinę išimtinę kompetenciją, jei tai yra būtina tam, kad išsaugoti visišką Bendrijos teisės veiksmingumą bei vienodą ir darnų Sąjungos normomis sukurtos sistemos funkcionavimą.⁴

Dažnai prie Sąjungos tarptautinių sutarčių jau yra prisijungusios ar prisijungia Sąjungos valstybės narės, todėl galimi atvejai, kai tam tikrų nuostatų atžvilgiu įsipareigojimus prisiima Sąjunga ir jos valstybės narės atskirai arba kartu. Tą taip pat patvirtina ir SESV 2 straipsnis, įtvirtinantis Sąjungos išorės kompetencijos kategorijas, t.y. SESV 2 straipsnio 1 dalis išskiria išimtinę Sąjungos kompetenciją, o 2 dalis – pasidalijamąją Sąjungos ir valstybių narių kompetenciją. Pastaruoju atveju tam tikrose srityse, numatytose SESV 4 straipsnio 2 dalyje, Sąjunga dalijasi kompetencija su valstybėmis narėmis.

Problema šiuo atveju susijusi su klausimu, ar valstybės narės jų tarpusavio ginčą, susijusį su tarptautinės sutarties, prie kurios yra prisijungusi tiek Sąjunga, tiek valstybės narės ir kuri yra sudaryta pasidalijamajai Sąjungos ir valstybių narių kompetencijai priskirtoje srityje, nuostatomis turi spręsti ESTT, ar gali rinktis toje tarptautinėje sutartyje numatytas ar kitas tarptautines ginčų sprendimo institucijas.

¹ Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija. OL C 83, 2010, p. 1–329.

² Byla 22/70, *Commission of the European Communities v. Council of the European Communities* [1971] ECR 263.

³ *Ibid.*, para 16.

⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Nuomonė 1/03 dėl Bendrijos kompetencijos sudaryti naują Lugano konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. [2006] ECR I-01145, para 154-128.

Kyla būtinybė išsiaiškinti, ar SESV 344 (toliau – SESV 344 straipsnis arba EB 292 straipsnis) straipsnis suteikia ESTT teisę aiškinti tarptautinių susitarimų nuostatas, jei tokio susitarimo šalimis yra tiek pati Sąjunga, tiek valstybės narės ir tarptautinis susitarimas patenka į pasidalijamąją Sąjungos ir valstybių narių kompetenciją. Taip pat reikia išsiaiškinti, ar ESTT turi teisę spręsti visus valstybių narių ginčus, kylančius dėl tokių tarptautinių susitarimų nuostatų, jei tai liečia Sąjungos teisę.

Vadovaujantis ESTT praktika,⁵ Sąjungos sudarytos tarptautinės sutartys yra laikomos integralia Sąjungos teisės dalimi, kas leidžia daryti prielaidą, jog tokias tarptautines sutartis, kaip Sąjungos teisės dalį, turi teisę taikyti ir aiškinti tik ESTT. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės narės perdavė Sąjungos institucijoms dalį savo suverenių galių ir tuo, kad remiantis Sąjungos sutarčių dvasia ir tikslais, yra būtina, kad visos valstybės narės suteiktų vienodą taikymą Sąjungos teisei, kurią jos priėmė abipusiškumo pagrindu,⁶ ESTT visais įmanomais būdais siekia vykdyti jam priskirtas funkcijas, kurių tikslas – apsaugoti Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumą ir jos ypatumus. Būtent šio tikslo įgyvendinimui yra būtina, jog valstybės narės tarpusavio ginčus spręstų ESTT, priešingu atveju ESTT kompetencija taikyti ir aiškinti Sąjungos teisę, suteikta jam SESV 344 straipsniu, būtų paneigta. Taigi, kyla klausimas, kokia yra ESTT praktika tų tarptautinių sutarčių nuostatų atžvilgiu, kurios reglamentuoja sritis, patenkančias tiek į Sąjungos, tiek į valstybių narių kompetenciją, ar Sąjungos teisė tokiais atvejais leidžia valstybėms narėms dėl ginčų, susijusių su tokiomis nuostatomis, kreiptis į tas tarptautines teismines institucijas, kurios yra numatytos pačiose sutartyse, kaip teisminės ginčų sprendimo priemonės dėl tokių sutarčių aiškinimo ir taikymo arba į kitas tarptautinėje teisėje numatytas kompetentingas ginčų sprendimo institucijas. Esant neigiamam atsakymui, kyla kiti klausimai: pirma, ar ESTT, manydamas, jog jis yra vienintelė tarptautinė teisminė institucija, galinti aiškinti ir taikyti mišraus tarptautinio susitarimo nuostatas, esančias Sąjungos teisinės sistemos dalimi ir dėl šios priežasties konstatuodamas savo išimtinę jurisdikciją spręsti visus su tuo susijusius valstybių narių tarpusavio ginčus, nepaneigia valstybių narių teisės laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones, nes tokia teisė yra garantuojama tarptautinės teisės; antra, ar ESTT praktika dėl SESV 344 straipsnio neapriboja kitų tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijos ir nesumenkina jų autoriteto tarptautinėje arenoje, turint omenyje tai, kad tarptautinėje teisėje neegzistuoja tarptautinių teisminių institucijų hierarchinė sistema. Taigi, iš esmės, kyla klausimas, ar ESTT praktika dėl jo kompetencijos aiškinti ir taikyti mišrių susitarimų nuostatas, yra suderinama su tarptautine teise ir

⁵ Byla C-181/73, *Haegeman v. Belgian State* [1974] ECR 449, para 5.

⁶ Byla C-6/64, *Flaminio Costa v E.N.E.L.* [1964] ECR 585.

ar Sąjunga iš tikrųjų laikosi pradžioje minėtos ES sutarties 3 straipsnio 5 punkto nuostatos dėl Sąjungos prisidėjimo prie griežto tarptautinės teisės laikymosi ir jos plėtojimo.

Temos aktualumas ir ištyrimo lygis. Be aukščiau aptartos temos problematikos, jos aktualumą rodo tai, kad Lietuvos moksliniuose darbuose pasigendama specialios studijos darbe nagrinėjama klausimais. Bene vieninteliu Lietuvos mokslininku, moksliniame straipsnyje analizavusiu ESTT praktikos dėl jo jurisdikcijos pagal SESV 344 straipsnį problematinius aspektus, yra I. Daukšienė. Dėl šios priežasties magistriniame darbe remiamasi užsienio mokslininkų straipsniais ir monografijomis, kuriuose analizuoti diskutuoti klausimai, susiję su ESTT pernelyg plečiama praktika dėl jo kompetencijos aiškinti mišrių susitarimų nuostatas: autorė rėmėsi N. Schrijver, T. Lock pateikta *MOX Plant* bylos analize, J. Heliskoski, T. Lock *Hermès* ir *Dior* bylų apžvalga ir kritika, N.B. Hofstotter požiūriu į ESTT praktikos įtaką Sąjungos valstybių narių laisvam ginčo sprendimo priemonių pasirinkimui bei įžvalgomis dėl ESTT ir kitų tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijų susikirtimo galimybės, N. Lavranos požiūriu dėl SESV 344 svarbos ir ESTT požiūriu dėl šio straipsnio besąlygiško taikymo būtinybės bei valstybių teisės pasirinkti ginčų sprendimo priemones privalumus. Tačiau nepaisant to, autorė pastebi, jog užsienio literatūroje yra sunku aptikti kompleksinių šios problemos analizei skirtų darbų.

Atkreiptinas dėmesys, jog Sąjunga ketina tapti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) šalimi, todėl šio magistrinio darbo naujumą pagrindžia tai, jog jame analizuojamas ESTT praktikos pritaikomumas EŽTK atžvilgiu Sąjungai prisijungus prie šios konvencijos ir galimas jos pasikeitimas. Pažymėtina, jog nors I. Daukšienės straipsnyje yra užsimenama apie ESTT ir tarptautinių teismų jurisdikcijos atskyrimo ir susikirtimo problemos aktualumą Sąjungos prisijungimo prie EŽTK kontekste,⁷ tačiau nepaisant to, šio darbo autorei mokslinėje literatūroje apskritai nepavyko rasti publikacijų ESTT praktikos pritaikomumo EŽTK atžvilgiu ir galimo ESTT praktikos pasikeitimo klausimais.

Šiame darbe taip pat remiamasi Sąjungos pirminės teisės aktais, pavyzdžiui, ES sutartimi, Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo, kitais Sąjungos institucijų priimtais teisės aktais, taip pat kitomis, aktualiomis temai tarptautinėmis sutartimis, pavyzdžiui: Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, Deklaracija dėl tarptautinės teisės principų, liečiančių draugiškus valstybių narių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Chartiją, EŽTK, Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija ir kt.

Tyrimo objektas. ESTT kompetencija dėl mišrių tarptautinių sutarčių.

⁷ Daukšienė I. Europos Sąjungos valstybių narių tarpusavio ginčai ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija. *Jurisprudencija*. 2011, 18(4): p. 1364.

Tyrimo tikslas. Atskleisti ir įvertinti ESTT kompetenciją dėl mišrių susitarimų nuostatų aiškinimo.

Esminiai tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti mišraus susitarimo sąvoką ir jo vietą Sąjungos teisinėje sistemoje.
2. Išanalizuoti Sąjungos teisės nuostatas ir dalį ESTT praktikos dėl ESTT kompetencijos ir jurisdikcijos pagal SESV 344 straipsnį.
3. Išanalizuoti ESTT praktiką dėl mišrių susitarimų aiškinimo.
4. Nustatyti ESTT praktikos dėl mišrių susitarimų aiškinimo pritaikomumą EŽTK nuostatomis ir prisijungimo prie EŽTK poveikį ESTT jurisdikcijai pagal SESV 344 straipsnį.

Tyrimo metodai: Šiame darbe naudoti sisteminės analizės, loginis, teleloginis ir lyginamasis metodai.

Sisteminės analizės metodas – šio metodo pagalba darbe atskleidžiami teisės normų ryšiai, teisės normų ir teismų formuojamos praktikos santykis, šis metodas padeda sisteminti ir vertinti informaciją, prognozuoti galimas išvadas bei pagrįsti tyrimo tikslą analizuojant teisės normų turinį, teismų praktiką ir mokslinę literatūrą. Padeda identifikuoti problemas, kylančias teismų praktikoje ir atskleisti jų turinį bei matyti tyrimo objektą platesniame kontekste.

Loginis – analitinis metodas – darbe naudojamas teisės aktų, mokslinės literatūros ir teismų praktikos analizės pagrindu daryti prielaidas, jas patvirtinti arba paneigti pasitelkiant loginį mąstymą.

Teleloginis metodas – šis metodas taikomas siekiant atskleisti tam tikrų teisės normų turinį, teisės aktų leidėjų ketinimus.

Lyginamasis metodas – naudojamas tarptautinių teisminių institucijų pozicijoms, skirtingoms mokslininkų nuomonėms palyginti, jas apibendrinti ir formuoti išvadas.

Sąvokos. Šiame darbe sąvoka „teismo kompetencija“ yra suprantama kaip teismo teisė taikyti ir aiškinti tam tikras teisės normas, pavyzdžiui, ESTT teisė taikyti ir aiškinti Sąjungos teisės nuostatas. Sąvoka „teismo jurisdikcija“ yra suprantama kaip teismo teisė nagrinėti ginčus tarp tam tikrų subjektų, pavyzdžiui, ESTT teisė nagrinėti ginčus tarp valstybių narių. Sąvokos „sutartis“ ir „susitarimas“ bus vartojamos kaip sinonimai.

Darbo struktūra. Šį darbą sudaro įvadas, penki skyriai, suskirstyti į poskyrius, išvados, literatūros sąrašas bei darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Įvade nustatoma nagrinėjama problema, iškeliamas tiriamojo darbo tikslas ir uždaviniai, įvardijamas tyrimo objektas, nustatoma nagrinėjama problema ir jos aktualumas, aptariami literatūros šaltiniai. Pirmajame skyriuje aptariama mišraus susitarimo sąvoka ir jo vieta Sąjungos teisinėje sistemoje. Antrasis skyrius skirtas ESTT kompetencijos ir jurisdikcijos klausimams nagrinėti. Trečiajame skyriuje išsamiai

analizuojama ESTT praktika dėl jo kompetencijos aiškinti mišrių susitarimų nuostatas ir tokios praktikos įtaka valstybių narių teisei laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones bei kitų tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijai ir autoritetui. Ketvirtajame skyriuje aptariamas ESTT praktikos pritaikomumas EŽTK atžvilgiu Sąjungai prisijungus prie šios konvencijos ir galimas jos pasikeitimas. Penktajame skyriuje pateikiami praktikos dėl ESTT kompetencijos ir jurisdikcijos pagal SESV 344 straipsnį pasikeitimo galimybės ir pasiūlymai.

1. MIŠRŪS TARPTAUTINIAI SUSITARIMAI IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISINĖ SISTEMA

1.1. Mišraus susitarimo sąvoka

Kalbant apie mišraus susitarimo sąvokos atsiradimo ištakas, tikslinga paminėti, jog mišrūs susitarimai nebuvo numatyti Europos Bendrijos steigimo sutartyje,⁸ tačiau Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties 102 straipsnyje randame netiesiogiai įtvirtiną pirminę mišraus susitarimo sampratą: „*Susitarimai arba sutartys su trečiąja valstybe, tarptautine organizacija ar trečiosios valstybės nacionaliniu subjektu, kurių viena iš šalių, be pačios Bendrijos, yra viena ar kelios valstybės narės, neįsigalioja tol, kol visos suinteresuotos valstybės narės Komisijai nepraneša, kad minėtieji susitarimai ar sutartys yra pradėti taikyti pagal atitinkamų jų nacionalinių įstatymų nuostatas.*“⁹ Šio straipsnio pagrindu įsitvirtinusi mišraus susitarimo koncepcija buvo priimta kaip Sąjungą tenkinantis sutarties modelis ir dėl jos tolimesnio egzistavimo bei teisinio pagrįstumo abejonių nekilo.¹⁰ Pats ESTT yra pripažinęs, jog kai kurie tarptautiniai susitarimai reikalauja tiek Sąjungos, tiek valstybių narių dalyvavimo juose.¹¹

Mokslinėje literatūroje mišraus susitarimo sąvoka suprantama įvairiai: pavyzdžiui, tam, kad susitarimą laikytume mišriu, gali pakakti procedūrinio aspekto, t.y. tarptautinis susitarimas gali būti laikomas mišriu, jei Sąjunga ir viena ar daugiau jos valstybių narių yra tarptautinio susitarimo šalimis.¹² Taigi, šiuo atveju bet koks tarptautinis susitarimas, kurio šalimis yra Sąjunga bei valstybės narės, nepaisant kompetencijos pasidalijimo klausimų, bus laikomas mišriu, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija,¹³ Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (toliau – Orhuso konvencija).¹⁴

Taip pat tokiu susitarimu, J. Loo nuomone, gali būti laikomas ir susitarimas, kai jo atžvilgiu Sąjunga ir valstybės narės dalinasi kompetencija, tačiau pačio susitarimo šalimis gali būti

⁸ Europos Bendrijos steigimo sutartis. OL C 224, 1992, p. 1-135.

⁹ Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis. OL C 84, 2010, p. 1-112.

¹⁰ Granvik L. Incomplete Mixed Environmental Agreements of the Community and the Principle of Bindingness. Koskenniemi M. *International Law Aspects of the European Union*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1998, p. 256; Macleod I., Hendry I., Hyett S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1998. p. 143-144.

¹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/78 (Natūralus kaučiukas (Natural Rubber)) [1979] ECR 2871, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/94 (PPO (WTO)) [1995] 1 CMLR 205, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 2/91, (TDO konvencija (ILO Convention)) [1993] ECR I-1061.

¹² Leal-Arcas R. The European Community and Mixed Agreements. *European Foreign Affairs Review*. 2001, 6: p. 485

¹³ Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija. *Valstybės žinios*. Nr. 107-4786

¹⁴ Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. *Valstybės žinios*. Nr. 73-2565.

tik valstybės narės,¹⁵ pavyzdžiui, Tarptautinės darbo organizacijos (toliau – TDO) narėmis gali tapti valstybės, kurios yra Jungtinių Tautų, kurių speciali institucija ji yra, narės bei kitos valstybės, kurios yra priimamos pagal TDO konstitucijoje nustatytas sąlygas.¹⁶ Tačiau autorės nuomone reikėtų atkreipti dėmesį, į tai, jog tokiu atveju Sąjunga *de jure* nebūtų tokio susitarimo šalimi ir susitarimas nebūtų laikomas Sąjungos teisinės sistemos dalimi, kas reikštų, jog ESTT neturi kompetencijos šio susitarimo nuostatų atžvilgiu. Nepaisant to, ESTT savo nuomonėje 2/91 dėl „Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos Nr. 170 dėl saugumo darbe naudojant cheminius produktus“ (toliau – Nuomonė 2/91)¹⁷ pažymėjo, jog „bendradarbiavimas tarp Bendrijos ir valstybių narių yra juo labiau reikalingas, atsižvelgiant į tai, kad pagal dabartinę tarptautinę teisę Bendrija negali pati sudaryti TDO konvencijos ir turi tai padaryti tarpininkaujant valstybėms narėms.“¹⁸ Europos Sąjungos Komisija (toliau – Komisija) taip pat išreiškė savo nuomonę, jog „jei Bendrija susiduria su sunkumais naudodamasi savo išimtinę kompetencija TDO viduje, valstybės narės turi pareigą bendrai veikti Bendrijos interesais ir vardu.“¹⁹ Taigi, tokiu atveju Sąjunga galėtų įgyvendinti savo kompetenciją per valstybes nares, veikiančias Sąjungos interesais, net srityse, kuriose išimtinę kompetenciją turi Sąjunga.²⁰

Susitarimas gali būti laikomas mišriu dėl reikalavimų, susijusių su jo finansavimu,²¹ pavyzdžiui, Susitarimas dėl Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko (toliau – ERPB) įsteigimo, kurio šalimis yra tiek Sąjunga, tiek valstybės narės, numato, jog kiekviena susitarimo šalis turi mokėti mokestinius įnašus. Šiuo atveju Sąjungos mokestinis įnašas yra įnešamas iš Sąjungos biudžeto, tačiau situacija gali būti ir komplikuočiau, jei Sąjungos mokestinis įnašas yra formuojamas iš valstybių narių atskirų fondų.²²

Tarptautinis susitarimas taip pat bus laikomas mišriu dėl nuostatų, reglamentuojančių balsavimo procesą,²³ pavyzdžiui, Sąjungai tapus Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos (toliau – FAO) nare, pagal FAO konstituciją, Sąjunga ir valstybės narės prieš kiekvieną FAO valdymo institucijų susitikimą buvo įpareigos susitarti dėl balsavimo teisių tokiaame susitikime.²⁴

¹⁵ Loo J. *Mixed agreements in the external relations of the European Community and their importance for Estonia as a new member state* [interaktyvus] <<http://www.vm.ee/?q=en/node/4061>> [žiūrėta 2011-11-15].

¹⁶ Teisingumo Teismo nuomonė 2/91, [1993] ECR I-1061

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*, para 37.

¹⁹ *Ibid.*, *op. cit.*

²⁰ Loo J., *op. cit.*

²¹ Lecal-Arcas R., *supra* note 12, p. 489

²² *Ibid.*, p. 485

²³ Lecal-Arcas R., *op. cit.* 21, p. 489

²⁴ EU status in FAO [interaktyvus]

<http://eeas.europa.eu/delegations/rome/eu_united_nations/work_with_fao/ec_status_fao/index_en.htm> [žiūrėta 2012-11-24]

Galiausiai, mišriu susitarimu bus pripažįstamas susitarimas, kurio šalimis yra tiek Sąjunga, tiek valstybės narės, kai dėl tarptautinio susitarimo dalyko jų kompetencija yra pasidalijamoji,²⁵ pavyzdžiui Susitarimas dėl ERPB įsteigimo, Protokolas dėl Madrido susitarimo dėl tarptautinio ženklų registravimo, Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija, Orhuso konvencija.²⁶

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, autorės nuomone, tiksliausia būtų teigti, jog tarptautinis susitarimas bus mišrus, jei viena iš susitarimo arba sutarties su trečiąja valstybe, tarptautine organizacija ar trečiosios valstybės nacionaliniu subjektu šalių, be pačios Sąjungos, bus viena ar kelios valstybės narės ir jei tokio susitarimo ar sutarties dalykas pateks tiek į Sąjungos, tiek į valstybių narių kompetenciją. Pastarosios sąlygos būtinumą patvirtina tiek aukščiau išdėstyti mokslinėje literatūroje randami mišraus susitarimo sąvokos variantai, kuriuose minimas kompetencijos tarp Sąjungos ir valstybių narių pasidalijimo aspektas, tiek aukščiau minėti ESTT išaiškinimai, jog kai kurie tarptautiniai susitarimai reikalauja tiek Sąjungos, tiek valstybių narių dalyvavimo, kas leidžia teigti, jog ESTT pripažįsta, kad ne visa Sąjungos kompetencija yra išimtinė, todėl gali kilti Sąjungos ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimo klausimas toje srityje, kurią reglamentuoja tarptautinis susitarimas. Primintina, jog SESV 2 straipsnio 2 dalis įtvirtina pasidalijamąją Sąjungos ir valstybių narių kompetenciją: „kai Sutartys konkrečioje srityje suteikia Sąjungai kompetenciją, kurią ji dalijasi su valstybėmis narėmis, Sąjunga ir valstybės narės gali toje srityje priimti teisiškai privalomus aktus. Valstybės narės naudojami savo kompetencija tiek, kiek Sąjunga nepasinaudojo savo kompetencija. Valstybės narės vėl naudojami savo kompetencija tiek, kiek Sąjunga nusprendė nesinaudoti savo kompetencija.“²⁷ SESV 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos pasidalijamajai Sąjungos ir valstybių narių kompetencijai priskiriamos sritys.²⁸

Taigi, šiame darbe mišrus susitarimas bus suprantamas kaip susitarimas arba sutartis²⁹ su trečiąja valstybe, tarptautine organizacija ar trečiosios valstybės nacionaliniu subjektu, kurių viena iš šalių, be pačios Sąjungos, yra viena ar kelios valstybės narės ir dalis tarptautinio susitarimo ar sutarties nuostatų patenka į Sąjungos kompetenciją, o dalis – į valstybių narių kompetenciją, t.y. kai Sąjunga ir valstybės narės dalijasi kompetencija tam tikroje srityje, dėl kurios sudaromas susitarimas. Pažymėtina, jog tokia mišraus susitarimo samprata dažniausiai sutinkama ir mokslinėje literatūroje.³⁰

²⁵ Leal-Arcas R., *supra* note 12, p. 485.

²⁶ Vadapalas V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 141.

²⁷ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, *supra* note 1, 2 straipsnio 2 dalis.

²⁸ *Ibid.*, 4 straipsnio 2 dalis.

²⁹ Reikėtų priminti, jog toliau darbe žodžiai „susitarimas“ ir „sutartis“ bus vartojami kaip sinonimai.

³⁰ Žr. Lock T. The European Court of Justice: What Are The Limits of Its Exclusive Jurisdiction? *The Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2009, 3: p. 295; Heliskoski J. *Mixed agreements as a Technique for Organizing the International Relations of European Community and its Member States*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 2001, p. 7; Karayigit T. M. Why and To What Extent a Common Interpretative Position for Mixed

Apibrėžus mišraus susitarimo sąvoką, tikslinga paminėti tokių susitarimų sudarymo priežastis: pagrindinė priežastis aiški iš ankstesnio dėstymo – egzistuoja sritys, priklausančios pasidalijamajai Sąjungos ir valstybių narių kompetencijai, todėl tiek Sąjunga, tiek valstybės narės, siekdamos įgyvendinti savos kompetencijos dalį, sudaro tarptautinį susitarimą kartu. Ši priežastis, žinoma, gali būti laikoma viena pagrindinių, kadangi palengvina Sąjungos ir valstybių narių bendradarbiavimą tarptautiniuose santykiuose trečiųjų tarptautinio susitarimo šalių atžvilgiu.³¹ Trečioji tarptautinio susitarimo šalis kitu atveju būtų priversta sudaryti tarptautinį susitarimą su Sąjunga jos kompetencijos ribose ir dar su dvidešimt septyniomis valstybėmis narėmis jų kompetencijos ribose. Tai sukeltų daug nepatogumų ir priverstų trečiąsias šalis vengti sudarinėti tarptautinius susitarimus su Sąjunga. Negana to, Sąjunga ir valstybės narės būtų priverstos aiškiai atriboti tarpusavio kompetenciją, ko, kaip nurodo T. Lock, dažnai yra vengiama dėl politinių ar praktinių priežasčių.³²

Egzistuoja ir kitų priežasčių, kurios sąlygoja būtinybę sudaryti būtent mišrius tarptautinius susitarimus, tačiau šios priežastys išplaukia iš aukščiau pateiktų galimų mišraus susitarimo sąvokų – kaip jau buvo minėta, gali pasitaikyti atvejų, kai tarptautinės organizacijos steigimo dokumentas tarptautinės organizacijos narėmis leidžia būti tik valstybėms, tarptautinis susitarimas nustato tam tikras taisykles dėl balsavimo ar finansavimo ir pan., tačiau pabrėžtina, jog tokio tipo mišrūs susitarimai gali nepakliūti į aukščiau apibrėžtą mišraus susitarimo sampratą, jei bus sudaryti srityse, kuriose išimtinę kompetenciją turi tik Sąjunga arba tik valstybės narės, arba kai Sąjunga nebus laikoma mišraus susitarimo šalimi *de jure*.

1.2. Mišrių susitarimų vieta Europos Sąjungos teisinėje sistemoje

Atsižvelgiant į tai, jog ESTT ne kartą konstatavo, kad tarptautiniai mišrūs susitarimai Sąjungos teisinėje sistemoje turi tokį patį statusą, kaip ir vien Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai, tokia apimtimi, kiek jų nuostatos patenka į Sąjungos kompetenciją,³³ tikslinga nustatyti, kokią vietą Sąjungos teisės aktų hierarchijoje užima tarptautinis susitarimas.

Pažymėtina, kad SESV 216 straipsnio 1 dalis nustato, jog „Sąjunga gali sudaryti susitarimą su viena arba keliomis trečiosiomis šalimis arba tarptautinėmis organizacijomis, kai tai

Agreements? *European Foreign Affairs Review*. 2006, 11(4): 46-447; Leal-Arcas R. The European Community and Mixed Agreements. *European Foreign Affairs Review*. 2001, 6: p. 485; Neframi E. Mixed Agreements as a Source of European Law. Cannizzaro E., Palchetti P., Wessel A. R. *International Law as Law of the European Union*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2012, p. 325.

³¹ Lock T. The European Court of Justice: What Are The Limits of Its Exclusive Jurisdiction? *supra* note 30, p. 295.

³² *Ibid.*

³³ Byla C-12/86, *Demirel v. Ville de Schwäbisch Gmünd* [1987] ECR 3719, para 9; Byla C-13/00 *Commission v. Ireland* [2002] ECR I-2943, para 14; Byla C-459/03 *Commission v. Ireland* [2006] ECR I-4635, para 84.

yra numatyta Sutartyse arba kai susitarimo sudarymas yra būtinas norint Sąjungos politikos sričių ribose pasiekti vieną iš Sutartyse nurodytų tikslų, arba kai jį numato Sąjungos teisiškai privalomas aktas, arba kai jis gali turėti poveikį bendroms taisyklėms ar keisti jų apimtį“,³⁴ o šio straipsnio 2 dalis įtvirtina Sąjungos sudarytų susitarimų privalomumą Sąjungos institucijoms ir valstybėms narėms: „Sąjungos sudaryti susitarimai yra privalomi Sąjungos institucijoms ir valstybėms narėms“. ³⁵ Pastaroji nuostata atspindi tarptautinės teisės principą „*pacta sunt servanda*“, įtvirtintą Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 26 straipsnyje.³⁶ Akivaizdu, jog 216 straipsnio 2 dalis kalba apie sutarčių privalomą laikymąsi trečiųjų šalių, su kuriomis sudarytos tokios sutartys, atžvilgiu. Minėto principo taikymas, vadovaujantis 216 straipsnio 2 dalimi, yra išplečiamas ir valstybių narių atžvilgiu, t.y. Sąjungos sudarytos sutartys įsipareigojimus sukuria ir jos valstybėms narėms.

Tačiau SESV 216 straipsnio 2 dalis neužsimena apie konkrečią tarptautinių susitarimų vietą Sąjungos teisinėje sistemoje. *Haegeman* byloje ESTT yra pasisakęs, jog Sąjungos sudarytos tarptautinės sutartys – tai Sąjungos institucijų priimti teisės aktai, todėl joms įsigaliojus tampa Sąjungos teisinės sistemos sudedamąja dalimi.³⁷ Svarbu paminėti ir tai, jog pagal ESTT praktiką³⁸ „tarptautiniai susitarimai turi viršenybę Bendrijos antrinės teisės aktų atžvilgiu“. ³⁹ Taigi, Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai turi aukštesnę galią nei antrinės teisės aktai. ESTT praktika taip pat leidžia teigti, jog tarptautinės sutartys Sąjungos teisės aktų hierarchijoje yra žemiau Sąjungos pirminės teisės: ESTT byloje *Kadi* pasisakė, jog Europos Bendrijų sutartis (toliau – EB sutartis) yra autonominė teisinė sistema, kurios negali pažeisti tarptautinė sutartis,⁴⁰ o *MOX Plant* byloje priminė, kad „tarptautinis susitarimas negali pažeisti Sutartyse nustatytos jurisdikcijos tvarkos, vadinasi, ir Bendrijos teisės sistemos autonomiškumo, kurio laikymąsi pagal EB 220 straipsnį užtikrina ESTT.“⁴¹

Konstatavus, kad Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai neturi viršenybės Sąjungos pirminės teisės atžvilgiu, tačiau turi ją kalbant apie antrinės teisės aktus, galima daryti išvadą, jog

³⁴ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, supra note 1, 216 straipsnio 1 dalis.

³⁵ *Ibid.*, 216 straipsnio 2 dalis.

³⁶ Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 13-480.

³⁷ Byla C-181/73, supra note 5, para 5; taip pat žr. Bylą C-61/94, *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany International Dairy Arrangement* [1996] ECR I-3989, para. 52; Bylą C-173/06, *Agrover Srl v Agenzia Dogane Circostrizione Doganale di Genova* [2007] ECR 8783, para. 17.

³⁸ Daugiau žr.: Byla C-61/94, *op. cit.*, para 52 ir Byla C-286/02 *Bellio F.lli Srl v Prefettura di Treviso* [2004] ECR I-3465, para 33.

³⁹ Byla C-344/04 *The Queen, on the application of International Air Transport Association and European Low Fares Airline Association v Department for Transport*. [2006] ECR I-0403, para 35.

⁴⁰ Byla C-415/05 *Al Barakaat International Foundation v. Council and Commission* [2010] ECR II-04749, para 316.

⁴¹ Byla C-459/03, supra note 41, para 123. Taip pat žr. Etienne J. *Loyalty Towards International Law as a Constitutional Principle of EU Law?* [interaktyvus] <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/11/110301.pdf>>; [žiūrėta 2012-01-15].

gali būti keliamas antrinio teisės akto, nesuderinamo su Sąjungos sudaryto tarptautinio susitarimo normomis, galiojimo klausimas, t.y. kyla klausimas, ar Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai veikia tiesiogiai ir ar jais galima remtis ginčijant Sąjungos antrinės teisės aktus. *Kupferberg* byloje ESTT pripažino tarptautinių sutarčių nuostatų tiesioginį veikimą su sąlyga, kad pastarosios atitinka tiesioginio veikimo sąlygas, kurios yra taikomos bet kuriai kitai Sąjungos teisės normai,⁴² nustatytas *Van Gend en Loos* byloje.⁴³ Taip pat sprendžiant tarptautinio susitarimo normų tiesioginio veikimo klausimą svarbu nustatyti, ar tarptautinė sutartis dėl savo pobūdžio ar savo struktūros nėra nesuderinama su tiesioginio veikimo savybe.⁴⁴

Pabaigai svarbu paminėti, jog ESTT byloje *Sevince* aiškiai nurodė, jog Sąjungos sudarytos tarptautinės sutartys yra integruota Sąjungos teisinės sistemos dalis, todėl jos turi taikymo viršenybę prieš nacionalinės teisės nuostatas.⁴⁵

⁴² Byla C-104/81, *Hauptzollamt Mainz v. CA Kupferberg & Co. KG* [1982] ECR 3641.

⁴³ Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, jog tam, kad tarptautinio susitarimo nuostata veiktų tiesiogiai, jos nuostatos turi būti aiškios, besąlyginės ir tolimesnis jų įgyvendinimas neturi priklausyti nuo tolimesnių valdžios veiksmų. Žr. Bylą C-26/62, *Van Gend & Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen* [1963] ECR 1, para 13.

⁴⁴ Byla C-104/81, *Hauptzollamt Mainz v. CA Kupferberg & Co. KG* [1982] ECR 3641, para 22.

⁴⁵ Byla C-192/89, *S. Z. Sevince prieš Staatssecretaris van Justitie* [1990] ECR I-03461, para 26.

2. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO JURISDIKCIJOS IR KOMPETENCIJOS KLAUSIMAI

2.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išimtinė jurisdikcija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsnį

Pažymėtina, jog SESV 5 skirsnyje įtvirtintos nuostatos, reglamentuojančios ESTT veiklą. SESV 259 straipsnis įtvirtina galimybę valstybei narei, manančiai, jog kita valstybė narė nevykdė pareigos, kylančios iš Sąjungos sutarčių, kreiptis į ESTT. Pažymėtina, jog minėtame straipsnyje įtvirtinta būtent galimybė, o ne pareiga kreiptis į ESTT.

SESV 344 straipsnyje nustatyta, jog „Valstybės narės įsipareigoja ginčų dėl Sutarčių aiškinimo ar taikymo nespręsti kitais būdais nei nustatyta Sutartyse.“ Akivaizdu, jog SESV 344 straipsnis nepalieka valstybėms narėms jokios pasirinkimo laisvės sprendžiant tarpusavio ginčus, susijusius su sutarčių aiškinimu ir taikymu. Vadovaujantis šiais dviem straipsniais galima teigti, kad ESTT turi išimtinę jurisdikciją spręsti visus ginčus tarp valstybių narių. Toje pačioje nuostatoje randame tokios išimtinės jurisdikcijos įtvirtinimo paaiškinimą, t.y. įtvirtintą ESTT kompetenciją: ESTT sprendžia valstybių narių ginčus dėl „Sutarčių aiškinimo ar taikymo“. Taigi, siekdamas konstatuoti, jog turi išimtinę jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčą, ESTT turi išsiaiškinti, ar tokio valstybių narių ginčo sprendimas reikalauja Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo. Esant teigiamam atsakymui, ESTT jurisdikcija yra neginčytina, nes teisę aiškinti Europos Sąjungos teisės aktus turi tik ESTT. Kaip matyti, ESTT jurisdikcija yra tiesiogiai susijusi su jo kompetencija, todėl kalbant apie ESTT kompetenciją, šiame darbe bus kalbama ir apie ESTT jurisdikciją.

Vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, reikia dar kartą pažymėti, jog pagal Sąjungos teisę, savo tarpusavio ginčų dėl įsipareigojimų, nustatytų Sąjungos sutartyse, valstybės narės negali spręsti nei nacionaliniuose teismuose, nei kitose tarptautinėse ginčų sprendimo institucijose. Atkreiptinas dėmesys, jog dar iki Europos Bendrijų įkūrimo valstybės narės buvo prisiėmusios įsipareigojimus tarptautinės teisės srityje dėl tarpusavio ginčų sprendimo įvairiose tarptautinėse ginčų sprendimo institucijose, be to, daugelis valstybių narių pagal specialų susitarimą tarp valstybių ar pagal pareiškimą dėl Tarptautinio ESTT privalomos jurisdikcijos pripažinimo, buvo suteikusiai jurisdikciją šiam teismui nagrinėti jų tarpusavio ginčus.⁴⁶ SESV 344 straipsnis turėjo leisti išvengti

⁴⁶ Daukšienė I., *supra* note 7, p. 1351.

tokių situacijų, kai ginčus tarp valstybių narių galės nagrinėti kita tarptautinė ginčų sprendimo institucija.⁴⁷

Pažymėtina, jog SESV 344 straipsnio būtinumas ir akivaizdumas ilgą laiką nekėlė šios nuostatos aiškinimo būtinybės,⁴⁸ kadangi buvo akivaizdu, jog SESV 344 straipsnio nuostata yra logiška ir būtina Sąjungos teisės vientisumo ir autonomiškumo užtikrinimo sąlyga,⁴⁹ nes jei valstybės narės turėtų galimybę spręsti tarpusavio ginčus, kurie liečia Sąjungos teisę pasirinktoje teisminėje institucijoje, tai ši neišvengiamai turėtų aiškinti ir taikyti Sąjungos teisės nuostatas ir dėl to labai padidėtų Sąjungos teisės nenuoseklus aiškinimo ir taikymo tikimybė, kuri gali sąlygoti Sąjungos autonomiškumo pažeidimą. Taip pat pažymėtina, jog valstybės narės, siekdamos išvengti diplomatinių nesutarimų, dažniausiai vengė inicijuoti teisminį procesą viena prieš kitą, todėl SESV 344 straipsnis nebuvo išsamiai aiškinamas ir ESTT praktikoje.⁵⁰

Iš to, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog geriausias būdas garantuoti Sąjungos teisės viršenybę bei užtikrinti vienodą jos aiškinimą, yra suteikti ESTT išimtinę teisę aiškinti Sąjungos teisės nuostatas. Šią išvadą patvirtina ir tai, jog būtent ESTT yra „nuolatinis teismas, kuris užtikrina Sąjungos teisės jurisprudencijos tęstinumą, taip pat specializuojasi Sąjungos teisėje, kuri, kaip žinoma, yra savita ir skiriasi nuo tarptautinės teisės.“⁵¹

Pažymėtina, jog pats ESTT savo poziciją dėl SESV 344 straipsnio yra išreiškęs Nuomonėje 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ (toliau – Nuomonė 1/91),⁵² kurioje prašomas Komisijos, išdėstė savo požiūrį į teisminės kontrolės sistemos, siūlomos Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projektu (toliau – EEE sukūrimo projektas) ir Europos ekonominės bendrijos (toliau – EEB) steigimo sutarties suderinamumą.⁵³ Siekiant užtikrinti vienodą bendrųjų taisyklių aiškinimą ir taikymą visose EEE narėse, pirminiame EEE sukūrimo projekte buvo numatyta įkurti nepriklausomą Europos Ekonominės Erdvės teismą (toliau – EEE teismas), kuris spręstų iš Europos Ekonominės Erdvės susitarimo (toliau – EEE susitarimas) kylančius ginčus tarp Susitariančių Šalių.⁵⁴ Tačiau ESTT Nuomonėje 1/91 konstatavo, jog tokios kompetencijos suteikimas EEE

⁴⁷ Daukšienė I., *supra* note 7, p. 1351.

⁴⁸ Lavranos N. Concurrence of Jurisdiction between the ECJ and other International Courts and Tribunals. *European Environmental Law Review*. 2005, 14(10): p. 241.

⁴⁹ Lavranos N. The MOX Plant judgment of the ECJ: How exclusive is the jurisdiction of the ECJ? *European Environmental Law Review*, 2006, 15(10) p. 291; Lavranos N., *op.cit.*, p. 241.

⁵⁰ Lavranos N. The MOX Plant judgment of the ECJ: How exclusive is the jurisdiction of the ECJ?, *supra* note 49.

⁵¹ Daukšienė I., *op.cit.*, p. 1351.

⁵² Nuomonė 1/91, *supra* note 11.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Freidriksen H. H. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, 79: p. 481–482.

teismui yra nesuderinamas su Bendrijos teise.⁵⁵ Tokios pozicijos priežastis, anot ESTT, buvo susitarimu sukuriama teisminės sistemos keliamas pavojus Bendrijos teisinės sistemos savarankiškumui,⁵⁶ kadangi EEE teismas, sudarytas iš ESTT teisėjų bei Europos laisvosios prekybos asociacijos (toliau – ELPA) šalių teisėjų, būtų turėjęs teisę aiškinti EEE susitarimo nuostatas, iš esmės sutampančias su EEB ir Europos anglies ir plieno bendrijos sutarčių bei jomis remiantis priimtų teisės aktų nuostatomis.⁵⁷ Negana to, EEE teismas galėtų priimti sprendimą dėl atitinkamos Bendrijos ir valstybių narių kompetencijos tose srityse, kurias reglamentuoja susitarimas, kadangi EEE teismui būtų buvusi suteikta teisė aiškinti „Susitariančiosios šalies“ sąvoką, kuri gali reikšti tiek Bendriją ir jos valstybes nares, tiek Bendriją arba valstybes nares atskirai. Tokia EEE teismui suteikta kompetencija būtų galėjusi pažeisti Sutartyse įtvirtintą įgaliojimų pasiskirstymą, o kartu ir Bendrijos teisinės sistemos savarankiškumą, kurį privalo užtikrinti ESTT, kaip nustatyta Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalyje (buvusiame EB sutarties 220 straipsnyje).

ESTT sutiko su tuo, jog „jeigu tarptautiniame susitarime nustatyta atskira teisminė sistema, kuri apima teismą, kompetentingą spręsti šio susitarimo šalių ginčus ir aiškinti jo nuostatas, tokio teismo sprendimai Bendrijos institucijoms, įskaitant ir ESTT, yra privalomi“⁵⁸ ir su tuo, jog „Bendrijos kompetencija tarptautinių santykių srityje ir jos teisė sudaryti tarptautines sutartis būtinai lemia įgaliojimą paklusti teismo, kuris buvo įkurtas ar paskirtas šiais susitarimais, sprendimams dėl tokio susitarimo nuostatų išaiškinimo ir taikymo“,⁵⁹ tačiau pabrėžė, jog Susitariančiosios Šalys išreiškė tikslą užtikrinti vienodą susitarimo nuostatų taikymą visose savo teritorijose ir turint omenyje, jog EEE susitarimas perima pagrindines Bendrijos teisinės sistemos nuostatas, minėtas tikslas lemia ne tik paties susitarimo normų, bet ir atitinkamų Bendrijos teisės normų aiškinimą. Kadangi, kaip jau buvo minėta, Bendrijos teisę aiškinti gali tik ESTT, susitarimu nustatytas teisminis mechanizmas nėra suderinamas su EEB 164 straipsniu ir Bendrijos teisės pagrindais.⁶⁰

Kaip matyti, ESTT, konstatuodamas, jog kompetencijos aiškinti Sąjungos teisės nuostatas suteikimas EEE teismui yra nesuderinamas su Sąjungos teise, savo sprendimą grindė ne SESV 344 straipsniu, o Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalimi (buvusiu EB sutarties 220 straipsniu), teigiančiu, jog ESTT privalo užtikrinti Sąjungos teisės laikymąsi. Pats SESV 344 straipsnis buvo paminėtas tik siekiant patvirtinti jau suformuluotą ESTT poziciją dėl jo

⁵⁵ Nuomonė 1/91, *supra* note 11, para 36.

⁵⁶ *Ibid.*, para 47.

⁵⁷ *Ibid.*, para 4.

⁵⁸ *Ibid.*, para 39.

⁵⁹ *Ibid.*, para 40.

⁶⁰ *Ibid.*, para 41-46.

išimtinės jurisdikcijos, kadangi ši nuostata taikoma tarpvalstybiniam ginčams.⁶¹ Šioje situacijoje tai buvo logiška, kadangi nereikėjo paneigti EEE teismo jurisdikcijos spręsti ginčus tarp Sąjungos valstybių narių, nes tokia jurisdikcija EEE teismui dar nebuvo suteikta.⁶² ESTT pagrindė savo išimtinę jurisdikciją savo Sąjungos teisės autonomiškumo išsaugojimo pareiga, įtvirtinta Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalyje ir tokiu būdu parodė, jog jo išimtinės jurisdikcijos ribos yra kur kas platesnės, nei įtvirtina SESV 344 straipsnis.⁶³ Atsižvelgiant į ESTT išaiškinimą, jog sąvoka „Susitariančiosios šalys“ gali reikšti Sąjungą arba valstybes nares, manytina, jog egzistuoja galimybė, kad ginčas gali kilti būtent tarp Sąjungos ir valstybės narės, kitaip tariant galima teigti, jog ESTT turi jurisdikciją ne tik nagrinėti ginčus tarp valstybių narių, bet ir aiškinti visą Sąjungos teisę, pavyzdžiui, daryti tą ir ginčiuose tarp Komisijos ir valstybės narės.

Gali kilti klausimas, kodėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo kūrėjai neįtraukė nuostatos, įtvirtinančios platesnę ESTT jurisdikciją, o paliko tik SESV 344 straipsnį, kalbantį tik apie ESTT teisę nagrinėti ginčus tarp valstybių narių. Mokslinėje literatūroje randama nuomonių,⁶⁴ jog tai galima paaiškinti tuo, kad istoriškai, pagrindinė SESV 344 straipsnio paskirtis, kaip jau buvo minėta aukščiau, buvo užkirsti kelią valstybėms narėms spręsti ginčus Tarptautiniame Teisingumo Teisme arba arbitraže, taip užtikrinant vieningą Sąjungos teisės aiškinimą. Kai buvo deramasi dėl EB sutarties 1950 metais, tik valstybės turėjo galimybę bylinėtis tarptautiniu lygiu ir todėl sutarties rengėjai nenumatė ginčų kilimo galimybės dėl Sąjungos teisės tarp kitų subjektų, o ne tik valstybių narių.⁶⁵ Taigi, SESV 344 straipsnis yra tik nuoroda į išimtinę ESTT jurisdikciją, bet neapima visų jos aspektų.

Pažymėtina, jog kitoje Nuomonėje 1/92 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ (toliau – Nuomonė 1/92)⁶⁶ ESTT, įvertinęs susitarimo pakeitimus, padarytus atsižvelgiant į Nuomonėje 1/91 nurodytus prieštaravimus Sąjungos teisei, neįžvelgė grėsmės Sąjungos teisės autonomiškumui. Naujasis EEE susitarimas nustatė „dviejų ramsčių“ teisminės sistemos modelį: buvo įsteigtas ELPA teismas, nagrinėjantis ginčus tik tarp dviejų ar daugiau ELPA valstybių,⁶⁷ paliekant ginčų tarp Sąjungos valstybių narių sprendimo teisę ESTT jurisdikcijai. Siekiant išvengti skirtingo EEE susitarimo aiškinimo, įsteigtas EEE jungtinis komitetas nuolat sekantis ESTT ir

⁶¹ Daukšienė I., *supra* note 7, p. 1352.

⁶² Lock T. The European Court of Justice: What Are The Limits of Its Exclusive Jurisdiction? *supra* note 30, p. 293.

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ Daukšienė I., *op. cit.*, p. 1351; Lock T., *op. cit.*, p. 294.

⁶⁵ Lock T. *op. cit.*, p. 294.

⁶⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/92 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ [1992] ECR I-2821.

⁶⁷ Europos ekonominės erdvės susitarimas. OL L 1, 1994, p. 572–605, 108 straipsnis.

ELPA Teismo teisminės praktikos raidą ir kurio tikslas išlaikyti vienodą EEE Susitarimo aiškinimą.⁶⁸

Tačiau reikia pripažinti, jog aukščiau pateikta ESTT pozicija nepakankamai išsamiai atskleidžia valstybių narių tarpusavio ginčų problemas: lieka neaišku, ar ESTT yra kompetentingas spręsti tokius ginčus, kai jie tarp valstybių narių kyla dėl tarptautinių susitarimų, prie kurių yra prisijungusi ir Sąjunga, nuostatų, o ypačingai tais atvejais, kai tarptautiniuose susitarimuose įtvirtintos savarankiškos ginčų sprendimo procedūros dėl jų aiškinimo ir taikymo.

2.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsnį

Atsižvelgiant į tai, kad, kaip jau buvo minėta, ESTT išimtinės jurisdikcijos egzistavimas yra tiesiogiai priklausomas nuo jo kompetencijos aiškinti Sąjungos teisę buvimo, yra tikslinga išsiaiškinti, koku būdu yra nusprendžiama, jog Sąjunga turi kompetenciją tam tikroje srityje, kas lemia tai, jog ESTT turi teisę aiškinti toje srityje priimtų teisės aktų (įskaitant ir tarptautinių sutarčių) nuostatas.

Jau minėta *Haegeman* byla yra svarbi tuo, jog ESTT pripažino, kad tarptautinės sutartys, kurias sudarė Sąjunga, yra neatskiriama Sąjungos teisės dalis. Ši išvada sąlygoja tai, kad ESTT yra kompetentingas aiškinti tokių tarptautinių sutarčių nuostatas ir tais atvejais, kai valstybės narės pažeidžia savo įsipareigojimus pagal tokių sutarčių nuostatas bei priimti sprendimus tuo klausimu.⁶⁹ Atrodytų akivaizdu, jog nepaisant tarptautinės sutarties pobūdžio, ESTT visada turės kompetenciją dėl jos nuostatų, jei tik Sąjunga bus tokio susitarimo šalimi. Tačiau pati ESTT praktika leidžia daryti prielaidą, jog taip nėra: ESTT yra pripažinęs, jog mišrūs susitarimai užima analogišką vietą Sąjungos teisinėje sistemoje, kaip ir visi kiti Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai, bet *tik tokia apimtimi, kiek jų nuostatos patenka į Sąjungos kompetenciją*.⁷⁰ Iš to seka logiška išvada, jog jeigu mišraus susitarimo nuostata patenka ne į Sąjungos, o į valstybių narių kompetenciją, ESTT neturi teisės pasisakyti šių nuostatų atžvilgiu. Štai čia ir kyla būtinybė išsiaiškinti ar Sąjunga turi kompetenciją atitinkamoje srityje, kurioje sudaromas tarptautinis susitarimas ir koks yra šios kompetencijos pobūdis: ar Sąjunga turi išimtinę kompetenciją, ar ja dalijasi su valstybėmis narėmis, kas sąlygoja faktą, jog tam tikrų tarptautinio susitarimo nuostatų atžvilgiu ESTT kompetencija gali būti paneigta.

⁶⁸ Europos ekonominės erdvės susitarimas, *supra* note 67.

⁶⁹ Byla 181/73, *supra* note 5, para 5, 6.

⁷⁰ Byla C-13/00, *supra* note 33, para 14; Byla C-459/03, *supra* note 33, para 84.

Costa v ENEL byloje ESTT aiškiai nurodė, kad valstybės narės tam tikrose srityse dalį suverenių galių perdavė Sąjungai.⁷¹ Iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo Sąjungos pirminėje teisėje nebuvo nuostatų, aiškiai reglamentuojančių Sąjungos kompetencijos kategorijas ir sritis.⁷² Dėl Sąjungos kompetencijos pobūdžio ir jos egzistavimo konkrečioje srityje paprastai sprendavo ESTT. Šį teiginį patvirtina tai, jog ESTT buvo įtvirtinęs taisyklę, kur nurodė, jog Sąjunga įgyja išimtinę išorės kompetenciją, įgyvendindama vidaus kompetenciją, t.y. priimdama vidaus taisykles, o valstybių narių išorės kompetencija lieka apribota, nes jos nebeturi teisės priimti tarptautinių įsipareigojimų, galinčių paveikti priimtas Bendrijos vidaus taisykles.⁷³ Kitaip tariant, ESTT šiuo išaiškinimu įtvirtino taisyklę, jog lemiamu kriterijum nustatyti ESTT kompetenciją aiškinant mišrius susitarimus, tapo Bendrijos teisės aktų buvimas.

Lisabonos sutartimi buvo įtvirtintos Sąjungos kompetencijos kategorijos ir sritys. Tapo akivaizdu, jog Sąjungai turint išimtinę kompetenciją tam tikroje srityje, tik Sąjunga turi teisę joje priimti teisiškai privalomus teisės aktus, kas leidžia daryti logišką išvadą, jog dėl tokių teisės aktų aiškinimo ir taikymo gali pasisakyti tik ESTT. Tai patvirtina tiek pirmajame skyriuje atlikta SESV 344 straipsnio analizė ESTT jurisdikcijos atžvilgiu, tiek ES sutarties 19 straipsnio 1 dalis, teigianti, jog ESTT „užtikrina, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės.“

Pažymėtina, jog SESV 2 straipsnio 2 dalis įtvirtina pasidalijamąją valstybių narių kompetenciją. Tai reiškia, jog teisiškai privalomus teisės aktus tam tikroje srityje gali priimti tiek Sąjunga, tiek valstybės narės, tačiau pastarosios gali naudotis savo kompetencija tik ta apimtimi, kuria savo kompetencija nepasinaudojo Sąjunga arba tiek, kiek ji nusprendžia šia kompetencija nesinaudoti. Štai čia kartais gali kilti neaiškumų, nes Sąjungos pasinaudojimas savo kompetencija tam tikroje srityje gali būti suprantamas skirtingai, o Sąjungos pirminėje teisėje nėra apibrėžta, kaip jis turi būti suprantamas.

Vienas iš būdų spręsti šį klausimą yra Sąjungos ir valstybių narių sudaromas susitarimas dėl vidinės kompetencijos pasiskirstymo. Sąjunga ir valstybės narės, sudariusios tokį susitarimą (toliau – Deklaracija),⁷⁴ prideda jį prie mišraus tarptautinio susitarimo. Atrodytų, toks būdas yra paprasčiausias ir tokiu atveju jokių klausimų dėl kompetencijų pasiskirstymo kilti negali. Tačiau iškyla klausimas, ar valstybės narės gali nepaisyti SESV 344 straipsnyje įtvirtintos pareigos kreiptis į ESTT ir kreiptis į kitą tarptautinę ginčų sprendimo instituciją dėl tarpusavio ginčo sprendimo, teigdamos, jog SESV 344 straipsnis nėra pažeistas, nes pagal Deklaraciją ginčas, pateiktas kitai

⁷¹ Byla C-6/64, *supra* note 6.

⁷² Craig P., de Burca G. *EU Law: Text, Cases and Materials*. New York: Oxford University Press. 2011, p. 73.

⁷³ Byla 22/70, *supra* note 2, para 17.

⁷⁴ Atsižvelgiant į tai, jog *MOX Plant* byloje toks susitarimas buvo įvardintas kaip Deklaracija dėl Europos Bendrijos kompetencijos klausimų ir toliau tekste įvardijamas kaip Deklaracija, siekiant vieningo sąvokų vartojimo, tokie susitarimai toliau bus vadinami Deklaracijomis.

tarptautinei ginčų sprendimo institucijai, patenka išimtinai į valstybių narių kompetenciją. Atrodytų, jog tokiu atveju spręsdama valstybių narių tarpusavio ginčą, tarptautinė ginčų sprendimo institucija turės interpretuoti tik Deklaracijos nuostatas ir tai niekaip nepažeis SESV 344 straipsnio reikalavimų, juolab, atsižvelgiant į tai, kad Deklaracija yra sudaroma pagal tarptautinės teisės reikalavimus ir tai nėra Sąjungos vidaus teisės aktas.⁷⁵ Tačiau būtų neteisinga teigti, jog tokia interpretacija niekaip nesusijusi su Sąjungos teise. Tarptautinė ginčų sprendimo institucija gali susidurti su dviprasmybėmis arba cituojamomis Sąjungos teisės aktų ištraukomis ir jas aiškindama neturės kitos išeities, kaip tik remtis Sąjungos teise.⁷⁶ Tą padaryti tarptautinę ginčų sprendimo instituciją įpareigos ir Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 31 straipsnio 3 dalies c punkto nuostata, reikalaujanti atsižvelgti į visas šalių tarpusavio santykiams taikytinas atitinkamas tarptautinės teisės normas.⁷⁷ Vadovaujantis šia nuostata, tarptautinė ginčų sprendimo institucija privalėtų aiškinti Deklaracijos nuostatas atsižvelgdama į Sąjungos teisės nuostatas, kaip nuostatas, taikytinas šalių tarpusavio santykiams. Logiška, jog Sąjungos teisės nuostatos negali būti aiškinamos atskirai nuo pagrindinių Sąjungos sutarčių – Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo. Ir nors Deklaracija yra vienašalis teisės aktas, o ne dvišalė sutartis, tai nekeičia principų jos aiškinimui, taikymo. Taigi, atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, jog deklaracijos aiškinimas, vykdomas kitos tarptautinės ginčų sprendimo institucijos, nei ESTT, gali pažeisti Sąjungos teisės autonomiškumą, o tai reiškia, jog Deklaracijos sudarymas ir pridėjimas prie mišraus susitarimo dar nereiškia, jog pats Deklaracijos tekstas nereikalauja išsamesnio išaiškinimo ir valstybių narių sprendimas pateikti ginčą nagrinėti kitai tarptautinei ginčų sprendimo institucijai nepažeis jų įsipareigojimų pagal SESV.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, būtų tikslinga paanalizuoti ESTT praktiką, kuri padės aiškiau suprasti pačio ESTT poziciją dėl jo jurisdikcijos valstybių narių atžvilgiu, o kartu ir kompetencijos aiškinti mišrių susitarimų nuostatas. Pažymėtina, jog ESTT jurisprudenciją dėl savo kompetencijos aiškinti Sąjungos sudarytų tarptautinių sutarčių nuostatas daugiausia plėtojo tais atvejais, kai nacionaliniai teismai kreipdavosi su prašymu priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį dėl jurisdikcijos aiškinti tarptautinių sutarčių normas ar pasisakyti dėl tokių sutarčių tiesioginio veikimo. Atsižvelgiant į tai, jog, kaip bus matyti toliau, ši praktika aktuali ir tais atvejais, kai tenka atriboti ESTT ir tarptautinių ginčus nagrinėjančių institucijų jurisdikciją, toliau bus apžvelgta ESTT praktika atribojant jo ir nacionalinių teismų jurisdikciją dėl tarptautinių susitarimų aiškinimo.

⁷⁵ Lock T., *supra* note 30, p. 298.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, *supra* note 36.

3. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKA DĖL MIŠRIŲ SUSITARIMŲ

3.1. Hermès ir Dior bylos

ESTT dėl jo teisės aiškinti mišrius susitarimus savo poziciją atskleidė *Hermès* byloje, atsakydamas į prejudicinį klausimą.⁷⁸ Šioje byloje Prancūzijos, Olandijos bei Jungtinės Karalystės vyriausybės ginčijo ESTT kompetenciją aiškinti Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba⁷⁹ (Toliau – TRIPS), 50 straipsnio nuostatą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, apeliuodamos į ESTT nuomonę 1/94 dėl „Bendrijos kompetencijos sudaryti tarptautinius susitarimus paslaugų ir intelektinės nuosavybės apsaugos srityje“ (toliau – Nuomonė 1/94),⁸⁰ kurioje pastarasis pasisakė, jog TRIPS susitarimo nuostatos, susijusios su priemonėmis, skirtomis užtikrinti efektyvią intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, tokios kaip TRIPS susitarimo 50 straipsnis, išimtinai patenka į valstybių narių kompetencijos ribas. Šį teiginį vyriausybės grindė tuo, jog tuo metu, kai ESTT pateikė Nuomonę Nr. 1/94, Sąjunga nebuvo realizavusi savo kompetencijos šioje srityje, išskyrus 1986 m. gruodžio 1 d. Tarybos reglamentą Nr. 3842/86, nustatantį priemones, skirtas uždrausti suklastotas prekes išleisti į laisvą apyvartą. Atsižvelgiant į tai, jog PPO sutarties sudarymo metu nebuvo priimtas joks Sąjungos sprendimas realizuoti kompetenciją šioje srityje (neegzistavo jokie antrinės teisės aktai dėl nacionalinių prekės ženklų apsaugos) bei nebuvo imtasi jokių harmonizavimo priemonių, vyriausybės teigė, jog TRIPS 50 straipsnis pateko į išimtinai valstybių narių kompetencijos ribas.⁸¹ Pažymėtina, jog tokią pačią nuomonę pateikė ir Generalinis advokatas G. Tesauro, kuris nurodė, jog nekalbant apie sritis, kuriose Sąjunga savaime turi išimtinę kompetenciją, tokią kompetenciją ji turi ir tose srityse, kuriose yra įgyvendinusi savo neišimtinę kompetenciją, o valstybės narės turi kompetenciją tose srityse, kuriose neegzistuoja Sąjungos priimti būtiniausi standartai.⁸²

ESTT atkreipė dėmesį, jog Bendrija pasirašė PPO steigimo sutartį, kurios sudėtinė dalis yra TRIPS sutartis, ir vėliau ją patvirtino Sprendimu 94/800. Iš to išplaukia, kad pagal nusistovėjusią ESTT praktiką TRIPS sutarties nuostatos nuo šiol yra sudėtinė Bendrijos teisinės

⁷⁸ Byla C-53/96, *Hermes International v. FHT Marketing Choice BV* [1998] ECR I-3603.

⁷⁹ 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 1C priedas Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46-1620.

⁸⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/94 dėl „Bendrijos kompetencija sudaryti tarptautinius susitarimus paslaugų ir intelektinės nuosavybės apsaugos srityje“ [1994] ECR I-5267, para 104.

⁸¹ Byla C-53/96, *op.cit.*, para 23.

⁸² Generalinio advokato G. Tesauro išvada byloje C-53/96, *op. cit.*

sistemos dalis.⁸³ Šioje teisinėje sistemoje ESTT turi kompetenciją priimti prejudicinį sprendimą dėl šios sutarties aiškinimo.⁸⁴ Pažymėtina, jog ESTT Nuomonėje Nr. 2/00 (Kartachenos protokolas) (toliau – Nuomonė 2/00) pasisakė, jog Sąjunga realizuoja savo išorės kompetenciją prisijungimo prie mišraus susitarimo faktū.⁸⁵

ESTT atmetė visus prieštaravimus, jog TRIPS susitarimo 50 straipsnis nepateko į jo jurisdikciją vadovaujantis SESV 267 straipsniu (ex 234 straipsnis). ESTT pažymėjo, jog PPO steigimo sutartį Sąjunga ir visos valstybės narės sudarė įgyvendindamos pasidalijamąją kompetenciją ir jų įsipareigojimai kitų susitariančiųjų šalių atžvilgiu paskirstyti nebuvo;⁸⁶ toks įsipareigojimų pasiskirstymas nebuvo reikalingas, kadangi pasirašant PPO susitarimą, jau mėnesį galiojo Tarybos reglamentas Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklų.⁸⁷ Čia dar kartą svarbu pabrėžti, jog tokiu būdu ESTT dar kartą patvirtino *AETR* bylos sprendime⁸⁸ išdėstytą savo poziciją, jog Sąjunga įgyja išimtinę išorės kompetenciją, įgyvendinama vidaus kompetenciją, t.y. priimdama vidaus taisykles.⁸⁹ Manytina, jog ši byla buvo pagrindas atsirasti taisyklei, kad ESTT kompetencija aiškinti mišraus susitarimo nuostatas yra tiesiogiai priklausoma nuo vidinių – Sąjungos teisės aktų egzistavimo konkrečioje srityje, kurią reglamentuoja ir tarptautinis susitarimas.

Nepaisant to, kad minėtas Tarybos reglamentas Nr. 40/94 reglamentavo tik Bendrijos prekių ženklų apsaugą, o ne valstybių narių nacionalinių prekės ženklų apsaugą, toliau ESTT pabrėžė, jog kadangi TRIPS susitarimo 50 straipsnio 1 dalis reikalauja, kad susitariančių šalių teisminės institucijos būtų įgaliotos apginti prekių ženklų savininkų teises, suteiktas jiems nacionalinės teisės aktais,⁹⁰ tai vadovaujantis Tarybos Reglamento Nr. 40/94 90 straipsnio 1 dalimi, teisės, kylančios iš Sąjungos prekės ženklų, taip pat gali būti saugomos priimant laikinąsias apsaugos priemones.⁹¹ Tokiu būdu Sąjungai tapus TRIPS susitarimo šalimi, ESTT kyla

⁸³ Byla C-344/04, *supra* note 39, para 36; Byla C-459/03, *supra* note 33, para 82.

⁸⁴ Byla C-181/73, *supra* note 5, para 4–6 ir Byla C-12/86, *supra* note 33, para 7.

⁸⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 2/00 (Kartachenos protokolas (Cartagena Protocol)). [2001] ECR I-9713.

⁸⁶ Byla C-53/96, *supra* note, para 24.

⁸⁷ *Ibid.*, para 25.

⁸⁸ Byla 22/70, *supra* note 2.

⁸⁹ *Ibid.*, para 17: „iš esmės kiekvieną kartą, kai Bendrija, siekdama įgyvendinti Sutartyje numatytą bendrą politiką, priima nuostatas, išdėstančias bendras, nesvarbu, kokia forma priimamas, taisykles, valstybės narės, ar jos veiktų atskirai, ar kartu, nebeturiteisės trečiųjų valstybių atžvilgiu prisiimti įsipareigojimų, pažeidžiančių šias taisykles;“; para 18: „įvedant šias bendras taisykles, tik pati Bendrija gali prisiimti ir vykdyti sutartinius įsipareigojimus trečiųjų valstybių atžvilgiu, kurie paveikia visą Bendrijos teisinės sistemos taikymo sritį“.

⁹⁰ 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 1C priedas Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba, *supra* note 79.

⁹¹ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklų. [1994] OL L 11, p. 1–36, 99 straipsnis: Valstybių narių teismams, kartu ir Bendrijos prekių ženklų teismams, galima paduoti prašymą Bendrijos prekių ženklui ar paraiškai dėl Bendrijos prekių ženklų pritaikyti tokias laikinąsias, tarp jų ir apsaugos, priemones, kokias pagal tos valstybės įstatymus galima taikyti nacionaliniams prekių ženkams, net jeigu šiame reglamente nustatyta, kad šio klausimo esmė yra teisinga kitos valstybės narės Bendrijos prekių ženklų teismui.

pareiga užtikrinti valstybių narių teismų poreikius, kai jų prašoma taikyti nacionalines teisės normas dėl laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo teisėms, kildinamoms iš Bendrijos teisės aktu, kuriems taikomas TRIPS.⁹² Dėl šios priežasties ESTT yra įgaliotas aiškinti TRIPS 50 straipsnį. Kitaip tariant nuostatą, nustatančią laikinosios intelektinės nuosavybės teisių apsaugos priemonių reikalavimus, jis gali aiškinti ir tada, kai konkrečioje byloje ji turi būti taikoma ginant ne Sąjungos, o nacionalinį prekių ženklą. Pagrįsdamas šią poziciją ESTT argumentavo, kad, neatsižvelgiant į atitinkamo prekių ženklo rūšį, taikomos tos pačios TRIPS 50 straipsnį įgyvendinančios nacionalinės normos, todėl pageidautina, kad jis būtų aiškinamas vienodai.⁹³ Tokia ESTT argumentacija susilaukė kritikos, nes ginčas, dėl kurio pateiktas prejudicinis klausimas byloje *Hermès*, buvo susijęs su Beniliukso prekių ženklu, o ne su Sąjungos prekių ženklu ir, kad ir kaip būtų, Reglamento Nr. 40/94 99 straipsnyje kalbama apie nacionalinę teisę.⁹⁴ Kaip matyti, nors ir ginčytinai, tačiau ESTT pateikia argumentus dėl Sąjungos kompetencijos šioje srityje realizavimo, kas reiškia, jog jis turi išimtinę jurisdikciją aiškinti atitinkamą mišraus susitarimo nuostatą.

Šioje byloje suformuota praktika ESTT vėliau buvo patvirtinta ir *Dior* byloje: ESTT, dar labiau išplėsdamas savo kompetenciją aiškinti TRIPS 50 straipsnį ne tik dėl prekių ženklų, bet ir dėl visų kitų intelektinės nuosavybės teisių, konstatavo: „TRIPS, kuris yra pateiktas PPO sutarties 1 C priede, sudarė Bendrija ir jos valstybės narės pagal bendrą kompetenciją <...> Iš to darytina išvada, kad ESTT byloje, iškeltoje pagal Sutarties nuostatas, būtent pagal 177 straipsnį, yra kompetentingas apibrėžti Bendrijos priimtus įsipareigojimus ir šiuo tikslu aiškinti TRIPS.“⁹⁵ Taip pat pridūrė, jog „TRIPS 50 straipsnis įtvirtina procedūrinę nuostatą“, kuri gali būti taikoma situacijoms, kylančioms tiek iš nacionalinės, tiek iš Sąjungos teisės, tad „dėl praktinių ir teisinių priežasčių būtina, kad valstybių narių ir Bendrijos teismo institucijos šią nuostatą aiškintų vienodai.“⁹⁶

Turint omenyje *Hermès* byloje valstybių narių pateiktus argumentus dėl ESTT kompetencijos, autorės nuomone, kyla klausimas ar ESTT argumentai dėl kompetencijos reiškia, jog ESTT mano turįs kompetenciją pasisakyti tiek dėl tų mišraus susitarimo nuostatų, kurios priskirtinos pasidalijamajai Sąjungos ir valstybių narių kompetencijai, tiek dėl tų, kurios patenka į išimtinę valstybių narių kompetenciją. Sprendimas šioje byloje nepateikia atsakymo į pastarąjį klausimą. Nuomonėje 1/94 taip pat nerasime paaiškinimo ar ESTT kompetencija pagal SESV 267 straipsnį apima ir tas mišrių susitarimų nuostatas, kurios patenka išimtinai į valstybių narių

⁹² Byla C-53/96, *supra* note 78, paras 28-29.

⁹³ *Ibid.*, paras 32-33.

⁹⁴ Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo išvada byloje C-431/05 *Merck Genéricos - Productos Farmacéuticos Lda v Merck & Co. Inc. ir Merck Sharp & Dohme Lda* [2007] ECR I-07001, para 32.

⁹⁵ Byla C-300/98, *Parfums Christian Dior v. Tuk Consultancy* [2000] ECR I-11307, para 33.

⁹⁶ *Ibid.*, para 37.

kompetencijos ribas. ESTT pasisakė, jog TRIPS nuostatų, susijusių su priemonėmis, skirtomis veiksmingai intelektinės nuosavybės teisių apsaugai užtikrinti, kartu ir laikinųjų priemonių, negalima laikyti patenkančiomis į tam tikrą sritį, kuri palikta valstybėms narėms⁹⁷ bei pabrėžė, jog be jokios abejonės, Sąjunga yra kompetentinga suderinti nacionalines taisykles šiose srityse, jeigu jos, remiantis Sutarties 100 straipsnio formuluote, „turi tiesioginį poveikį bendrosios rinkos kūrimui ar veikimui.“⁹⁸

Kalbant apie nuostatas, kurios patenka į pasidalijamąją Sąjungos ir valstybių narių kompetenciją, autorės nuomone, matoma aiški ESTT pozicija, jog jis turi kompetenciją aiškinti tokias nuostatas kaip ir išimtinės Sąjungos kompetencijos atveju. ESTT argumentacija leidžia daryti prielaidą, jog, kaip rodo TRIPS pavyzdys, jis turi kompetenciją aiškinti visas mišrių susitarimų nuostatas, kurios patenka į Sąjungos išimtinę ar Sąjungos ir valstybių narių bendrą kompetenciją. Tokią prielaidą pagrindžia faktas, jog kiekvienoje srityje egzistuos bent keletas Sąjungos vidinių teisės aktų, kurių pakaks tam, kad tam tikras mišraus susitarimo nuostatas priskirti Sąjungos kompetencijai.⁹⁹

Tačiau tokia nagrinėjamo sprendimo interpretacija yra gerokai per plati. Visų pirma, kaip Nuomonėje 1/94 pažymėjo ESTT, tam tikrų TRIPS numatytų sričių derinimas Bendrijos lygiu yra tik dalinis, o kitose srityse apskritai nėra jokių derinimo aktų.¹⁰⁰ Antra, anot J. Heliskoski,¹⁰¹ sprendimo motyvacija buvo susijusi ne su tuo, jog Sąjungoje egzistavo antriniai teisės aktai prekių ženklų apsaugos srityje, o tai, jog TRIPS 50 straipsnis turėjo įtakos Reglamento Nr. 40/94 99 straipsniui *AETR* sprendimo prasme, kadangi tai lietė tą patį dalyką – laikinųjų priemonių taikymą. Šiuo atžvilgiu buvo nesvarbu, jog ginčas pagrindinėje byloje buvo susijęs su Beneliukso, o ne Sąjungos prekės ženklu. Anot ESTT, Sąjunga buvo suinteresuota, kad TRIPS 50 straipsnio interpretacija būtų vienoda abiem atvejais. Tačiau ta pati logika netiktų, jeigu ginčo dalykas būtų susijęs su kitais TRIPS aspektais (pavyzdžiui, patentų apsauga), nereguliuojamais Reglamento Nr. 40/94 (ar bet kokio kito Sąjungos teisės akto), nepaisant to, jog TRIPS visiškai patenka į išimtinę arba bendrą su valstybėmis narėmis Sąjungos kompetenciją. Taigi, sprendimas nepateisina išvados, jog ESTT turi kompetenciją aiškinti visas mišrių susitarimų nuostatas, kurios patenka į bendrą valstybių narių ir Sąjungos kompetenciją. Tikslesnė išvada šių bylų kontekste būtų tokia: jei viena ir ta pati mišraus susitarimo nuostata gali būti taikoma tiek Sąjungai, tiek

⁹⁷ Nuomonė 1/94, *supra* note 80, para 104.

⁹⁸ Nuomonė 1/94 *supra* note, para 104.

⁹⁹ Heliskoski J. The Jurisdiction of the European Court of Justice to Give Preliminary Rulings on the Interpretation of Mixed Agreements. *Nordic Journal of International Law*. 2000, 69: p. 404.

¹⁰⁰ Nuomonė 1/94, *op. cit.*, para 103.

¹⁰¹ Heliskoski J., *op. cit.*, p. 404.

valstybėms narėms įgyvendinant savo kompetenciją, ESTT turi teisę aiškinti tokią nuostatą, nepriklausomai nuo to, ar ginčo dalykas pateko išimtinai į valstybių narių kompetenciją.

Šios bylos parodo, jog ESTT labai plačiai traktuoja savo kompetenciją dėl mišrių tarptautinių sutarčių aiškinimo pagal SESV 267 straipsnį. Anot ESTT, toks aiškinimas yra neišvengiamas, kadangi normos, turinčios esminę reikšmę Sąjungos teisei, turi būti suprantamos ir aiškinamos vienodai. Paaiškėja, jog ESTT konstatuos turįs kompetenciją aiškinti mišraus susitarimo nuostatas, patenkančias į pasidalijamąją Sąjungos ir valstybių narių kompetenciją, jei Sąjunga bus priėmusi teisės aktą toje konkrečioje srityje. Tačiau, autorės nuomone, abejotina, jog Sąjungos teisės akto egzistavimas konkrečioje srityje yra pakankamai svarus argumentas, kuris pateisintų tokį Sąjungos kompetencijos išplėtimą. Manytina, jog ESTT gerokai nukrypsta tiek nuo SESV 267 straipsnyje, tiek nuo SESV 344 straipsnyje įtvirtinto teiginio, jog ESTT gali aiškinti tik Sąjungos teisę. Kaip jau buvo pasakyta anksčiau, Sąjungos teisei priskirtinos tik tos mišraus susitarimo nuostatos, kurios patenka į Sąjungos kompetenciją, todėl logiška teigti, jog likusios nuostatos patenka į valstybių narių išimtinę kompetenciją ir jų atžvilgiu ESTT jurisdikcija automatiškai paneigiama.

3.2. MOX Plant byla

3.2.1. Faktinės bylos aplinkybės

Tarp Airijos ir Jungtinės Karalystės (toliau – Jungtinė Karalystė arba JK) kilo ginčas dėl Airijos jūros pakrantėje esančios gamyklos, skirtos išgauti naują kurą „MOX“ („mixed oxide fuel“), kuris gali būti naudojamas kaip energijos šaltinis branduolinėse elektrinėse, eksploatavimo.¹⁰² 2001 m. spalio 25 d. Airija, kaltindama JK Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencijoje (toliau – Jūrų teisės konvencija) įtvirtintų įpareigojimų apsaugoti jūros aplinką nuo taršos bei bendradarbiauti, pažeidimu, pradėjo prieš ją procedūrą dėl MOX gamyklos pagal minėtos konvencijos VII priedą sudarytame arbitražiniame teisme.¹⁰³

Be to, vadovaudamasi Jūrų teisės konvencijos 290 straipsnio 5 dalimi,¹⁰⁴ Airija Tarptautiniam jūrų teisės tribunolui pateikė prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones,

¹⁰² Byla C-459/03, *supra* note 33, para 21.

¹⁰³ *Ibid.*, para 34–39.

¹⁰⁴ 2001 m. lapkričio 9 d. pagal konvencijos 290 straipsnio 5 dalį Airija Tarptautiniam jūrų teisės tribunolui taip pat pateikė prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, konkrečiai siekdama, kad Jungtinė Karalystė nedelsdama sustabdytų leidimo eksploatuoti gamyklą MOX galiojimą. – Byla C-459/03, *op.cit.*, para 38 ir para 1.

siekdama, kad Jungtinė Karalystė sustabdytų leidimo eksploatuoti gamyklą MOX galiojimą.¹⁰⁵ Tarptautinis jūrų teisės tribunolas nustatė visumą kitų, nei prašė Airija, laikinųjų apsaugos priemonių¹⁰⁶ ir pripažino, kad šiuo atveju *prima facie* jis turi jurisdikciją bei atmetė JK prieštaravimą, jog tam tikri Airijos pateiktų kaltinimų aspektai patenka į Bendrijos teisės taikymo sritį, dėl ko ESTT turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti šį ginčą.

JK pakartojo savo prieštaravimą vykstant rašytinei proceso daliai arbitražiniame teisme, sudarytame pagal Jūrų teisės konvencijos VII priedą ir šis teismas pripažino, jog atsirado su Bendrijos teise glaudžiai susijusių sunkumų dėl svarbių klausimų, kaip antai Airijos ir Jungtinės Karalystės teisė pareikšti ieškinį, Bendrijos ir jos valstybių narių kompetencijos, susijusios su konvencija, padalijimas, apimtis, kuria šis teismas gali priimti sprendimą grįsdamas nuostatomis, kuriomis remiasi šalys, ir išimtinė ESTT jurisdikcija.¹⁰⁷ Manytina, jog dėl šių priežasčių Komisijai priėmus sprendimą pareikšti ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, arbitražinis teismas nusprendė sustabdyti ginčo nagrinėjimą,¹⁰⁸ o ESTT priėmus sprendimą, atsisakydamas savo jurisdikcijos pagal Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnį, nutraukė procesą.

Kaip jau buvo minėta, Komisija kreipėsi į ESTT ir ieškinyje dėl įsipareigojimų nevykdymo pateikė tris kaltinimus: Airija pažeidė išimtinę ESTT jurisdikciją spręsti kiekvieną su Bendrijos teisės aiškinimu ir taikymu susijusį ginčą (SESV 344 straipsnis); pažeidė SESV 344 straipsnį ir AE 193 straipsnį, pateikusi arbitražiniam teismui ginčą, kuriam išspręsti reikia aiškinti ir taikyti Bendrijos teisės nuostatas; neįvykdė iš EB 10 straipsnio išplaukiančios pareigos bendradarbiauti bei neįvykdė tos pačios iš EB 10 ir AE 192 straipsnių išplaukiančios pareigos iš anksto pranešdama ir nepasitardama su kompetentingomis Bendrijos institucijomis.¹⁰⁹

3.2.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vertinimas dėl pirmojo kaltinimo

Pasisakydamas dėl pirmojo kaltinimo, ESTT visų pirma vertino ar Jūrų teisės konvencijos nuostatos, kuriomis Airija rėmėsi prieš Jungtinę Karalystę pagal šią konvenciją sudarytame arbitražiniame teisme, patenka į Bendrijos išorės kompetencijos sritį, t.y. ar Bendrija buvo kompetentinga sudaryti susitarimus aplinkos apsaugos srityje.

ESTT Bendrijos išorės kompetencijos aplinkos apsaugos srityje egzistavimą pagrindė SESV 191 straipsnio 1 dalies 4 punktu (EB sutarties 174 straipsniu), leidžiančiu remti tarptautinio

¹⁰⁵ Byla C-459/03, *op. cit.*, para 38.

¹⁰⁶ *Ibid.*, para 39.

¹⁰⁷ Byla C-459/03, *supra* note 33, para 40-46.

¹⁰⁸ 2003 m. birželio 24 d. Arbitražo nutaris, (order No. 3) [interaktyvus] <www.pca-cpa.org/upload/files/MOX%20Order%20no3.pdf> [žiūrėta 2011-09-04].

¹⁰⁹ Byla C-459/03, *op. cit.*, para 59.

lygio priemonės, skirtas regioninėms ar pasaulinėms aplinkos problemoms spręsti, visų pirma kovai su klimato kaita.¹¹⁰ ESTT konstatavo, jog Bendrijos išorės kompetencija jūros aplinkos apsaugos srityje yra bendra, t.y. pasidalijamoji, Bendrijos ir valstybių narių kompetencija.¹¹¹ Tačiau pabrėžė, jog klausimas, ar mišraus susitarimo nuostata yra Bendrijos kompetencijoje yra priskirtinumo dalykas, taigi užtenka nustatyti, kad kompetencija egzistuoja, nepriklausomai nuo to, ar ji yra išimtinė, ar pasidalijamoji.¹¹² Šiuo teiginiu ESTT pabrėžė, jog atsakymui į klausimą, ar Bendrija turi išorės kompetenciją aplinkos apsaugos srityje, neturi reikšmės faktas, jog Bendrija nėra priėmusi antrinės teisės aktų šioje srityje (t.y. faktas, jog praktiškai kompetencija nebuvo realizuota). Pažymėtina, jog ESTT Nuomonėje 2/00¹¹³ konstatavo, jog kompetencijos realizavimo faktui konstatuoti pakanka pačio prisijungimo prie Konvencijos, o kompetencijos pobūdis (išimtinė ar pasidalijamoji) neturi jokios reikšmės.

Pažymėtina, jog faktas, kad Sąjunga turi išorės kompetenciją atitinkamoje srityje savaime nereiškia, jog Sąjunga turi išimtinę kompetenciją aiškinti visas tarptautinio susitarimo normas, todėl toliau ESTT reikėjo nustatyti ar ir kokių mastu Bendrija, tapdama Jūrų teisės konvencijos šalimi, pasiliko teisę pasinaudoti savo išorine kompetencija aplinkos apsaugos srityje, kadangi dauguma Jūrų teisės konvencijos nuostatų kuriomis rėmėsi Airija, buvo susijusios su jūrų aplinkos apsauga. Pasidalijamosios kompetencijos aplinkos apsaugos srityje egzistavimas sąlygojo galimybę, jog Jūrų teisės konvencijos nuostatos, kuriomis rėmėsi Airija, priklausė išimtinai nacionalinei kompetencijai. Tokiu atveju ESTT neturėtų teisės aiškinti minėtų nuostatų. Siekdamas išsiaiškinti, ar jis turi išimtinę kompetenciją aiškinti aktualias Jūrų teisės konvencijos nuostatas, ESTT analizavo, ar Bendrija buvo realizavusi savo vidinę kompetenciją aplinkos apsaugos srityje.

Šioje vietoje svarbu paminėti 1998 m. kovo 23 d. Tarybos sprendimą 98/392/EB,¹¹⁴ dėl Jūrų teisės konvencijos, kurią ratifikavo visos Europos Bendrijų valstybės narės, patvirtinimo. Remiantis minėto sprendimo 1 straipsnio 3 dalimi, buvo priimta Deklaracija dėl Europos Bendrijos kompetencijos klausimų¹¹⁵ (toliau – Deklaracija). Šioje Deklaracijoje buvo išskirtos sritys, kuriose Bendrija turi išimtinę kompetenciją ir sritys, kuriose Bendrija kompetencija dalijasi su valstybėmis narėmis. Jūrų aplinkos apsauga buvo priskirta prie sričių, kuriose Bendrija ir valstybės narės turi

¹¹⁰ Byla C-459/03, *op. cit.*, paras 90, 91.

¹¹¹ Byla C-459/03, *supra* note 33, para 92.

¹¹² *Ibid.*, para 93.

¹¹³ Nuomonė 2/00, *supra* note 85, para 46.

¹¹⁴ Tarybos sprendimas Nr. 98/392 dėl Europos Bendrijos 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimo, susijusio su jos XI dalies įgyvendinimu, patvirtinimo. [1998] OL L 179, p. 1–2.

¹¹⁵ Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos II priedas „Pareiškimas dėl Europos Bendrijos kompetencijos tais klausimais, kuriuos reglamentuoja 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimas dėl konvencijos XI dalies įgyvendinimo“. [1998] OL L 179, p. 3–134.

pasidalijamąją kompetenciją. Taip pat buvo numatyta, kaip Bendrija ir valstybės narės šia kompetencija dalijasi, t.y. „kiek tai susiję su jūrų transportu, jūrų transporto saugumu bei jūrų teršimo prevencija susijusių nuostatų, įtvirtintų inter alia konvencijos II, III, V ir VII bei XII dalyse, Bendrija turi išimtinę kompetenciją tik tiek, kiek šios konvencijos nuostatos arba ją vykdančios priimti teisiniai dokumentai daro įtaką galiojančioms Bendrijos taisyklėms. Kai egzistuoja Bendrijos taisyklės, bet joms nedaroma įtaka, būtent Bendrijos nuostatų, nustatančių tik būtiniausius standartus, atveju, nepažeisdamos Bendrijos kompetencijos valstybės narės turi kompetenciją šioje srityje imtis veiksmų. Kitais atvejais kompetencija priklauso pastarosioms.“¹¹⁶

Vis dėlto, minėta nuostata neįnešė aiškumo dėl kompetencijos pasidalijimo: bylos metu Airija minėtą nuostatą aiškino teigdama, jog tuo atveju, jei Jūrų teisės konvencijos nuostatos daro įtaką Sąjungos priimtiems teisės aktams, Sąjunga turi kompetenciją, o šiuo atveju Sąjungos teisės nuostatos aplinkos apsaugos srityje nustato tik būtiniausius standartus, joms iš esmės nėra daroma įtaka, todėl su jomis susijusi kompetencija pagal Konvenciją Sąjungai nebuvo perduota.¹¹⁷ Anot Komisijos – net jei kompetencija susijusi su klausimais, dėl kurių Sąjunga nėra priėmusi antrinės teisės aktų, Sąjunga vis dėlto turi kompetenciją. ESTT pozicija šiuo klausimu nesutapo nei su viena iš pastarųjų: kalbėdamas apie Sąjungos išimtinės kompetencijos jūros aplinkos apsaugos srityje egzistavimą, ESTT pabrėžė, jog pastarasis iš esmės nepriklauso nuo to, ar nagrinėjamoje srityje priimti antrinės teisės aktai, kuriems galėtų būti daroma įtaka, jeigu valstybės narės sudarytų susitarimą atitinkamu klausimu,¹¹⁸ t.y. Sąjungos kompetencija egzistuoja, jeigu atitinkamoje srityje egzistuoja ir Sąjungos teisės aktai, nepriklausomai nuo to, ar mišraus susitarimo nuostatos daro jiems įtaką, ar ne. Kompetencija priklauso valstybėms narėms tik tokiu atveju, jeigu atitinkamos srities nereglamentuoja joks Sąjungos teisės aktas.¹¹⁹

Kadangi klausimai, kurie buvo sureguliuoti Jūrų teisės konvencijos nuostatomis, kuriomis rėmėsi Airija, didele dalimi buvo reglamentuoti Bendrijos priemonėmis, ESTT konstatavo, kad šios nuostatos pateko į Bendrijos kompetencijos sritį, o tuo pačiu priklausė ir ESTT kompetencijai.¹²⁰ Pažymėdamas, kad: „tarptautinis susitarimas negali pažeisti Sutartyse nustatytos jurisdikcijos tvarkos, vadinasi, ir Bendrijos teisės sistemos autonomiškumo, kurio laikymąsi pagal EB 220 straipsnį užtikrina ESTT“¹²¹ ir primindamas, kad pagal 292 straipsnį „valstybės narės įsipareigoja ginčų dėl EB sutarties aiškinimo ar taikymo nespręsti kitais būdais, nei nustatytieji šioje

¹¹⁶ Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos II priedas, *supra* note 115.

¹¹⁷ Byla C-459/03, *supra* note 33, paras 75, 79.

¹¹⁸ *Ibid.*, para 94.

¹¹⁹ *Ibid.*, para 95.

¹²⁰ *Ibid.*, paras 120, 121.

¹²¹ *Ibid.*, para 123.

Sutartyje”,¹²² ESTT nusprendė, jog Jūrų teisės konvencija negalėjo paveikti ESTT išimtinės jurisdikcijos, atsižvelgiant į ginčų sprendimus tarp valstybių narių dėl Bendrijos teisės aiškinimo ir taikymo.

Reikėtų pastebėti, jog ESTT pozicija aiškinant Deklaracijos nuostatą mokslinėje literatūroje sulaukia kritikos.¹²³ Anot N. Schrijver, ESTT pozicija, jog su jūros teršimo prevencija susijusi bendra kompetencija pagal konvenciją perduodama Bendrijai ir tuo atveju, kai nėra daroma įtaka atitinkamoms Bendrijos taisyklėms, yra „*netvirta ir sunkiai suderinama*“¹²⁴ su minėta Deklaracija, kadangi pagal Deklaraciją, Bendrija turi išimtinę kompetenciją tik tiek, kiek Jūrų teisės konvencijos nuostatos arba ją vykdant priimti teisiniai dokumentai daro įtaką galiojančioms Bendrijos taisyklėms.¹²⁵ Ir nors šiuo atveju kompetencijos perdavimas Bendrijai priklausė nuo Bendrijos taisyklių egzistavimo, ESTT vis dėlto pasisakė, jog nebūtina, kad šioms taisyklėms būtų daroma įtaka tam, kad Bendrija turėtų išimtinę kompetenciją.

Apibendrinant ESTT pasisakymą pirmuoju klausimu galima konstatuoti, jog toks aiškinimas leidžia daryti esminę išvadą: mišrių susitarimų nuostatos pateks į Sąjungos kompetencijos ribas tol, kol lemiamą nuostatą nepakliūs į išimtinę valstybių narių kompetenciją. Tai priklausys nuo to, ar Sąjunga vykdė savo kompetenciją priimdama antrinės teisės aktus toje srityje.¹²⁶

3.2.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vertinimas dėl antrojo ir trečiojo kaltinimų

Pasisakydamas dėl antrojo kaltinimo, ESTT konstatavo, kad Airija Bendrijos teisės aktus pateikė ne tik kaip tinkamas priemonės norint aiškinti su ginču susijusių bendrų konvencijos nuostatų prasmę, bet taip pat kaip tarptautinės teisės taisyklės, kurias arbitražinis teismas turi taikyti pagal Jūrų teisės konvencijos 293 straipsnį. Taigi, tai prieštarauja valstybių narių įsipareigojimui pagal atitinkamai SESV 344 ir AE 193 straipsnius nepažeisti išimtinės ESTT kompetencijos nagrinėti ir spręsti su Bendrijos teisės nuostatų aiškinimu ir taikymu susijusius ginčus, būtent vadovaujantis EB 227 ir AE 142 straipsniuose numatytais procedūromis, siekiant pripažinimo, kad kita valstybė narė šias nuostatas pažeidė. Šiomis aplinkybėmis bylos iškėlimas ir nagrinėjimas

¹²² *Ibid.*, para 123.

¹²³ Schrijver N. Case C-459/03, Commission of the European Communities v. Ireland, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 30 May 2006, [2006] ECR I-4635. *Common Market Law Review*, 2010, 47(3): p. 863-878.

¹²⁴ *Ibid.*, p. 872.

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ *Ibid.*, 873.

arbitražiniame teisme kelia akivaizdžią grėsmę Sutarčių nustatytai jurisdikcijos tvarkai ir Bendrijos teisinės sistemos autonomiškumui.¹²⁷

Dėl trečiojo kaltinimo ESTT pasisakė, jog „EB 292 straipsnyje (SESV 344 straipsnyje – aut. past.) numatyta valstybių narių pareiga naudotis Bendrijos teismų sistema ir nepažeisti jos pagrindine ypatybe esančios išimtinės ESTT kompetencijos turi būti suprantama kaip speciali iš EB 10 straipsnio išplaukiančios jų bendros lojalumo pareigos išraiška“¹²⁸ ir tai, kad „tokio pobūdžio ginčas buvo pateiktas tokiam kaip arbitražiniam teismui, sukelia grėsmę, kad kita nei ESTT tarptautinė teisminė institucija priims sprendimą dėl pagal Bendrijos teisę valstybėms narėms nustatytų pareigų apimties.“¹²⁹ Todėl esant šioms aplinkybėms pareiga glaudžiai bendradarbiauti mišraus susitarimo srityje reiškė, kad prieš pradėdama su gamykla MOX susijusio ginčo sprendimo procedūrą, Airija turėjo pareigą apie tai iš anksto pranešti kompetentingoms Bendrijos institucijoms ir su jomis konsultuotis.¹³⁰

Čia galima pabrėžti, jog kai kurie autoriai įžvelgia ESTT mėginimą dar labiau išplėsti savo jurisdikciją kalbant apie pareigą bendradarbiauti. Generalinis advokatas M. P. Maduro (toliau – GA M. P. Maduro), kalbėdamas apie šią pareigą, kaip kompetetingą Bendrijos instituciją bendradarbiavimui mini Komisiją.¹³¹ Tačiau N. Lavranos pabrėžia, jog ESTT savo sprendime neįvardino jokios konkrečios institucijos, t.y. pateikė plačią „Bendrijos institucijų“ sąvoką, tuo leisdamas suprasti, jog tokia kompetetinga institucija bendradarbiavimui gali būti ir pats ESTT, kas įpareigotų valstybes nares prieš kreipiantis į kitą tarptautinę teisminę instituciją dėl ginčo, liečiančio Bendrijos teisę, gauti ESTT leidimą. Tokiu būdu ESTT pasirinko maksimaliai išplėsti savo išimtinę jurisdikciją.¹³² Kaip matyti, ESTT, pasisakydamas dėl antrojo ir trečiojo kaltinimų, akcentavo būtinumą apsaugoti Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumą bei pagrindė, kodėl jo pozicija dėl jo jurisdikcijos yra tokia kategoriška. Taigi, buvo dar kartą patvirtintas SESV 344 straipsnio besąlygiškas taikymas.

¹²⁷ Byla C-459/03, *supra* note 33, para 146-157.

¹²⁸ Byla C-459/03, *supra* note 33, para 169.

¹²⁹ *Ibid.*, para 177.

¹³⁰ *Ibid.*, para 179.

¹³¹ Generalinio advokato Maduro M. Poiaras išvada byloje C-459/03, *supra* note 33, para 58.

¹³² Lavranos N. Protecting Its Exclusive Jurisdiction: The Mox Plant-judgment of the ECJ. *Law & Practice of International Courts & Tribunals*. 2006, 5(3): p. 489-490.

3.3. Kitos bylos

Siekiant įrodyti, jog *Hermès, Dior, MOX Plant* bylose bei ESTT nuomonėse įtvirtintos taisyklės tapo precedentu ESTT praktikoje, toliau bus apžvelgtos dar keletas bylų, kuriose aiškiai matyti, jog ESTT ir toliau taip pat traktuoja savo kompetenciją aiškinti mišrių susitarimų nuostatas.

Štai *Merck* byloje¹³³ Portugalijos teismui kilo klausimas dėl tiesioginio TRIPS sutarties 33 straipsnio taikymo galimybės, todėl buvo kreiptasi į ESTT su prašymu pateikti prejudicinį sprendimą šiuo klausimu. ESTT pabrėžė, jog Bendrija pasirašė PPO steigimo sutartį, kurios sudėtine dalimi yra TRIPS sutartis, ir vėliau ją patvirtino Sprendimu 94/800, dėl ko nuo to momento TRIPS sutartis yra integrali Bendrijos teisinės sistemos dalis.¹³⁴ Kaip jau buvo konstatavęs *Hermès* byloje, ESTT priminė, jog PPO steigimo sutartį Bendrija ir visos valstybės narės sudarė įgyvendindamos pasidalijamąją kompetenciją ir pakartojo *Dior* sprendime įtvirtintą poziciją, jog „kai į ją kreipiamasi pagal EB sutarties nuostatas, ypač pagal EB 234 straipsnį, jis turi kompetenciją apibrėžti Bendrijos taip priimtus įsipareigojimus ir šiuo tikslu aiškinti TRIPS sutarties nuostatas.“¹³⁵ ESTT dar kartą priminė, jog jau *Dior* byloje pripažino, kad jei Bendrija nėra priėmusi teisės aktų konkrečioje srityje, tai išimtinę kompetenciją dėl šios srities reglamentavimo turi valstybės narės,¹³⁶ tačiau jeigu konkrečioje srityje (bylos atveju – patentų srityje) Bendrijos teisinis reglamentavimas egzistuoja, kyla būtinybė pateikti vieningą tokių teisės aktų aiškinimą, kas lemia būtinybę pateikti ir vieningą TRIPS sutarties 33 straipsnio aiškinimą.¹³⁷ Aiškindamasis, ar patentų srityje egzistuoja Bendrijos teisinis reguliavimas, ESTT pateikė su patentų reglamentavimu susijusių Bendrijos teisės aktų analizę ir konstatavo, jog Bendrijoje neegzistavo taisyklės, dėl patentų apsaugos sistemos ta apimtimi, kiek buvo įtvirtinta TRIPS 33 straipsnio nuostata.¹³⁸ Tai leido ESTT konstatuoti išimtinės valstybių narių kompetencijos egzistavimą patentų apsaugos srityje TRIPS 33 straipsnio ribose.¹³⁹

Orhuso konvencijos byloje¹⁴⁰ Slovakijos teismas vienu iš prejudicinių klausimų prašė ESTT išaiškinimo „ar asmenys ir visų pirma aplinkos apsaugos asociacijos, norėdami užginčyti sprendimą, kuriuo nukrypstama nuo aplinkos apsaugos taisyklių, kaip antai Buveinių direktyvoje nustatytosios dėl jos IV priede nurodytų rūšių, teisę kreiptis į teismus gali kildinti iš Sąjungos teisės,

¹³³ Byla C-431/05, *supra* note 94.

¹³⁴ Byla C-431/05, *supra* note 94, para 31.

¹³⁵ *Ibid.*, para 32, 33.

¹³⁶ *Ibid.*, para 34.

¹³⁷ *Ibid.*, para 35.

¹³⁸ *Ibid.*, para 36-46.

¹³⁹ *Ibid.*, para 47, 48.

¹⁴⁰ Byla C-240/09 *Lesoochránárske zoskupenie VLK* prieš Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky [2011] 2 CMLR 43.

būtent *remdamiesi Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies nuostatomis* dėl tiesioginio veikimo, su kuriuo susiję jo klausimai.¹⁴¹ Siekdamas atsakyti į šį klausimą ESTT pasisakė dėl Orhuso konvencijos statuso Sąjungos teisinėje sistemoje bei galimybės aiškinti jos nuostatas.

ESTT konstatavo, jog Orhuso konvencija Bendrijos buvo pasirašyta ir vėliau patvirtinta Sprendimu 2005/370, todėl pagal nusistovėjusią ESTT praktiką šios konvencijos nuostatos nuo šiol yra sudedamoji Sąjungos teisės sistemos dalis ir nurodė, jog vadovaujantis EB 175 straipsniu bei EB 174 straipsnio 2 dalimi, Sąjunga aplinkos srityje turi aiškiai nustatytą išorės kompetenciją.¹⁴² ESTT, remdamasis tuo, jog Bendrija ir visos jos valstybės narės Orhuso konvenciją sudarė įgyvendindamos būtent pasidalijamąją kompetenciją, konstatavo, jog jis „turi jurisdikciją daryti skirtumą tarp įsipareigojimų, kuriuos prisiėmė Sąjunga, ir įsipareigojimų, tenkančių vien valstybėms narėms, ir aiškinti Orhuso konvencijos nuostatas.“¹⁴³

Kaip ir *MOX Plant* bylos atveju, toliau ESTT siekė nustatyti ar „srityje, kuri patenka į Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies taikymo sritį, Sąjunga pasinaudojo savo įgaliojimais ir priėmė nuostatas dėl iš jos kylančių įsipareigojimų vykdymo.“¹⁴⁴ ESTT priminė, jog Sąjungai nepasinaudojus savo kompetencija ir neegzistuojant Bendrijos teisės aktams, reglamentuojantiems Orhuso konvencijos 3 straipsnio 3 dalimi reglamentuotą sritį, išimtinę kompetenciją pasisakyti dėl šio Orhuso konvencijos straipsnio taikymo išlaiko valstybės narės.¹⁴⁵

Tačiau nusprendus, jog Sąjunga pasinaudojo savo įgaliojimais ir priėmė nuostatas srityje, apimančioje Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalį, konstatuota, jog bus taikoma Sąjungos teisė, ir ESTT turės teisę nustatyti, ar nagrinėjama tarptautinės sutarties nuostata veikia tiesiogiai.¹⁴⁶

Dar kartą pagrindęs Sąjungos išorės kompetencijos egzistavimą EB sutarties 174 straipsnio 2 dalimi ir 175 straipsniu, ESTT konstatavo, jog: „konkrečiam klausimui, dėl kurio dar nebuvo priimta Sąjungos teisės aktų, taikoma Sąjungos teisė, jeigu šį klausimą reglamentuoja Sąjungos ir jos valstybių narių sudaryti susitarimai ir jis susijęs su sritimi, kurios didelę dalį apima ši teisė.“¹⁴⁷ ESTT savo sprendimą, jog jis vis dėlto turi jurisdikciją aiškinti Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalį, t.y. pasisakyti dėl jos tiesioginio veikimo, pagrindė šios nuostatos vienodo aiškinimo būtinybe: „nesvarbu tai, kad Reglamentas Nr. 1367/2006, kuriuo siekiama įgyvendinti Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies nuostatas, susijęs tik su Sąjungos institucijomis, ir tai, kad negalima laikyti, jog juo Sąjunga priėmė nuostatas dėl iš šios konvencijos 9 straipsnio 3 dalies

¹⁴¹ *Ibid.*, para 28.

¹⁴² *Ibid.*, para 30.

¹⁴³ Byla C-240/09, supra note 140, para 31.

¹⁴⁴ *Ibid.*, para 32.

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ *Ibid.*, para 33, 34.

¹⁴⁷ *Ibid.*, para 35, 36.

kylančių įsipareigojimų nacionalinėse administracinėse ar teismo procedūrose vykdymo. Kai nuostata gali būti taikoma tiek situacijoms, patenkančioms į nacionalinės teisės taikymo sritį, tiek situacijoms, patenkančioms į Sąjungos teisės taikymo sritį, yra tam tikras suinteresuotumas, kad siekiant išvengti skirtingo aiškinimo ateityje ši nuostata būtų aiškinama vienodai, neatsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis ji turi būti taikoma.¹⁴⁸ Kaip matyti, toks ESTT pateiktas argumentavimas yra labai panašus į *Hermès* byloje ESTT pateiktą argumentaciją dėl būtinybės užtikrinti vienodą mišrios sutarties nuostatos aiškinimą.

Autorės nuomone, toliau siekiant patvirtinti faktą, jog ESTT dažnai pernelyg plačiai traktuoja savo kompetenciją dėl galimybės aiškinti mišrius susitarimus, galima trumpai apžvelgti ESTT praktiką dėl jo teisės pasisakyti tais atvejais, kai kyla klausimas dėl valstybės įsipareigojimų, prisiimtų pagal mišrius susitarimus, įgyvendinimo tinkamumo, kadangi šiose bylose taip pat matoma ESTT pozicija dėl jo kompetencijos aiškinti mišrių susitarimų nuostatas.

Štai *Etang de Berre* byloje¹⁴⁹ Komisija ESTT pateikė ieškinį dėl Prancūzijos įsipareigojimų nevykdymo pagal EB sutarties 226 straipsnį ir kaltino Prancūziją 1980 m. gegužės 17 d. Atėnuose pasirašyto Protokolo dėl Viduržemio jūros apsaugos nuo taršos iš sausumoje esančių šaltinių, kuris Europos Ekonominės Bendrijos vardu buvo patvirtintas 1983 m. vasario 28 d. Tarybos sprendimu 83/101/EEB (toliau – Protokolas), III priede nustatytų taisyklių nesilaikymu bei prisiimtų įsipareigojimų, numatytų 1976 m. vasario 16 d. Barselonoje pasirašytos Konvencijos dėl Viduržemio jūros apsaugos nuo taršos, kuri Europos Ekonominės Bendrijos vardu buvo patvirtinta 1977 m. liepos 25 d. Tarybos sprendimu 77/585/EEB (toliau – Konvencija dėl apsaugos nuo taršos), tam tikrose nuostatose, nevykdymu.¹⁵⁰ Prancūzija buvo kaltinama tuo, jog nesiėmė priemonių didelei ir užsitęsusiai Berre žemapelkės taršai užkirsti, ją sumažinti, ar kitaip su ja kovoti.¹⁵¹ Prancūzijos nuomone, ESTT neturėjo kompetencijos nagrinėti ieškinį, nes Bendrijos teisės aktai nereglementavo gėlo vandens ir aliuvinių darinių išmetimo į sūriavandenę žemapelkę, kas reiškė, jog Konvencijos dėl apsaugos nuo taršos ir Protokolo nuostatos nepateko į Bendrijos kompetenciją.¹⁵²

ESTT, konstatavo, kad Konvenciją dėl apsaugos nuo taršos bei Protokolą sudarė Bendrija ir valstybės narės naudodamosis bendrąja kompetencija ir priminė, jog: „pagal teismų praktiką Bendrijos, valstybių narių ir trečiųjų šalių vardu sudaryti mišrūs susitarimai Bendrijos teisėje turi tokį patį statusą kaip ir tik Bendrijos vardu sudaryti susitarimai, tiek, kiek jų nuostatos patenka į

¹⁴⁸ *Ibid.*, para 41, 42.

¹⁴⁹ Byla C- 239/03, *Commission of the European Communities v French Republic* [2004] ECR I-09325.

¹⁵⁰ *Ibid.*, para 18.

¹⁵¹ *Ibid.*, para 18.

¹⁵² *Ibid.*, para 22.

Bendrijos kompetencijos sritį.¹⁵³ ESTT, kalbėdamas apie valstybių narių įsipareigojimą, įtvirtintų tarptautiniuose susitarimuose, vykdymą, konstatavo, jog „užtikrinamos Bendrijos institucijų sudarytuose susitarimuose numatytų įsipareigojimų vykdymą, valstybės narės vykdo Bendrijos teisės sistemoje egzistuojančią pareigą Bendrijai, kuri prisiėmė atsakomybę už tinkamą susitarimo vykdymą.“¹⁵⁴ Toliau ESTT konstatavo, jog Konvencijos dėl apsaugos nuo taršos ir Protokolo nuostatos reglamentuoja sritį, kuri „*daugiausia, be abejonės*“ priklauso Bendrijos kompetencijai, grįsdamas tuo, kad „aplinkos apsauga, kuri yra Konvencijos ir Protokolo tikslas, taip pat ir vandens apsaugos nuo taršos klausimai yra labai plačiai reglamentuojami Bendrijos teisėje.“¹⁵⁵ Apeliuodamas į platų Bendrijos teisinio reglamentavimo egzistavimą aplinkos apsaugos srityje, ESTT pripažino esant Bendrijos interesą, kad valstybės narės laikytųsi Konvencijoje dėl apsaugos nuo taršos ir Protokole įtvirtintų įsipareigojimų.¹⁵⁶ Pažymėtina, jog ESTT visiškai nelaikė reikšmingu faktu, kad neegzistavo joks Bendrijos teisės aktas, reglamentuojantis būtent gėlo vandens ir aliuvinių darinių išmetimo į jūrų aplinką, nors būtent ši klausimą įtvirtino Konvencijos dėl apsaugos nuo taršos ir Protokolo nuostatos, kurių pažeidimu buvo kaltinama Prancūzija.¹⁵⁷

Pažymėtina, jog ESTT, kalbėdamas apie valstybių narių prisiimtus įsipareigojimus pagal mišrius susitarimus, tokią argumentaciją naudojo ne pirmą kartą. Štai *Berno konvencijos* byloje pateikęs analogišką argumentaciją, ESTT pripažino savo kompetenciją pasisakyti dėl Airijos įsipareigojimų nevykdymo pagal Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (toliau – Berno konvencija), nuostatas: ESTT konstatavo, jog literatūros ir meno kūrinių apsauga yra plačiai reglamentuota Bendrijos teisėje, todėl Bendrija yra suinteresuota, kad visos valstybės narės vykdytų savo įsipareigojimus.¹⁵⁸

Kaip matyti, ESTT, siekdamas pagrįsti savo kompetenciją pasisakyti tokiais atvejais, grindžia ne faktu, jog egzistuoja Sąjungos teisės aktai, reglamentuojantys analogišką klausimą, kokį reglamentuoja konkrečios tarptautinio mišraus susitarimo nuostatos, tačiau vertina, ar apskritai ir kiek plačiai Sąjunga yra reglamentavusi tą sritį, kurią apima ir mišrus tarptautinis susitarimas. Tokią savo argumentaciją ESTT grindžia būtinybe užtikrinti Sąjungos interesą. Autorės nuomone, galima teigti, jog ESTT visais įmanomais būdais siekia pagrįsti savo kompetencijos egzistavimą ir tą daro su tikslu išlikti vienintele teismine institucija, galinčia pasisakyti Sąjungos teisės klausimais bei užtikrinti Sąjungos teisės vieningumą.

¹⁵³ *Ibid.*, para 24, 25.

¹⁵⁴ *Ibid.*, para 26.

¹⁵⁵ *Ibid.*, para 27, 28.

¹⁵⁶ Byla C- 239/03, *supra* note 149, para 29.

¹⁵⁷ *Ibid.*, para 30.

¹⁵⁸ Byla C-13/00, *supra* note, 33.

3.4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos apibendrinimas ir įvertinimas

3.4.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos apibendrinimas

Apibendrinant ESTT praktiką reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog visose ankstesniuose skyriuose aptartose bylose (*Hermès, Dior, Merck, Etang de Berre* ir kt.) į ESTT buvo kreipiamasi su prašymu priimti prejudicinius sprendimus tam tikrais klausimais, t.y. siekdami išsiaiškinti atsakymą į rūpimą klausimą, tą darydavo nacionaliniai valstybių narių teismai. Visais šiais atvejais ESTT turėjo nustatyti, kas yra kompetentingas aiškinti mišrių susitarimų nuostatas – pats ESTT ar valstybių narių nacionaliniai teismai. Taigi, kildavo klausimas būtent dėl valstybių narių nacionalinių teismų ir ESTT kompetencijų atskyrimo. Šiose bylose ESTT konstatavo savo kompetencijos aiškinti mišraus susitarimo nuostatas tiesioginį priklausomumą nuo Sąjungos vidaus teisės aktų egzistavimo konkrečioje srityje, kurią reglamentuoja tarptautinis susitarimas ir beveik visais atvejais paneigdavo valstybių narių nacionalinių teismų kompetenciją šiuo klausimu.

Šiame kontekste *MOX Plant* byla yra išskirtinė. Visų pirma, *MOX Plant* byloje pirmą kartą¹⁵⁹ kilo ginčas tarp valstybių narių, kuriame buvo remiamasi mišraus susitarimo normomis, t.y. ESTT sprendimą priėmė tiesioginio ieškinio pagal SESV 258 straipsnį, pagrindu, o ne remdamasis prejudiciniu sprendimu.¹⁶⁰ Antra, valstybės narės, siekdamos išspręsti jų tarpusavio ginčą, kreipėsi ne į ESTT, o į tarptautinę ginčų sprendimo instituciją, įsteigtą pagal tą mišrų susitarimą, dėl kurio aiškinimo ir taikymo kilo ginčas. Atsižvelgiant į tai, šioje byloje kilo klausimas ne dėl valstybių narių nacionalinių teismų ir ESTT kompetencijos atskyrimo, o dėl ESTT ir kitos tarptautinės teisminės institucijos jurisdikcijos spręsti valstybių narių tarpusavio ginčą, atribojimo, esant pripažintai ESTT kompetencijai aiškinti tokį mišrų susitarimą.

Kaip matyti, šis naujas aspektas niekaip nepaveikė ESTT sprendimo šioje byloje, t.y. nepriklausomai nuo to, ar kyla klausimas dėl valstybių narių nacionalinių teismų ir ESTT teisės aiškinti mišraus susitarimo nuostatas atskyrimo ar ESTT ir kitos tarptautinės teisminės institucijos teisės aiškinti ir taikyti mišraus susitarimo nuostatas atribojimo ir jurisdikcijos spręsti valstybių narių tarpusavio ginčą, atribojimo, ESTT taiko visiškai analogiškas taisykles, spręsdamas dėl savo kompetencijos ir jurisdikcijos. ESTT požiūriu valstybės narės privalo visus tarpusavio ginčus, kurie remiasi mišrios tarptautinės sutarties nuostatomis, dėl kurių Sąjunga turi kompetenciją, pateikti spręsti ESTT pagal SESV 259 straipsnį.

¹⁵⁹ Daukšienė I., supra note 7, p. 1351.

¹⁶⁰ *Ibid.*, p. 1357.

Visi ESTT sprendimai leidžia teigti, jog ESTT praktika dėl mišrių sutarčių aiškinimo toliau plėtojasi ta pačia linkme ir yra tendencinga. Autorės nuomone, galima išskirti taisykles, kuriomis vadovaudamasis ESTT sprendžia dėl savo kompetencijos aiškinti mišraus susitarimo nuostatas, o kartu ir jurisdikcijos spręsti valstybių narių tarpusavio ginčą, egzistavimo:

1. Sprendžiama, ar Sąjunga apskritai turi išorės kompetenciją atitinkamoje srityje, t.y. ar tarptautinio susitarimo nuostatos priskirtinos Sąjungos išorės kompetencijai;

2. Konstatavus, jog Sąjunga turi išorės kompetenciją, siekiama išsiaiškinti ar ir kokia apimtimi tarptautinio susitarimo šalimi tapusi Sąjunga pasirinko naudotis savo išorės kompetencija atitinkamoje srityje:

a) atskleidžiamas kompetencijos pobūdis: išimtinė kompetencija ar pasidalijamoji kompetencija;

a) esant pasidalijamajai kompetencijai, sprendžiama, ar Sąjunga yra realizavusi savo kompetenciją šioje srityje, t.y. ar yra priimti antrinės teisės aktai, reglamentuojantys atitinkamą sritį.

3. Konstatavus, jog Sąjunga yra realizavusi savo kompetenciją, laikoma, jog ESTT turi išimtinę kompetenciją aiškinti atitinkamą mišraus susitarimo nuostatą, neatsižvelgiant į tai ar tarptautinio susitarimo atitinkamos nuostatos daro įtaką egzistuojantiems Sąjungos antrinės teisės aktams.

4. Atsižvelgiant į tai, jog mišraus susitarimo nuostata yra priskiriama Sąjungos kompetencijos sričiai ir yra Sąjungos teisinės sistemos sudedamąja dalimi, ESTT, kurio kompetenciją aiškinti tokią nuostatą patvirtina SESV 344 straipsnis, apeliuodamas į tą patį SESV 344 straipsnį, pripažįsta ir savo jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus dėl tokios sutarties nuostatos.

Galima dar kartą pabrėžti, kad tokia savo praktika ESTT stengiasi apsaugoti Sąjungos teisės autonomiškumą, užtikrinti jos ypatumus bei vieningą aiškinimą ir taikymą. Tą itin gerai iliustruoja *Hermès* ir *Dior* bylų sprendimai, kuriuose ESTT savo kompetenciją aiškinti TRIPS sutarties nuostatą pagrindė vienodo aiškinimo Sąjungos mastu būtinumu dėl praktinių ir teisinių priežasčių, nepaisydamas fakto, jog buvo kilęs klausimas, susijęs su nacionalinio prekės ženklo apsauga, o Sąjunga antriniais teisės aktais reglamentavo tik Sąjungos prekės ženklų apsaugą.

3.4.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos įtaka Europos Sąjungos valstybių narių laisvam ginčo sprendimo priemonių pasirinkimui

Pažymėtina, jog ESTT praktika kelia daug diskusijų teisininkų tarpe dėl ne visai tinkamos argumentacijos ir SESV 344 straipsnio aiškinimo ir taikymo pasekmių.

Vienas pirmųjų pakankamai pagrįstų argumentų, pagrindžiančių abejones ESTT sprendimo tinkamumu yra tas, jog po šio ESTT sprendimo arbitražinis ginčų sprendimas tarp valstybių narių praktiškai išnyksta, kadangi valstybės narės, siekdamos išvengti Komisijos inicijuojamos procedūros dėl Sąjungos teisės pažeidimo, kaskart skundus turės paduoti ESTT, kai atrodys, jog ginčo dalykas liečia Sąjungos teisę.¹⁶¹ Tarptautinės teisminės institucijos tokiais atvejais netenka galimybės nagrinėti ginčą ir net jei ignoruotų ESTT jurisdikciją, priimdamos sprendimus dėl ginčų, tai vadovaujantis pagrindiniais Sąjungos teisinės sistemos principais, valstybėms narėms jų sprendimai neturėtų viršenybės prieš ESTT sprendimus.

Vis dėlto vertinant susidariusią situaciją tarptautinės teisės požiūriu, ESTT pozicija yra kritikuotina. Atkreiptinas dėmesys, jog Deklaracija dėl tarptautinės teisės principų, liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Organizacijos Chartiją¹⁶² įtvirtina valstybių pareigą „siekti savo tarptautinius ginčus spręsti jų anksčiausiose stadijose ir teisingai derybomis, tyrimu, tarpininkavimu, sutaikinimu, arbitražu, teisiniu nagrinėjimu, kreipimusi į regioninius organus ar susitarimus ar kitomis taikiomis priemonėmis jų nuožiūra. Siekdamos tokio suregulavimo, šalys turi susitarti dėl tokių taikių priemonių, kurios atitiktų ginčo aplinkybes bei prigimtį.“¹⁶³ Šioje Chartijoje taip pat nurodoma, jog „Tarptautiniai ginčai turi būti sprendžiami valstybių suverenios lygybės pagrindu ir pagal laisvo jų sprendimo priemonių pasirinkimo principą. Vienos ar kitos sprendimo procedūros laisvas pasirinkimas ar sutikimas su ja, taikant ją esamiems ar būsimiems ginčams, kurių šalimis jos yra ar bus, negali būti laikomas nesuderinamu su suverenia lygybe.“¹⁶⁴ Šios nuostatos aiškiai parodo, jog tarptautinėje teisėje egzistuoja principas, leidžiantis valstybėms laisvai pasirinkti ginčo sprendimo priemones. Vadovaujantis šiomis nuostatomis, galima teigti, jog valstybių narių sprendimas perduoti savo tarpusavio ginčą spręsti ne ESTT, o kitai tarptautinei teisminei institucijai, ypačingai tai, kurios kompetencija nagrinėti ginčą įtvirtinta tarptautinėje sutartyje, dėl

¹⁶¹ Hofstoter B. Can She Excuse My Wrongs? The European Court of Justice and International Courts and Tribunals. *Croatian Yearbook of European Law & Policy*. 2007, 3: p. 401.

¹⁶² Deklaracija dėl tarptautinės teisės principų, liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Organizacijos Chartiją. Vadopalas V. *Tarptautinė teisė. Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 42-51.

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ *Ibid.*

kurios aiškinimo ir taikymo kyla ginčas, visiškai atitinka tarptautinę teisinę praktiką.¹⁶⁵ Nėgana to, kaip ir Jūrų teisės konvencijos atveju, egzistuoja galimybė, jog tarptautinė sutartis nenurodys kokiu būdu sudaryta teisminė institucija turi nagrinėti iš tarptautinės sutarties kylantį ginčą, t.y. numatys itin lanksčią ginčų sprendimo procedūrą, leidžiančią ginčo šalių bendru susitarimu perduoti nagrinėti ginčą bet kokiai teisminei institucijai, kurios sprendimas šalims taps privalomu. Akivaizdu, jog galimybė valstybėms narėms ginčą spręsti pasirinktoje ar konkrečioje, sutartyje numatytoje teisminėje institucijoje turi privalumą: valstybės gali atsižvelgti į įvairius veiksnius, pavyzdžiui, trumpesnę ginčo nagrinėjimo trukmę arbitražiniame teisme, galimybę pasirinkti arbitrus, turinčius patirtį konkrečioje aktualioje srityje, išsaugoti konfidencialumą ir pan.¹⁶⁶

Nėgana to, mokslinėje literatūroje galime rasti taiklų pastebėjimą, jog tikslingiausia ginčą spręsti „labiausiai tinkamoje teisminėje institucijoje“, t.y. tarptautinės teisminės institucijos, įkurtos specialiai spręsti ginčą, susijusį su konkrečia sritimi, pasižymi tinkamesniu tos srities išmanymu, todėl valstybės narės yra suinteresuotos spręsti ginčą toje tarptautinėje teisminėje institucijoje, nes jos nariai (teisėjai; arbitrai) turi specialių išsilavinimą konkrečioje srityje ir gerai ją išmano.¹⁶⁷

Dėl visų šių priežasčių, autorės nuomone, galima teigti, jog ESTT pozicija nėra suderinama su tarptautine teise, kas lemia valstybių narių laisvo pasirinkimo ir veiksmų suvaržymą tarptautinėje arenoje. Nėgana to, ši problema nėra vienintelė.

3.4.2.1. Galimybė ginčo klausimus, nesusijusius su Europos Sąjungos teise nagrinėti kitoje tarptautinėje teisminėje institucijoje

Kaip jau buvo minėta, vadovaujantis SESV 259 straipsniu arba SESV 273 straipsniu¹⁶⁸ bei sprendimu *MOX Plant* byloje, valstybės narės, siekdamos išvengti galimo Sąjungos teisės pažeidimo, yra priverstos visus tarpusavio ginčus, kurie remiasi mišraus susitarimo nuostatomis, pateikti spręsti ESTT. Tačiau tokiu atveju atsiranda dar viena problema: kyla klausimas, ar visas ginčas patenka į ESTT jurisdikciją vien dėl to, kad daliai ginčo taikytina Sąjungos teisė. Kaip nurodo GA M. P. Maduro,¹⁶⁹ gali būti, kad didelė ginčo dalis nepatenka į ESTT kompetenciją, o jai

¹⁶⁵ Netgi Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės kilus būtinybei taikyti ir aiškinti tam tikras jos nuostatas, leidžia ginčo šalims susitarti, jog ginčą spręs ne Tarptautinis Teisingumo Teismas, o arbitražas. (66 straipsnio a punktas).

¹⁶⁶ Lavranos N., *supra* note 48, p. 245-246.

¹⁶⁷ Marsden S. *MOX plant and the Espoo Convention: Can Member State Disputes Concerning Mixed Environmental Agreements be resolved Outside EC Law? Review of European Community & International Environmental Law*. 2009, 18(3): p. 326.

¹⁶⁸ Šie straipsniai suteikia Teisingumo Teismui spręsti visus su ES teise susijusius valstybių narių tarpusavio ginčus, pateiktus pagal specialų šalių susitarimą.

¹⁶⁹ Generalinio advokato Maduro M. Poiaras išvada, *supra* note 131, para 14.

priklauso tik vienas ar keli klausimai, dėl kurių nesutariama. Tačiau esant tokioms aplinkybėms, manytina, jog SESV 344 straipsnis arba AE 193 straipsnis vis dėlto draudžia visą ginčą, įskaitant į Sąjungos teisės taikymo sritį patenkančius klausimus, spręsti kitais nei numatyti Sąjungos sutartyse būdais, nes nėra jokios apibrėžtos normų, nustatančių ESTT jurisdikcijos monopoliją, taikymo ribos, todėl kai tai susiję su Sąjungos teise, valstybės narės privalo išspręsti savo ginčus Sąjungoje. Anot GA M. P. Maduro, „pakanka patikrinti, ar bent iš dalies ginčo dalykas yra reglamentuojamas Bendrijos teisės. Jei taip, mano nuomone, EB 292 straipsnio (SESV 344 straipsnis – aut. past.) arba prireikus AE 193 straipsnio pažeidimas turi būti laikomas nustatytu“.¹⁷⁰ Pats GA daro užuominą į tai, jog vis dėlto valstybės narės gali atskirti su Sąjungos teise susijusius klausimus, o likusius pateikti nagrinėti kitai teisminei institucijai – teoriškai toks sprendimas atitinka SESV 344 straipsnį.¹⁷¹ Tačiau autorės nuomone, tokia išėitis galėtų sukelti sunkumų nagrinėjant bylą, kadangi klausimai, priskirti Sąjungos kompetencijai gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su likusiais klausimais, todėl tam, kad būtų priimtas aiškus ir nuoseklus sprendimas, būtina, jog ginčas būtų nagrinėjamas kaip visuma, neskaidant jo dalimis. Dėl šios priežasties „praktiškai tinkamiau būtų pateikti valstybių narių ginčus, susijusius su klausimais, tiek priklausančiais, tiek nepriklausančiais ESTT jurisdikcijai, visa apimtimi ESTT pagal EB 239 straipsnį arba AE 154 straipsnį“¹⁷² arba visą ginčą pateikti nagrinėti kitai tarptautinei ginčų sprendimo institucijai.

Atkreiptinas dėmesys, jog pats ESTT *MOX Plant* byloje neatsakė į klausimą, koku mastu ginčas turi liesti Sąjungos teisę, tam, kad būtų privaloma kreiptis į ją dėl tokio ginčo sprendimo. Tačiau buvo pažymėta, jog šioje byloje reikšminga ginčo dalis buvo susijusi su Sąjungos teise. Pati reikšmingumo sąvoka suponuoja prielaidą, jog jei čia būtų galima taikyti priešingą – mažareikšmiškumo taisyklę, t.y. jei maža ginčo dalis liestų Sąjungos teisę – valstybės narės galėtų kreiptis ir į kitą tarptautinę teisminę instituciją dėl jų ginčo sprendimo. Pavyzdžiu šiuo atveju galėtų būti *Ijzeren Rijn* byla (toliau – *Geleżinio Reino* byla),¹⁷³ tačiau su tam tikra išlyga – šios bylos atveju svarų vaidmenį atliko Komisija, todėl kokia būtų buvusi šios bylos baigtis, jei Komisija būtų iniciavusi procesą dėl įsipareigojimų nevykdymo ESTT, nėra aišku. Vis dėlto, autorės nuomone, tikslinga trumpai apžvelgti šią bylą, kaip pavyzdį, kuris leidžia manyti, jog su netiesiogine Komisijos pagalba valstybių narių ginčas, maža dalimi liečiantis Sąjungos teisę, gali būti sprendžiamas kitoje tarptautinėje teisminėje institucijoje.

¹⁷⁰ *Ibid.*, para 13.

¹⁷¹ *Ibid.*, 9 išnaša.

¹⁷² Generalinio advokato Maduro M. P. P. išvada, 9 išnaša.

¹⁷³ Award in the Arbitration regarding the Iron Rhine (“Ijzeren Rijn”) Railway between the Kingdom of Belgium and the Kingdom of the Netherlands, decision of 24 May 2005 - Interpretation of the Award of the Arbitral Tribunal, decision of 20 September 2005 [interaktyvus] <http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_XXVII/35-125.pdf> [žiūrėta 2012-08-15].

Būtent *Geležinio Reino* byloje valstybės narės – Belgija ir Olandija, kilus jų tarpusavio ginčui dėl istorinės geležinkelio linijos atnaujinimo, nusprendė ginčą pateikti nagrinėti nuolatiniam arbitražo teismui, o ne ESTT.¹⁷⁴ Minėta geležinkelio linija buvo įtraukta į Sąjungos bendrų interesų projektus pagal transeuropinių tinklų sritį ir į Tarybos direktyvos 92/43 dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (toliau – Direktyva 92/43), nuostatas.¹⁷⁵ Dėl šios priežasties valstybės narės privalėjo ginčą perduoti nagrinėti ESTT SESV 273 straipsnio pagrindu, tam, kad nebūtų pažeisti SESV 344 straipsnio reikalavimai, kadangi ginčo dalis lietuvių Sąjungos teisę. Bendru sutarimu Olandija ir Belgija informavo Komisiją, jog, anot jų, ginčo esmė yra susijusi su tarptautinės teisės, o ne Sąjungos teisės klausimais ir, esant būtinybei, jos imsis visų reikiamų priemonių, kad užtikrintų savo įsipareigojimų vykdymą pagal SESV 344 straipsnį.¹⁷⁶ Nepaisant kritikuotinų nuolatinio arbitražo teismo argumentų,¹⁷⁷ šis pripažino, jog Sąjungos teisė nėra svarbi valstybių narių tarpusavio ginčo sprendimui, nes ginčo sprendimas išliktų toks pats, net jeigu Direktyva 92/43 neegzistotų.¹⁷⁸ Tačiau, autorės nuomone, akivaizdu, jog vadovaujantis pozicija, draudžiančia visą ginčą, įskaitant į Sąjungos teisės taikymo sritį patenkančius klausimus, spręsti kitais, nei numatyti Sąjungos sutartyse būdais, argumentas, jog Direktyva 92/43 nebuvo svarbi sprendžiant ginčą, neturėjo jokios reikšmės, nes pakako fakto, jog šis Sąjungos teisės aktas reglamentavo bent dalį ginčo klausimų ir tai turėjo automatiškai reikšti ESTT jurisdikcijos nagrinėti ginčą patvirtinimą. Pažymėtina, jog Komisija neinicijavo procedūros dėl įsipareigojimų nevykdymo Olandijos ir Belgijos atžvilgiu, todėl manytina, jog vis dėlto egzistuoja galimybė pasiremti Sąjungos teisės įtakos ginčo sprendimui mažareikšmiškumo faktoriumi. Žinoma, tai neabejotinai kelia būtinybę įvertinti Komisijos vaidmenį šiuo klausimu, bet tai bus padaryta 3.4.4 poskyryje.

3.4.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir kitos tarptautinės teisminės institucijos jurisdikcijų susikirtimo galimybė

Iš to, kas aptarta matyti, kad ESTT vadovaujasi vidinės perspektyvos logika ir todėl pasirenka toli siekiančią savo prerogatyvų apsaugą. Sutelkdamas dėmesį į išskirtinumą, būdingą Sąjungos teisinei tvarkai, ESTT pabrėžia savo, kaip konstitucinio teismo vaidmenį, kurio užduotis yra Sąjungos teisinės tvarkos autonomijos išsaugojimas. Nebėra vietos jokioms kitoms tarptautinėms institucijoms, jei egzistuoja bent silpnas ryšys su Sąjungos teise.¹⁷⁹ Tokią ESTT

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ *Ibid.*, para 118.

¹⁷⁶ *Ibid.*, para 98.

¹⁷⁷ Šiuo klausimu plačiau žr. Lavranos N., *supra* note 48, pp. 240-251.

¹⁷⁸ Award in the Arbitration regarding the Iron Rhine (“Ijzeren Rijn”) Railway, *supra* note 173, para 137.

¹⁷⁹ Hofstötter B., *supra* note 161, p. 404.

poziciją galima palyginti su Vokietijos konstitucinio teismo siekiu užtikrinti žmogaus teisių apsaugą Vokietijoje, nepaisant Sąjungos teisės viršenybės, kuomet pastarasis *Solange I* byloje konstatavo, jog jei kiltų kolizija tarp Sąjungos teisės ir žmogaus teisių, kurias užtikrina Vokietijos Konstitucija, pastaroji turi viršenybę tol, kol kompetentingos Sąjungos institucijos nepanaikins prieštaravimo.¹⁸⁰

Tačiau nereikia pamiršti, kad ESTT yra ne tik „Sąjungos konstitucinis teismas“, bet teismas, turintis ir nacionalinių ir tarptautinių teismų ypatybių. Autorės nuomone, atsižvelgiant į jo, kaip tarptautinės teisminės institucijos funkciją, ESTT nepagrįstai ignoruoja faktą, kad iš tarptautinės teisės perspektyvos jis nėra vienintelis tarptautinis teismas tarptautinėje arenoje, o tarptautinių teisminių institucijų skaičius nuolat auga. Reikėtų sutikti su teiginiu, kad ESTT, remdamasis tik logika, būdinga Sąjungos teisei, iškelia save į tarptautinės teisės teismų hierarchijos viršų, pamiršdamas, jog tokia hierarchija tarptautinėje teisėje apskritai neegzistuoja ir nors SESV 344 straipsnis įpareigoja valstybes nares, jis, toli gražu, neįpareigoja tarptautinių teisminių institucijų.¹⁸¹

Kaip tiksliai pažymi I. Daukšienė, aptariamame sprendime galima rasti tam tikrų ESTT vertinimų dėl tarptautinių teismų jurisdikcijos susikirtimo.¹⁸² ESTT nuomone, pats Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnis sudarė galimybę išvengti jo išimtinės jurisdikcijos pažeidimo ir išlaikyti Bendrijos teisinės sistemos autonomiškumą, suteikiant pirmenybę EB sutarties nustatytai ginčų sprendimo sistemai.¹⁸³ Minėto straipsnio nuostata teigia, kad: „jei Valstybės Šalys, kurios yra ginčo dėl šios konvencijos aiškinimo ar taikymo šalys, visuotiniuose, *regioniniuose* ar dvišaliuose susitarimais arba kitaip susitarė, kad vienos ginčo šalies prašymu tas ginčas bus perduotas spręsti pagal procedūrą, kurioje priimamas įpareigojantis sprendimas, tai ta procedūra turi būti taikoma vietoj procedūrų, nurodytų šioje XV dalyje, nebent ginčo šalys susitarė kitaip.“ Teigdamas, kad EB 292 straipsnį galima traktuoti kaip Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnyje numatytą regioninį susitarimą, ESTT konstatavo, jog pagal EB 220 ir 292 straipsnius, Airija neturėjo teisės pradėti teismo proceso arbitražiniame tribunole. Tačiau manytina, jog ESTT netinkamai aiškino minėtų nuostatų turinį ir tai atliko peržengdamas savo kompetencijos aiškinti mišrių susitarimų nuostatas, ribas.

Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnis įtvirtina labai lanksčią ginčų sprendimo sistemą, leisdamas šios konvencijos šalims iš anksto pasirinkti kitą ginčų sprendimo procedūrą, nei numatytoji XV šios konvencijos dalyje, jei yra priimamas įpareigojantis sprendimas. Šis straipsnis

¹⁸⁰ 1974 m. gegužės 24 d. Vokietijos konstitucinio teismo sprendimas byloje *Internationale Handelsgesellschaft (Solange I)* 2 BvL 52/71.

¹⁸¹ Hofstöter B., *op. cit.*, p. 405.

¹⁸² Daukšienė I., *supra* note 7, p. 1362.

¹⁸³ Award in the Arbitration regarding the Iron Rhine (“Ijzeren Rijn”) Railway, *supra* note 173, para 124-125.

daro labai plačią nuorodą į visuotinius, regioninius ar dvišalius susitarimus, tad šiuo atveju – į Sąjungos teisinę sistemą, kaip regioninį susitarimą, o dar tiksliau – į SESV 344 straipsnį. Taigi, teisinėje literatūroje randama nuomonių,¹⁸⁴ jog ESTT susidūrė su lengva byla, kadangi Jūrų teisės konvencija pati suteikė būdą išvengti kitų teismų ir arbitražų kompetencijos pažeidimo ir ESTT priėmė lengvą sprendimą, nes jam nereikėjo baimintis tarptautinių teisinių pasekmių, kurias sukeltų kelių tarptautinių jurisdikcijų egzistavimas.

Vis dėlto autorės nuomonė nesutampa su ESTT požiūriu – manytina, jog ESTT rėmimasis Jūrų teisės konvencijos 282 straipsniu yra nepagrįstas. Nors ESTT savo jurisdikcijos viršenybę kildina iš šio straipsnio, tačiau visų pirma, kyla klausimas, ar ESTT apskritai turi kompetenciją aiškinti šią Jūrų teisės konvencijos normą, kadangi iš aptariamos bylos matyti, jog ESTT savo išimtinę jurisdikciją dėl tarptautinio susitarimo normų aiškinimo sieja su Sąjungos kompetencijos tos normos atžvilgiu buvimu. Aukščiau analizuotas ESTT sprendimas dėl primojo kaltinimo parodo, jog turimos išimtinės jurisdikcijos konstatavimo faktas reikalauja ilgos procedūros ir analizės, kurių būtinumą ESTT ignoravo, imdamasis aiškinti Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnio nuostatą.

Visų antra, pažymėtina ir tai, jog Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnis yra skirtas suteikti pirmenybę taikiam ginčų sprendimui ir leidžia pasirinkti kitą ginčo dėl būtent Jūrų teisės konvencijos nuostatų aiškinimo ir taikymo, sprendimo procedūrą, dėl kurios konvencijos šalys susitaria iš anksto. Tačiau SESV 344 straipsnis negali būti laikomas tokiu išankstiniu susitarimu, nes tai nėra norma, įtvirtinanti konkretaus tarptautinio ginčo (šiuo atveju – tarptautinio ginčo dėl Jūrų teisės konvencijos aiškinimo ir taikymo), sprendimo procedūrą, šis straipsnis yra skirtas ginčams, susijusiems būtent su EB sutarties taikymu ir aiškinimu. Taigi, ESTT negalėjo traktuoti SESV 344 straipsnio kaip atitinkančio Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnyje numatytą „išankstinio regioninio susitarimo“ sąvoką, t.y. ši norma negalėtų būti suprantama kaip nustatanti tarptautinių teismų jurisdikcijos kolizijos taisyklę.¹⁸⁵

Kyla klausimas, kokia situacija susidarytų, jei teisingu pripažintume pastarąjį požiūrį arba jei Jūrų teisės konvencija nenumatytų tokios lanksčios ginčų sprendimo sistemos. Juk daugelis tarptautinių sutarčių numato savo privalomą ginčų sprendimo procedūrą. Tokiu atveju iniciatyva pradėti ginčų sprendimo procedūrą gultų ant suinteresuotos šalies pečių, kuri turėtų pasirinkti ar spręsti ginčą pagal procedūrą, kuri privalomai numatyta sutartyje ar kreiptis į ESTT.

Štai čia iškyla ir trečioji problema: tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijų susikirtimo galimybė ir neigiamos jo pasekmės valstybėms narėms. Kaip jau buvo minėta,

¹⁸⁴ Hofstätter B., *supra* note 161, p. 407.

¹⁸⁵ Daukšienė I., *supra* note 7, p. 1363.

valstybės narės turėtų nuspręsti, ar kreiptis į ESTT ir pažeisti įsipareigojimus pagal Sąjungos teisę, ar kreiptis į atitinkamą tarptautinę teisminę instituciją, į kurią kreiptis įpareigoja mišri tarptautinė sutartis, dėl kurios aiškinimo ir taikymo yra kilęs ginčas. Tokiais atvejais šalys būtų įpareigosios dviejų konkuruojančių teisinių pareigų ir dėl šios priežasties turėtų nuspręsti, kurią pareigą gerbti, o kurios nevykdyti. Tokios kategorijos byloms, sprendimas *MOX Plant* byloje nepateikia tinkamo sprendimo, o tik įpareigoja gerbti ESTT teisinį monopolį,¹⁸⁶ kurį ESTT grindžia tuo, jog tarptautiniai susitarimai yra Sąjungos teisinės sistemos dalis, kas sąlygoja būtinybę užtikrinti vieningą Sąjungos teisės aiškinimą ir taikymą.

Šią situaciją iliustruoja pagal Jūrų teisės konvenciją sudaryto arbitražinio teismo požiūris, padėjęs valstybėms narėms išvengti aukščiau aprašytos situacijos. Galima teigti, jog šiuo atveju pagal Jūrų teisės konvenciją sudarytas arbitražinis teismas pasielgė diplomatiškai, sustabdydamas ginčo sprendimo procedūrą bei liepdamas ginčo šalims visų pirma išsiaiškinti, ar ESTT neturi kompetencijos spręsti šį ginčą ir nors šis arbitražinis teismas nėra įpareigotas minėto SESV 344 straipsnio, jis nepamiršo savo jurisdikcijos pasekmių teisinei aplinkai, kurioje jis veikia, padėjo išvengti situacijos, kai valstybės narės atsidurtų teisinėje aklavietėje dėl turimų įsipareigojimų pagal Sąjungos bei tarptautinę teisę, todėl arbitražinio teismo požiūris geriau derinasi prie tarptautinės teisinės tvarkos, kuri negali pasiremti hierarchiškai organizuota teisine sistema.¹⁸⁷ Tačiau, kaip buvo minėta, tokio požiūrio gali laikytis ne visos teisminės institucijos.

Pažymėtina, jog gali susidaryti situacija, kai tarptautinė teisminė institucija nepripažins ESTT jurisdikcijos ir priims sprendimą. Tokiu atveju valstybės narės atsidurtų dar sunkesnėje padėtyje, kadangi kiltų klausimas, kuris sprendimas yra viršesnis ir turi būti vykdomas. Kai kurie autoriai pabrėžia, jog net jeigu tarptautinis teismas ar tribunolas nepripažintų ESTT jurisdikcijos ir priimtų sprendimą dėl ginčo, šis sprendimas nebūtų viršesnis už vėliau priimtą ESTT sprendimą tuo pačių klausimu, kadangi valstybės narės yra įpareigosios vadovaujantis Sąjungos teisės viršenybės principu, teikti pirmenybę ESTT sprendimui.¹⁸⁸ Tačiau čia reikėtų dar kartą pabrėžti, jog tarptautinės teisės požiūriu, tokie sprendimai būtų visiškai lygiaverčiai, kadangi tarptautinėje teisėje neegzistuoja jokia hierarchija tarp tarptautinių teisminių institucijų.

Štai čia galima pateikti pavyzdį, iliustruojantį pasekmes, galėjusias kilti tuo atveju, kai kita tarptautinė teisminė institucija nusprendžia elgtis visiškai kitaip, nei pagal Jūrų teisės konvenciją sudarytas arbitražinis teismas ir įgyvendinti savo jurisdikciją: *MOX Plant* bylos atveju Airijai dėl to paties ginčo lygiagrečiai pradėjus ginčo procedūrą pagal Konvencijos dėl šiaurės rytų Atlanto

¹⁸⁶ Hofstätter B., *supra* note 161, p. 408.

¹⁸⁷ Hofstätter B., *supra* note 161, p. 406.

¹⁸⁸ Lavranos N., *supra* note 48, p. 245-246.

vandenyno aplinkos apsaugos (toliau – OSPAR konvencija) ¹⁸⁹ 9 straipsnį, reglamentuojantį informacijos pateikimą apie aplinką, pagal šią konvenciją sudarytas arbitražas ne tik ignoravo galimą ESTT jurisdikciją, konstatuodamas, kad Sąjungos teisės atžvilgiu OSPAR konvencija suponuoja savarankišką, nuo Sąjungos teisės besiskiriantį teisinį režimą,¹⁹⁰ bet ir labai siaurai aiškino įsipareigojimų apimtį pagal OSPAR nuostatas, reglamentuojančias informacijos pateikimą, taip akivaizdžiai prieštaraudamas ESTT ankstesnėje praktikoje¹⁹¹ įsivyravusiam daug platesniam įsipareigojimų traktavimui, išvystytam pagal Sąjungos teisę.¹⁹² Akivaizdu, jog jeigu Komisija būtų nusprendusi inicijuoti procedūrą dėl įsipareigojimų nevykdymo prieš Airiją ir šiuo atveju, o ESTT būtų priėmusi kitokį sprendimą, nei arbitražas, susidarytų reali praktinė situacija, iliustruojanti jau anksčiau aptartą jurisdikcijų susikirtimo galimybę: valstybėms narėms tektų nuspręsti kurį iš sprendimų vykdyti, nepaisant to, jog tarptautinės teisės požiūriu abu sprendimai būtų lygiaverčiai.

Autorės nuomone, labai tikėtina, jog valstybės narės, siekdamos išvengti kaltinimų dėl Sąjungos teisės pažeidimo įsipareigojimų nesilaikymu, imsis vykdyti būtent ESTT, o ne kitos teisminės institucijos priimtą sprendimą, o tai, tarptautinės teisės atžvilgiu, reikštų kitos tarptautinės teisminės institucijos, priėmusios sprendimą, autoriteto paneigimą tarptautinėje visuomenėje.

Pažymėtina, jog šiuo aspektu įdomus nuolatinio arbitražo teismo, į kurį kreipėsi valstybės narės *Geležinio Reino* byloje, pasirinkimas laikytis pozicijos, jog Sąjungos teisė ginče tarp valstybių narių dėl aplinkos apsaugos yra apskritai nereikšminga ginčo sprendimui. Ši situacija rodo, jog galimi atvejai, kai kita tarptautinė teisminė institucija mėgins pagrįsti savo jurisdikciją spręsti ginčą tarp valstybių narių, nepaisydama ESTT praktikos, jog esant Sąjungos ir valstybių narių pasidalijamajai kompetencijai tam tikroje srityje, užtenka, kad egzistuotų Sąjungos teisės aktas, reglamentuojantis aspektus, susijusius su ginčo dalyku, tam, kad Sąjungos kompetencijos realizavimo faktas, o kartu ir ESTT jurisdikcija, būtų patvirtinti.

¹⁸⁹ Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic (adopted 22 September 1992, entered into force 25 March 1998). 2354 UNTS 67; 32 ILM 1069 (1993).

¹⁹⁰ Daukšienė I., *supra* note 7, p. 1364.

¹⁹¹ Šiuo klausimu žr. Teisingumo Teismo praktiką: Byla C-186/04 *Pierre Housieaux v Délégués du conseil de la Région de Bruxelles-Capitale* [2005] ECR I-03299, Byla C-233/00 *Commission of the European Communities v French Republic* [2003] ECR I-06625, Byla C-316/01 *Eva Glawischnig v Bundesminister für soziale Sicherheit und Generationen* [2003] ECR I-05995, Byla 217/97 *ECR Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany* [1999] ECR I-05087, Byla C- 321/96 *Wilhelm Mecklenburg v Kreis Pinneberg - Der Landrat* [1998] ECR I-03809.

¹⁹² Lavranos N., *op.cit.*, p. 248.

3.4.4. Europos Sąjungos Komisijos vaidmuo

Analizuojamos situacijos kontekste negalima nepaminėti ir Komisijos vaidmens. Kadangi, kaip minėta, nėra būdinga, jog valstybės narės pradėtų procedūras dėl įsipareigojimų nevykdymo viena prieš kitą, ESTT jurisdikcijos monopolijos skatinimas yra įtakotas Komisijos. Jei Komisija nusprendžia pradėti procedūrą dėl Sąjungos teisės pažeidimo, gali susidaryti situacija, kai dėl ilgos bylos nagrinėjimo trukmės ESTT SESV 344 straipsnio pažeidimo konstatavimas tampa per vėlus, nes jis konstatuojamas po to, kai kita teisminė institucija priima sprendimą. Vadinasi, esant jau priimtam kitos tarptautinės teisminės institucijos sprendimui ir ESTT po EK iniciatyvos priėmus savo sprendimą, gali kilti 3.5.1. skyriuje aptartos problemos dėl šių dviejų sprendimų nesutapimo. *MOX Plant* bylos atveju, arbitražinis teismas vis dėlto sustabdė bylos nagrinėjimą, siekdamas išvengti tokios situacijos, tačiau kaip jau buvo minėta, ne visos tarptautinės teisminės institucijos laikosi ir ateityje laikysis tokio pat diplomatinio požiūrio, kaip pastarasis arbitražinis teismas. Tam, kad suprastumėme Komisijos poziciją tokių situacijų atžvilgiu, toliau bus apžvelgta Komisijos veiksmų praktika ir jos priežastys.

Gali kilti klausimas, kodėl Komisija nesiėmė jokių veiksmų prieš Airiją dėl proceso arbitraže pagal OSPAR konvenciją ir kodėl iniciavo procedūrą dėl įsipareigojimų nevykdymo Airijai nusprendus spręsti ginčą pagal Jūrų teisės konvenciją sudarytame arbitražiniame teisme. Atsakant į šį klausimą, galima įžvelgti keletą galimų paaiškinimų.

Vienas jų gali būti tas, kad būtent ginčo sprendimo pagal OSPAR konvenciją atveju, Airija tenkino Komisijos prašymą pateikti dokumentus dėl ginčo su JK, įskaitant pareiškimus, paduotus proceso metu, tuo tarpu ji atsisakė tai padaryti procese pagal Jūrų teisės konvenciją sudarytame arbitražiniame teisme, teigdama, kad tiek Airiją, tiek JK riboja pareiga išsaugoti konfidencialumą iki ginčo sprendimo pradžios.¹⁹³

Tačiau antrasis paaiškinimas skamba kur kas įtikinamiau¹⁹⁴ – Komisija galimai vengia sukelti jurisdikcijų susikirtimo galimybę, kai yra tikėtina, kad ESTT sprendimas bus priimtas vėliau, nei kitos teisminės institucijos sprendimas. Priežastis yra ta, kad esant tokioms aplinkybėms konstatuotas SESV 344 straipsnio pažeidimas pakenktų arbitražinio teismo institutui, jei ginčas nagrinėjamas jame, susilpnintų tarptautinių ginčų sprendimo sistemą, kaip visumą ir sukeltų jurisdikcijų susikirtimą. Todėl galima preziumuoti, jog būtent dėl šių priežasčių Komisija nors ir buvo informuota apie Airijos kreipimąsi į arbitražą pagal OSPAR konvenciją, ji nesiėmė jokių

¹⁹³ Schrijver N., *supra* note 123, p. 877.

¹⁹⁴ Hofstätter B., *supra* note 161, 402.

veiksmų po to, kai jos kreipimasis į Airiją dėl procedūros šiame teisme nutraukimo, buvo ignoruojamas.

Kalbant apie arbitražinį teismą, sudarytą pagal Jūrų teisės konvenciją, nebuvo pavojaus, kad arbitražinio teismo sprendimas gali aplenkti ESTT sprendimą, kadangi procesas buvo sustabdytas 2003 birželį.

Autorės nuomone, galima teigti, jog tokio paaiškinimo realumą patvirtina ir Komisijos pozicija *Geležinio Reino* byloje, kurioje kilus ginčui tarp Belgijos ir Olandijos, susijusiam su senos geležinkelio linijos atnaujinimu ir su tam tikrais Sąjungos aplinkosaugos teisės aspektais, buvo numatytos glaudžios konsultacijos tarp ginčo šalių ir Komisijos,¹⁹⁵ šalys įsipareigojo: „Pasitaikius tokiems atvejams, kai procedūros metu iškilis būtinybė taikyti ir aiškinti Bendrijos teisę, Belgijos Karalystė ir Nyderlandų Karalystė įsipareigoja imtis visų būtinų priemonių, siekiant atlikti visus įsipareigojimus, numatytus EB sutartyje, ypač jos 292 straipsnyje.“¹⁹⁶ Taigi, Komisija šioje byloje taip pat neinicavo jokių pažeidimo procedūrų prieš minėtas valstybes nares, kadangi pastarosios sutiko bendradarbiauti su Komisija ir tokiu būdu leido jai kontroliuoti Sąjungos teisės taikymą ir aiškinimą bei suteikė pretekstą Komisijai pateisinti sprendimą neinicijuoti pažeidimo procedūros dėl įsipareigojimų nevykdymo pagal Sąjungos teisę.

Tai parodo, jog Komisija vis dėlto yra linkusi dėl vienos ar kitos priežasties vengti sukelti situaciją, kuri lemtų dvigubos jurisdikcijos kilimo problemą ir tokia Komisijos pozicija leidžia išvengti tokios situacijos, kokia susidarė *MOX Plant* bylos atveju bei tokios situacijos pasekmių.

¹⁹⁵ *Ibid.*, p. 409-410.

¹⁹⁶ Award in the Arbitration regarding the Iron Rhine (“Ijzeren Rijn”) Railway, supra note 173, paras 97-98.

4. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO JURISDIKCIJA DĖL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGOS KONVENCIJOS NUOSTATŲ

4.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos išimtinumo problema Sąjungai prisijungus prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos

1950 m. lapkričio 4 d. pasirašyta EŽTK laikoma viena pažangiausių žmogaus teisių gynimo priemonių pasaulyje, suteikiančių galimybę asmenims ginti savo pažeistas teises prieš valstybes, atsakingas už tokių teisių pažeidimus teisme, įsteigtame pagal EŽTK nuostatas.¹⁹⁷ Faktas, jog valstybės prisijungimas prie EŽTK ir narystė Europos Taryboje yra išankstinės sąlygos valstybei stojant į Sąjungą, parodo, jog ir Sąjunga šiai tarptautinei sutarčiai teikia didelę svarbą.¹⁹⁸ Sąjungos prisijungimas prie EŽTK, remiantis Lisabonos sutartimi, numatytas ES sutarties 6 straipsnio 2 dalyje: Sąjunga prisijungia prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Šis prisijungimas neturi įtakos Sąjungos sutartyse apibrėžtai Sąjungos kompetencijai. Didelė dalis teisinės visuomenės tikisi, jog Sąjungos prisijungimas prie EŽTK užpildys Sąjungos žmogaus teisių apsaugos spragas, kadangi užtikrins bent minimalius standartus ir išorinę kontrolę.¹⁹⁹

EŽTK 34 straipsnis nustato fizinių asmenų, jų grupių ir nevyriausybinė organizacijų teisę pateikti individualią peticiją prieš valstybę, kuri galimai pažeidė EŽTK įtvirtintas žmogaus teises.²⁰⁰ Nors Sąjungos prisijungimas prie EŽTK nepakeis esamos, Sąjungos teisėje numatytos, teisių gynimo priemonių sistemos, Sąjungai prisijungus prie EŽTK fiziniai asmenys, jų grupės ir nevyriausybines organizacijas turės teisę pateikti individualią peticiją prieš Sąjungą, jei manys, jog pastaroji pažeidė jų teises, ginamas EŽTK.²⁰¹ Taigi, šiuo aspektu Sąjunga pateks į EŽTT kontrolę. 2011 m. spalio 14 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto pateiktame naujausiame susitarimo dėl

¹⁹⁷ 2012 m. vasario 8 d. Parlamentiniai klausimai Tarybai dėl ES prisijungimo prie EŽTK ir EŽTT reformos. [interaktyvus] <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+OQ+O-2012-000031+0+DOC+XML+V0/LT>> [žiūrėta 2012-10-25].

¹⁹⁸ *Ibid.*

¹⁹⁹ Groussot X., Lock T., Pech L. EU Accession to the European Convention on Human Rights: a Legal Assessment of the Draft Accession Agreement of 14th October 2011. *European issues*. 2011, 218: 1-17

²⁰⁰ Šiame straipsnyje nustatyta, kad „kiekvienas fizinis asmuo, nevyriausybines organizacijos ar grupės asmenų, teigiantys, kad jie yra vienos iš Aukštųjų Susitariančių Šalių padaryto Konvencijoje ir jos protokoluose įtvirtintų teisių pažeidimo auka, gali pateikti Teismui individualią peticiją. Aukštosios Susitariančios Šalys įsipareigoja niekaip netrukdyti veiksmingai pasinaudoti šia teise.”

²⁰¹ Groussot X., Lock T., Pech L., *op. cit.*, p.5.

Sąjungos prisijungimo prie EŽTK projekto (toliau – Prisijungimo sutarties projektas)²⁰² variante įtvirtinta eilė mechanizmų, užtikrinančių Sąjungos teisės autonomiškumą ir jos ypatumus, kalbant apie Sąjungą, kaip atsakovę EŽTT, fiziniams asmenims, jų grupėms ir nevyriausybinėms organizacijoms pateikiant individualias peticijas prieš Sąjungą, pavyzdžiui, bendraatsakivio mechanizmas, mechanizmas, užtikrinantis ESTT teisę pasisakyti dėl Sąjungos teisės akto atitikimo EŽTK prieš EŽTT priimant sprendimą ir kt.²⁰³

Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog EŽTK yra daugiašalė tarptautinė sutartis ir visos 27 Sąjungos valstybės narės yra prisijungusios prie EŽTK ir yra Europos Tarybos narėmis. Po Sąjungos prisijungimo prie EŽTK, vadovaujantis *Haegeman*²⁰⁴ bylos praktika, EŽTK taps integralia Sąjungos teisinės sistemos sudedamąja dalimi, o ESTT įgys teisę aiškinti jos nuostatas ir ši tarptautinė sutartis bus laikoma mišriu susitarimu, bent jau procedūriniu aspektu, kadangi jos šalimis taps tiek Sąjungos valstybės narės, tiek pati Sąjunga. Štai čia svarbu paminėti EŽTK 33 straipsnį, nurodantį, kad „Kiekviena Aukštoji Susitariančioji Šalis gali kreiptis į Teismą dėl kiekvieno, jos manymu, kitos Aukštosios Susitariančios Šalies padaryto Konvencijos ir jos protokolų nuostatų pažeidimo“²⁰⁵ ir EŽTK 55 straipsnis nustatantį, jog: „Aukštosios Susitariančios Šalys susitaria, kad, išskyrus specialaus susitarimo atvejį, jos nesinaudos jų tarpusavio santykiuose galiojančiomis sutartimis, susitarimais ar deklaracijomis tam, kad peticijomis, kitokiomis priemonėmis, kurios nenumatytos šioje Konvencijoje, spręstų dėl šios Konvencijos aiškinimo ar taikymo kilusį ginčą.“ Ši nuostata, kartu su EŽTK 33 straipsniu, aiškiai kalba apie EŽTT jurisdikcijos dėl tarpvalstybinių ginčų, susijusių su EŽTK pažeidimu, išimtinumą. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, ar ESTT išlaikys išimtinę jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, susijusius su EŽTK pažeidimu, kai ginčas liečia Sąjungos teisę. Juk EŽTK sukūrė labiausiai išplėtotą regioninę žmogaus teisių apsaugos sistemą, kurios garantas yra EŽTT,²⁰⁶ ir tik jis, kaip EŽTK aiškinimo ir taikymo garantas, turi turėti teisę spręsti ginčus, kilusius dėl galimų EŽTK pažeidimų, o Sąjungos prisijungimas prie EŽTK, kaip minėta, reiškia, jog Sąjunga patenka į EŽTT kontrolę. Taigi, toliau šiame darbe bus siekiama išsiaiškinti, ar ESTT po Sąjungos prisijungimo prie EŽTK išlaikys savo išimtinę jurisdikciją dėl valstybių narių tarpusavio ginčų, susijusių su EŽTK ir liečiančių Sąjungos teisę, sprendimo.

²⁰² Report of the CDDH to the Committee of Ministers on the elaboration of the legal instruments for the accession of the EU to the ECHR, CDDH(2011)009, 14 October 2011; [interaktyvus] <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports/CDDH_2011_009_en.pdf> [žiūrėta 2012-10-17].

²⁰³ Daugiau žr. Groussot X., Lock T., Pech L., *supra* note 199.

²⁰⁴ Byla C-181/73, *supra* note 5.

²⁰⁵ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.40-987.

²⁰⁶ Jočienė D. Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos žmogaus teisių konvenciją ir Europos Sąjungos teisę. *Jurisprudencija*. 2010, 3(121): p. 98.

4.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija ir jurisdikcija Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos atžvilgiu

4.2.1. MOX Plant praktikos pritaikomumas EŽTK nuostatų atžvilgiu

Galime daryti prielaidą, jog Sąjungai prisijungus prie EŽTK, šios konvencijos atžvilgiu bus taikoma ESTT *MOX Plant* byloje įtvirtinta praktika: ESTT, savo jurisdikciją nagrinėti valstybių narių tarpusavio ginčus dėl EŽTK nuostatų, susijusių su Sąjungos teise, grįsdamas savo kompetencija aiškinti EŽTK nuostatas, šios konvencijos atžvilgiu išlaikys savo išimtinę jurisdikciją dėl valstybių narių tarpusavio ginčų, liečiančių Sąjungos teisę, sprendimo. Siekiant įvertinti, ar ši prielaida yra teisinga, visų pirma reikia įvertinti, ar EŽTK nuostatų atžvilgiu gali būti taikomos taisyklės, kurias ESTT, siekdamas įrodyti savo kompetencijos aiškinti mišraus susitarimo nuostatą ir išimtinės jurisdikcijos spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, liečiančius Sąjungos teisę, egzistavimą, taikė sprenddamas *MOX Plant* bylą.

Kaip jau buvo įrodyta ankstesniuose skyriuose, ne visos Sąjungos sudarytos tarptautinės sutarties nuostatos pateks į ESTT jurisdikciją, konkrečiau – mišraus susitarimo nuostatos pateks tik tuo atveju, jei Sąjunga turės išimtinę ar pasidalijamąją kompetenciją toje srityje, kuriose mišrus susitarimas yra sudarytas. Todėl siekdamas nuspręsti, ar yra kompetentingas aiškinti EŽTK nuostatas, ESTT privalės atlikti tyrimą pagal *MOX Plant* byloje išskirtas taisykles.

Visų pirma, ESTT turės nuspręsti ar jis turi išorės kompetenciją žmogaus teisių srityje. Kaip buvo minėta, ESTT savo nuomonėje 2/00²⁰⁷ yra konstatavęs, jog kompetencijos realizavimo faktui konstatuoti pakanka pačio prisijungimo prie tarptautinės sutarties, o kompetencijos pobūdis (išimtinė ar pasidalijamoji) neturi jokios reikšmės. Vadovaujantis šia pozicija galima būtų teigti, jog Sąjunga turi išorės kompetenciją žmogaus teisių apsaugos srityje.

Antra, ESTT sieks išsiaiškinti ar ir kokia apimtimi EŽTK šalimi tapusi Sąjunga pasirinko naudotis savo išorės kompetencija atitinkamoje srityje, t.y. visų pirma turės nustatyti kompetencijos pobūdį. Pažymėtina, jog nei ES sutartimi nei SESV žmogaus teisių apsaugos sritis nėra priskirta Sąjungos išimtinėi ar Sąjungos ir valstybių narių pasidalijamajai kompetencijai. Tai reiškia, jog žmogaus teisių apsaugos srityje kompetencija priklauso išimtinai valstybėms narėms. Faktas, jog 2009 m. gruodį įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, teisiškai privaloma tapo Sąjungos Pagrindinių Teisių Chartija (toliau – Chartija), kuri savo teisine galia prilygsta Sąjungos pirminei teisei, situacijos nekeičia, kadangi jos 51 straipsnio 2 dalis nustato, kad „ši Chartija neišplečia Sąjungos teisės

²⁰⁷ Nuomonė 2/00, *supra* note 85.

taikymo srities už Sąjungos įgaliojimų ribų, nenustato Sąjungai naujų įgaliojimų ar užduočių ir nepakeičia Sutartyse nustatytųjų.²⁰⁸ Atsižvelgiant į tai, nėra reikalinga vertinti likusių *MOX Plant* byloje išskirtų taisyklių pritaikomumo EŽTK nuostatomis. Taigi, autorės nuomone, vadovaujantis tuo kas išdėstyta, abejotina, jog *MOX Plant* bylos praktika galėtų būti taikoma EŽTK nuostatų atžvilgiu. Paneigus kompetencijos pasidalijimo tarp Sąjungos ir valstybių narių aspekto egzistavimą, manytina, jog Sąjungai prisijungus prie EŽTK, ši konvencija pateks į mišraus susitarimo procesine prasme sąvokos apimtį, t.y., kaip buvo apibrėžta šio darbo pradžioje, EŽTK bus laikoma mišria sutartimi tik dėl to, jog jos šalimis bus ir Sąjunga, ir valstybės narės.

Pažymėtina, jog mokslinėje literatūroje randama pastebėjimų, kad EŽTK 55 straipsnis leidžia sudaryti specialųjį susitarimą dėl ginčų, susijusių su EŽTK aiškinimu ir taikymu, o SESV 344 straipsnį galima traktuoti kaip „specialų susitarimą“ tarp valstybių narių ir Sąjungos EŽTK 55 straipsnio prasme.²⁰⁹ Tokiu atveju, ESTT galėtų vadovautis ta pačia logika, kaip ir *MOX Plant* bylos atveju – kai SESV 344 straipsnį prilygino Jūrų teisės konvencijos 282 straipsnyje numatytam „išankstiniam regioniniam susitarimui“. Toks ESTT požiūris leistų jam teigti, jog jo išimtinė jurisdikcija spręsti ginčus tarp valstybių narių, kai tai liečia Sąjungos teisę, gali būti užtikrinta ir tokiu būdu. Tačiau autorės nuomone, išankstinis valstybių narių susitarimas perduoti nagrinėti ginčą dėl žmogaus teisių pažeidimo ESTT, negali būti laikomas išankstiniu susitarimu EŽTK 55 straipsnio prasme, kas reiškia, jog valstybės narės negali sudaryti tokio susitarimo, nes, kaip jau buvo minėta, SESV 344 straipsnis negali būti laikomas tokiu išankstiniu susitarimu, kadangi tai nėra norma, įtvirtinanti konkrečiau tarptautinio ginčo (šiuo atveju – tarptautinio ginčo dėl EŽTK), sprendimo procedūrą, šis straipsnis yra skirtas ginčams, susijusiems būtent su Sąjungos teisės taikymu ir aiškinimu. Žinoma, autorė neatmeta galimybės, jog ESTT vistiek galėtų pasiremti ta pačia logika, kaip *MOX Plant* byloje, tačiau tokią galimybę visiškai paneigia Prisijungimo sutarties projekto 5 straipsnio nuostata. Ši nuostata numato, jog ginčo nagrinėjimo procedūra ESTT negali reikšti ginčų sprendimo priemonės EŽTK 55 straipsnio prasme. Tai leidžia teigti, jog išankstinis valstybių narių susitarimas perduoti nagrinėti ginčą dėl žmogaus teisių pažeidimo ESTT, negali būti laikomas išankstiniu susitarimu EŽTK 55 straipsnio prasme, kas reiškia, jog valstybės narės negalės sudaryti tokio susitarimo, o ESTT negalės teigti, jog valstybės narės galėjo išvengti jo išimtinės jurisdikcijos pažeidimo pagal SESV 344 straipsnį.

²⁰⁸ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. [2010] OL C 83.

²⁰⁹ Lock T. The ECJ and the ECtHR: The Future Relationship between the Two European Courts. *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*. 2009, 8: p. 392.

4.2.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija ir jurisdikcija Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos atžvilgiu žvelgiant iš Europos Sąjungos pozicijų

Vis dėl to, svarbu pažymėti, jog, kaip buvo išsiaiškinta šiame darbe, pagrindinė priežastis, dėl kurios ESTT ne visada pagrįstai išplečia savo kompetenciją dėl mišrių susitarimų aiškinimo, yra siekis užtikrinti Sąjungos teisės autonomiškumą ir vieningą aiškinimą. Būtent tai ir sąlygoja ESTT žūtbūtinį siekį išvengti bet kokio neigiamo poveikio jo jurisdikcijos spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, įtvirtintos SESV 344 straipsniu, išimtinumui. Leidimas valstybėms narėms jų tarpusavio ginčus dėl mišrių susitarimų nuostatų, bent nedidele dalimi patenkančių į Sąjungos kompetencijos ribas, spręsti kitai tarptautinei teisminei institucijai, reikštų neišvengiamą poveikį Sąjungos teisei, kadangi kitos tarptautinės teisminės institucijos tam tikros normos išaiškinimas galėtų suponuoti kitų Sąjungos teisės normų netinkamą supratimą ar netgi kelti jų neteisėtumo klausimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Lisabonos sutartimi buvo numatytas Sąjungos prisijungimas prie EŽTK, buvo priimtas Protokolas Nr. 8 dėl Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 2 dalies dėl Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Protokolas Nr. 8).²¹⁰ Autorės nuomone, šio Protokolo tikslą leidžia numanyti jo 1 straipsnis, kuris įtvirtina, jog: „Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 2 dalyje numatytame susitarime dėl Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Europos konvencijos) *numatoma išlaikyti konkrečius Sąjungos ir Sąjungos teisės ypatumus.*“ Autorės nuomone, akivaizdu, jog ši nuostata apeliuoja į būtinybę užtikrinti Europos Sąjungos teisės autonomiškumą ir jos ypatumus, todėl Sąjungos prisijungimo prie EŽTK sutarties rengėjai yra akivaizdžiai įpareigojami tokioje sutartyje numatyti eilę garantijų, užtikrinančių, jog Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumas nebus pažeistas, t.y. Protokolas Nr. 8 ne tik netiesiogiai reikalauja, kad būtų išsaugotas Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumas, bet apima ir institucinius elementus, pvz., numatoma išlaikyti konkrečius Sąjungos ir Sąjungos teisės ypatumus atsižvelgiant į „galimo Sąjungos dalyvavimo EŽTK kontrolės organuose konkrečią tvarką“²¹¹ ir „mechanizmus, kurie būtini užtikrinant, kad ne valstybių narių ieškiniai ir asmenų skundai būtų deramai pateikiami atitinkamai valstybėms narėms ir (arba) Sąjungai.“²¹² Manytina,

²¹⁰ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokolas Nr. 8 dėl Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 2 dalies dėl Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. [interaktyvus] <http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190lrc_002.pdf> [žiūrėta 2012-11-28].

²¹¹ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokolas Nr. 8, *supra* note 210.

²¹² *Ibid.*

jog pastarosios nuostatos yra labiau orientuotos į Sąjungos dalyvavimą EŽTT, fiziniams asmenims, jų grupėms ir nevyriausybinėms organizacijoms pateikiant individualias peticijas prieš Sąjungą ir valstybes nares dėl galimų EŽTK pažeidimų, tačiau šios dvi nuostatos paminėtinos siekiant iliustruoti, kaip Sąjunga saugo savo teisinę sistemą ir jos autonomiškumą.

Atkreiptinas dėmesys, jog Protokolo Nr. 8 2 straipsnyje yra įtvirtinta, jog prisijungimas neturi daryti „poveikio Sąjungos kompetencijai ir Sąjungos institucijų įgaliojimams. Jis turi užtikrinti, kad jokia jo nuostata nedarytų poveikio valstybių narių padėčiai Europos konvencijos atžvilgiu, visų pirma jos protokolų, pagal jos 15 straipsnį valstybių narių patvirtintų nuo Europos konvencijos nukrypstančių priemonių ir pagal jos 57 straipsnį valstybių narių padarytų Europos konvencijos išlygų atžvilgiu.“²¹³ Autorės nuomone, ši nuostata yra itin aktuali analizuojamos tematikos atžvilgiu, o ypač yra svarbi jos dalis, kalbanti apie tai, jog Sąjungos prisijungimas prie EŽTK *neturi daryti poveikio Sąjungos institucijų įgaliojimams*, kas suponuoja išvadą, jog Sąjungos prisijungimas prie EŽTK negali turėti įtakos ir ESTT veiklai, reglamentuojamai ES sutartimi ir Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo. Šią nuomonę neginčytinai patvirtina Protokolo Nr. 8 3 dalis, teigianti, jog: „Jokia 1 straipsnyje nurodyto susitarimo nuostata neturi daryti poveikio Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsniui.“²¹⁴

2010 m. gegužės 19 d. Europos Parlamentas savo rezoliucijoje dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų²¹⁵ nurodė, jog: „prisijungiant prie EŽTK valstybės narės tarp savęs ir abipusiuose santykiuose su Sąjunga turėtų išsipareigoti nesikreipti dėl padaryto tarpvalstybinio nuostatų pažeidimo pagal EŽTK 33 straipsnį, kai veiksmai ar neveikimas, dėl kurių kreipiamasi, patenka į Europos Sąjungos teisės taikymo sritį, kadangi tai prieštarautų Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsniui.“ Kaip matyti, Europos Parlamentas mano, jog reikalinga visiškai eliminuoti galimybę valstybėms narėms dėl jų tarpusavio ginčų sprendimo kreiptis į EŽTT, kai ginčas lies Sąjungos teisę.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, matyti, jog Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumo ir Sąjungos teisės aiškinimo vienodumo siekis įžvelgiamas Sąjungos pirminė teisėje, o ESTT – ne vienintelė Sąjungos institucija, palaikanti tokio siekio įgyvendinimo būtinumą.

Visa tai, kas išdėstyta leidžia autorei daryti išvadą, jog Sąjungos požiūriu valstybių narių galimybė tarpusavio ginčus dėl EŽTK pažeidimo, kai klausimas liečia ir Sąjungos teisę, spręsti

²¹³ *Ibid.*

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ Europos Parlamento 2010 m. gegužės 19 d. rezoliucija dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų [2011] OL C 161E.

EŽTT, turėtų būti apskritai eliminuojama, nepaisant EŽTK 33 straipsniu suteiktos teisės kiekvienai EŽTK šaliai spręsti ginčus dėl EŽTK nuostatų taikymo ir aiškinimo EŽTT.

5. ESTT PRAKTIKOS DĖL JO KOMPETENCIJOS IR JURISDIKCIJOS PAGAL SESV 344 STRAIPSNĮ PASIKEITIMO GALIMYBĖS IR PASIŪLYMAI

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, autorės nuomone, negalima pateikti vienareikšmiško atsakymo į klausimą ar ESTT po Sąjungos prisijungimo prie EŽTK išlaikys savo išimtinę jurisdikciją dėl valstybių narių tarpusavio ginčų, susijusių su EŽTK ir liečiančių Sąjungos teisę, sprendimo. Atsižvelgiant į EŽTK 33 ir 55 straipsnius, atsakymas į šį klausimą būtų neigiamas, tačiau žvelgiant iš Sąjungos pozicijų, labiau tikėtinas teigiamas atsakymas. Dėl šių priežasčių, autorės nuomone, tarp ESTT ir EŽTT gali kilti jurisdikcijų susikirtimo galimybė. Tai tik dar kartą patvirtina problematiką, atskleistą šiame darbe.

Tačiau vis tik manytina, jog po Sąjungos prisijungimo prie EŽTK, ESTT, negalėdamas taikyti *MOX Plant* bylos praktikos šios konvencijos atžvilgiu, bus priverstas formuoti naują praktiką, ir nors atsižvelgiant į ESTT politiką dėl besąlygiško SESV 344 straipsnio taikymo ir būtinybės užtikrinti Sąjungos teisės autonomiškumą bei vieningumą, manytina, jog ESTT neapleis savo kategoriškos pozicijos šiuo aspektu, vistiek galima pateikti pasiūlymus, leisiančius spręsti ne tik ESTT ir EŽTT, bet ir ESTT ir kitų tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijos susikirtimo problemą bei užtikrinti valstybių narių teisę spręsti tarpusavio ginčus, susijusius su tam tikrai mišria tarptautine sutartimi ir Sąjungos teise, laisvai pasirenkamose ar tuose mišriuose susitarimuose nurodytose tarptautinėse ginčų sprendimo institucijose.

Kaip jau buvo minėta, individualių peticijų prieš Sąjungą atžvilgiu Prisijungimo sutarties projektas numato eilę garantijų, turėsiančių užtikrinti Sąjungos teisės autonomiškumą, jos ypatumus ir vieningą aiškinimą. 2010 m. gegužės 5 d. ESTT aptariamajame dokumente²¹⁶ aiškiai nurodė, jog kaip įtvirtinta Sutartyse, ESTT užduotis yra užtikrinti, kad taikant ir aiškinant Sutartis, būtų laikomasi teisės ir jis vienintelis turi kompetenciją peržiūrėti Sąjungos institucijų priimtų teisės aktų teisėtumą bei, jei būtina, pripažinti, jog toks teisės aktas yra neteisėtas.²¹⁷ Leidimas EŽTT spręsti dėl Sąjungos teisės akto suderinamumo su EŽTK prieš tai nesant ESTT sprendimo dėl tokio akto galiojimo, būtų visiškai netinkamas,²¹⁸ kadangi tokiu atveju ESTT netektų Sutartimis jam suteiktos teisės aiškinti Sąjungos teisės nuostatas. Taigi, Prisijungimo sutarties projekto rengėjai įtraukė nuostatą, kuri turėtų užtikrinti, jog EŽTT netikrins Sąjungos teisės akto atitikimo EŽTK ir nevertins

²¹⁶ Discussion document of the Court of Justice of the European Union on certain aspects of the accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. [interaktyvus] <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_en_2010-05-21_12-10-16_272.pdf> [žiūrėta 2012-10-26].

²¹⁷ Discussion document of the Court of Justice of the European Union on certain aspects of the accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, *supra* note 216, para 8.

²¹⁸ *Ibid.*, paras 9,12.

jo dėl žmogaus teisių pažeidimų pirmiau, nei tai padarys ESTT,²¹⁹ t.y. EŽTT gavus individualią peticiją, dėl galimų Sąjungos padarytų EŽTK pažeidimų, jis, prieš priimamas sprendimą, turės kreiptis į ESTT, nes pastarasis turės pateikti savo išvadą dėl Sąjungos teisės suderinamumo su EŽTK.

Autorės nuomone, šis mechanizmas savo principu primena prejudicinio sprendimo institutą, kuris pritaikytas ne nacionalinės, bet tarptautinės institucijos atžvilgiu. Autorė pritaria T. Lock nuomonei, jog kalbant apie individualių peticijų prieš Sąjungą pateikimo atvejį, Sąjungos prisijungimas prie EŽTK nepažeis ESTT kompetencijos aiškinti Sąjungos teisę, nes EŽTT kompetencija bus apribota iki galimybės pateikti išvadą ar Sąjungos teisė arba Sąjungos institucijų veiksmai yra suderinami su EŽTK, jam nebus suteikta teisė pripažinti Sąjungos teisės aktų negaliojančiais, t.y. tą, kaip ir iki Sąjungos prisijungimo prie EŽTK galės daryti tik ESTT.²²⁰ ESTT pateikus nuomonę, jog konkrečiu atveju Sąjungos teisė ar Sąjungos institucijų veiksmai nepažeidžia EŽTK, nereiškia, jog EŽTT negalės priimti priešingo sprendimo. Analogiškai, valstybių narių ginčo EŽTT, kuris liečia Sąjungos teisę atveju, ESTT galėtų pateikti savo išvadą dėl Sąjungos teisės taikymo tuo konkrečiu atveju ir jos suderinamumo su EŽTK, paliekant lemiamą žodį tarti EŽTT. Juk jei Prisijungimo prie sutarties projekte individualių peticijų atžvilgiu numatytas mechanizmas, suteikiantis teisę visų pirma dėl Sąjungos teisės suderinamumo su EŽTK pasisakyti ESTT, o lemiamą žodį tarti EŽTT, bus patvirtintas, tai reikš, kad jis pripažįstamas tinkamu ir nepažeidžiančiu Sąjungos teisės, todėl būtų logiška valstybių narių ginčų dėl EŽTK, susijusių su Sąjungos teise, atveju pasielgti analogiškai – visų pirma leisti ESTT pasisakyti dėl Sąjungos teisės ar Sąjungos institucijų veiksmų, lemiamą žodį paliekant EŽTT.

Autorės nuomone, akivaizdu, jog tarpvalstybinių ginčų problematika neturi didelio praktinio aktualumo, kadangi abejotina, jog dažnai galėtų susidaryti situacija, kai viena valstybė narė pažeistų kitos valstybės narės piliečių teises, įtvirtintas EŽTK ir pastarojoje neegzistuoju sistema, leidžianti patiems asmenims, kurių teisės galimai buvo pažeistos, ginti jas kreipiantis į tos valstybės nacionalinį teismą, dėl ko savų piliečių teisinės gynybos imtųsi jų pilietybės valstybė narė. Tačiau aukščiau pateikta analizė leidžia daryti išvadą ir platesniame kontekste.

Pažymėtina, jog mokslinėje literatūroje galima rasti nuomonių, jog tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijų susikirtimo atvejų galima išvengti tam tikrų hierarchijos elementų tarptautinėje teisėje įvedimu ir yra pateikiami įvairūs pasiūlymai šiuo klausimu. Kaip pavyzdžius

²¹⁹ Report of the CDDH to the Committee of Ministers on the elaboration of the legal instruments for the accession of the EU to the ECHR, supra note 202, 3 straipsnio 6 dalis.

²²⁰ Groussot X., Lock T., Pech L., supra note 199, p. 5.

galima pateikti N. Lavranos²²¹ ir T. Sugihara²²² keliamą Tarptautinio Teisingumo Teismo (toliau – TTT) kaip apeliacinio teismo kitų tarptautinių teisminių institucijų atžvilgiu, idėją, N. Lavranos²²³ siūlymą sukurti instituciją *Tribunal des conflits internationale*,²²⁴ sudarytą iš vienodo skaičiaus TTT ir kitų tarptautinių teisminių institucijų teisėjų bei vieno nepriklausomo nario ir galėtų spręsti, kurio teismo jurisdikcijai priklauso iš tarptautinės teisės kilęs ginčas. Tačiau autorės nuomone, tokie pasiūlymai yra pernelyg radikalūs ir sunkiai įgyvendinami, o jų praktinio pritaikymo galimybę ir sėkmę įvertinti apskritai yra be galo sudėtinga.²²⁵ Juo labiau, tai tikrai būtų sunkiai suderinama su Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumu, kaip rodo mėginimas sukurti nepriklausomą Europos Ekonominės Erdvės teismą ir ESTT Nuomonė 1/91 šiuo klausimu.

Remiantis tuo, kas buvo išdėstyta, autorės nuomone, kaip potencialų aukščiau įvardytų problemų sprendimą, diktuoja Prisijungimo prie sutarties projektas, atsižvelgiant į autorės siūlomą individualių peticijų atveju numatyto ESTT dalyvavimo mechanizmo pritaikymą valstybių narių tarpusavio ginčų dėl EŽTK pažeidimo, kai tai liečia ir Sąjungos teisę, atžvilgiu. Manytina, kad Sąjunga savo teisėje galėtų įtvirtinti galimybę ne tik EŽTT, bet ir kitoms teisminėms institucijoms kreiptis su prašymu pateikti išvadą dėl Sąjungos teisės, kai sprendžiamas toks valstybių narių ginčas. Tokiu atveju nebūtų paneigiama ESTT kompetencija aiškinti Sąjungos teisę ir užtikrinti taip siekiamą tikslą – jos vieningumą, būtų išvengiama ESTT ir kitų tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijų susikirtimo bei nebūtų paneigta valstybių narių teisė nagrinėti jų tarpusavio ginčus, susijusius su Sąjungos teise, kitose tarptautinėse teisminėse institucijose.

Manytina, jog aukščiau aprašytas problemos sprendimo būdas būtų pakankamai nebūdingas Sąjungos teisei sistemai, todėl galima pateikti, autorės nuomone, šiek tiek paprastesnį („švelnesnį“) būdą.

Primintina, jog *MOX Plant* byloje aptarta Deklaracija numatė, jog esant Sąjungos ir valstybių narių pasidalijamajai kompetencijai, sprendimas, ar mišrios sutarties nuostatų atžvilgiu kompetenciją turi Sąjunga ar valstybės narės, priklauso nuo tarptautinės sutarties nuostatų daromos įtakos Sąjungos antrinės teisės aktams. Buvo nustatyta, jog nepakanka Sąjungos antrinės teisės aktų, reglamentuojančių atitinkamą klausimą egzistavimo tam, kad kompetencijos buvimas tuo

²²¹ Lavranos N., supra note 48, p. 248.

²²² Sugihara T. *The ICJ - Towards a higher role in the International Community*. Ando N., McWhinney E., Rüdiger W. *Liber Amicorum Judge Shigeru Oda*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers 2002, 1: 227-235.

²²³ *Ibid.*

²²⁴ Prancūzijos teisinėje sistemoje egzistuoja *Tribunal des conflits* institutas, skirtas spręsti kokias teisės šakas priskirti teisinį ginčą. *Tribunal des conflits* yra sudarytas iš dviejų aukščiausių teismų teisėjų ir sprendžia, kuriam iš teismų (administraciniam ar civiliniam/baudžiamajam) priklauso nagrinėti ginčą, kurio turinys apima kelias teisės šakas. Lavranos N., *op. cit.*, p. 248.

²²⁵ Pavyzdžiui, pats N. Lavranos nurodo, jog visi mėginimai įgyvendinti tokius pasiūlymus sukeltų labai daug praktinių problemų, atsižvelgiant į tai, kad kiekvieną naują teisinę priemonę turėtų ratifikuoti apie 190 ar daugiau valstybių.

klausimu būtų priskirtas Sąjungos kompetencijai. Ši nuostata buvo papildyta būtinumu *įvertinti dar ir tarptautinės sutarties nuostatų daromą įtaką tiems antrinės teisės aktams* (toliau – „įtakos testas“). ESTT visiškai ignoravo šį Deklaracijoje nustatytą reikalavimą. Autorės nuomone, įtakos egzistavimo įrodinėjimas pareikalautų iš ESTT daugiau pastangų ir tokiu būdu jam būtų sudėtingiau pripažinti savo išimtinės kompetencijos aiškinti tokią nuostatą, buvimą. ESTT, tokiais atvejais neturėdamas tinkamų argumentų, kurie leistų teigti, jog įtaka egzistuoja, kur kas dažniau turėtų pripažinti kitos tarptautinės teisminės institucijos teisę pasisakyti dėl tokios nuostatos ir spręsti ginčą tarp valstybių narių. Gali būti, jog būtent dėl šios priežasties ESTT pasirinko lengviausią kelią – apskritai paneigė „įtakos testo“ taikymą. Tokiu būdu ESTT ir toliau išliko vienintele tarptautine teismine institucija, galinčia pasisakyti dėl Sąjungos teisės klausimų ir spręsti valstybių narių tarpusavio ginčą, liečiantį Sąjungos teisę.

Tačiau autorės nuomone, „įtakos testas“ galėtų būti naudingas: konstatavus, kad įtaka yra daroma, ESTT išlaikytų savo išimtinę kompetenciją aiškinti tokią mišraus tarptautinio susitarimo nuostatą, ir jurisdikciją spręsti tokį ginčą tarp valstybių narių, o pripažinus, jog įtaka nėra daroma, ESTT perleistų ginčo sprendimo ir nuostatos aiškinimo teises kitai tarptautinei teisminei institucijai. Juk yra logiška manyti, jog Sąjungos antrinės teisės aktams nebūtų daroma jokia įtaka, tai žala Sąjungos teisės vieningumui ir Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumui neatsirastų. „Įtakos testas“ bent jau iš dalies panaikintų tikimybę dėl ESTT ir kitos tarptautinės teisminės institucijos jurisdikcijų susikirtimo ir bent jau iš dalies leistų valstybėms narėms įgyvendinti savo teisę laisvai pasirinkti ginčų sprendimo instituciją. „Iš dalies“ todėl, kad žvelgiant būtent iš tarptautinės teisės pozicijų, net ir tokiu atveju, kai ESTT išaiškintų, jog mišraus tarptautinio susitarimo nuostata daro įtaką Sąjungos antrinės teisės aktams, tai nepaneigtų kitos tarptautinės teisminės institucijos jurisdikcijos spręsti tokį ginčą ir valstybių narių teisės laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones.

IŠVADOS

1. Mišri sutartis suprantama kaip sutartis su trečiąja valstybe, tarptautine organizacija ar trečiosios valstybės nacionaliniu subjektu, kurių viena iš šalių, be pačios Sąjungos, yra viena ar kelios valstybės narės ir dalis tarptautinio susitarimo ar sutarties nuostatų patenka į Sąjungos kompetenciją, o dalis – į valstybių narių kompetenciją, t.y. kai Sąjunga ir valstybės narės dalijasi kompetencija tam tikroje srityje, dėl kurios sudaromas susitarimas. Tarptautiniai susitarimai neturi viršenybės Sąjungos pirminės teisės atžvilgiu, tačiau turi ją kalbant apie antrinės teisės aktus.

2. ESTT siekia užtikrinti Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumą, jos ypatumus ir Sąjungos teisės vieningą aiškinimą remdamasis SESV 344 straipsniu, įpareigojančiu valstybes nares spręsti jų tarpusavio ginčus, susijusius su Sąjungos teise, ESTT.

3. Pagal ESTT praktiką mišrių sutarčių nuostatos patenka į jo kompetencijos ribas, jei yra tą sritį reglamentuojančių Sąjungos antrinės teisės aktų ir valstybės narės privalo savo ginčą dėl mišrios sutarties nuostatų spręsti ESTT, net jei pati mišri sutartis įtvirtina ginčų sprendimo mechanizmą dėl jos nuostatų aiškinimo ir taikymo.

4. ESTT pozicija dėl SESV 344 straipsnio aiškinimo nėra suderinama su tarptautinėje teisėje nustatytu principu dėl valstybių narių teisės laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones.

5. ESTT pozicija dėl jo kompetencijos aiškinti ir taikyti mišrių susitarimų nuostatas gali sukelti jo ir kitos tarptautinės teisminės institucijos, turinčios teisę spręsti ginčą pagal mišrią sutartį, susikirtimą, kas sąlygoja situaciją, kai valstybės narės yra priverstos pasirinkti, į kurią tarptautinę teisminę instituciją kreiptis ar kurios jų sprendimą vykdyti, nors tarptautinės teisės požiūriu hierarchija tarp tokių institucijų neegzistuoja.

6. Atsakymas į klausimą, ar ESTT po Sąjungos prisijungimo prie EŽTK išlaikys savo išimtinę jurisdikciją dėl valstybių narių tarpusavio ginčų, susijusių su EŽTK ir liečiančių Sąjungos teisę, sprendimo, nėra aiškus, tačiau manytina, jog valstybėms narėms turi būti suteikta teisė spręsti tokius ginčus EŽTT, kadangi tai ne tik nepažeistų Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumo ir vienodo Sąjungos teisės aiškinimo, bet ir užtikrintų valstybių narių teisę laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones bei padėtų išvengti ESTT ir EŽTT jurisdikcijų susikirtimo.

7. Sąjungos teisėje galėtų būti įtvirtinta galimybė tarptautinėms teisminėms institucijoms kreiptis į ESTT su prašymu pateikti išvadą dėl Sąjungos teisės, kai sprendžiamas valstybių narių ginčas dėl mišraus susitarimo nuostatų, susijęs su Sąjungos teise, arba ESTT galėtų vertinti mišraus susitarimo nuostatos įtaką Sąjungos antrinės teisės aktams, o jos nesant, leisti valstybėms narėms spręsti ginčą kitoje tarptautinėje teisminėje institucijoje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra.

Tarptautinės teisės aktai:

1. 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 1C priedas Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46-1620.
2. Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic (adopted 22 September 1992, entered into force 25 March 1998). 2354 UNTS 67; 32 ILM 1069 (1993).
3. Deklaracija dėl tarptautinės teisės principų, liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Organizacijos Chartiją. Vadopalas V. *Tarptautinė teisė. Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 42-51.
4. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr.40-987.
5. Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija. *Valstybės žinios*. Nr. 107-4786.
6. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos II priedas „Pareiškimas dėl Europos Bendrijos kompetencijos tais klausimais, kuriuos reglamentuoja 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimas dėl konvencijos XI dalies įgyvendinimo“. [1998] OL L 179, p. 3–134.
7. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. *Valstybės žinios*. Nr. 73-2565.
8. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 13-480.

Europos Sąjungos teisės aktai:

8. Europos Bendrijos steigimo sutartis. OL C 224, 1992, p. 1-135.
9. Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis. OL C 84, 2010, p. 1-112.
10. Europos ekonominės erdvės susitarimas. OL L 1, 1994, p. 572–605.
11. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo. [1994] OL L 11, p. 1–36.

12. Tarybos sprendimas Nr. 98/392 dėl Europos Bendrijos 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimo, susijusio su jos XI dalies įgyvendinimu, patvirtinimo. [1998] OL L 179, p. 1–2.

13. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo Protokolas Nr. 8 dėl Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 2 dalies dėl Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. [interaktyvus] <http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190lhc_002.pdf> [žiūrėta 2012-11-28].

14. Europos Parlamento 2010 m. gegužės 19 d. rezoliucija dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų [2011] OL C 161E.

Teismų praktika.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

15. Byla 22/70, *Commission of the European Communities v. Council of the European Communities* [1971] ECR 263.

16. Byla C- 239/03, *Commission of the European Communities v French Republic* [2004] ECR I-09325.

17. Byla C-104/81, *Hauptzollamt Mainz v. CA Kupferberg & Cie. KG* [1982] ECR 3641

18. Byla C-12/86, *Demirel v. Ville de Schwäbisch Gmünd* [1987] ECR 3719.

19. Byla C-13/00 *Commission v. Ireland* [2002] ECR 1-2943.

20. Byla C-173/06, *Agrover Srl v Agenzia Dogane Circostrizione Doganale di Genova* [2007] ECR 8783.

21. Byla C-181/73, *Haegeman v. Belgian State* [1974] ECR 449.

22. Byla C-192/89, *S. Z. Sevince prieš Staatssecretaris van Justitie* [1990] ECR I-03461.

23. Byla C-240/09 *Lesoochranárske zoskupenie VLK prieš Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky* [2011] 2 CMLR 43.

24. Byla C-286/02 *Bellio F.lli Srl v Prefettura di Treviso* [2004] ECR I-3465.

25. Byla C-300/98, *Parfums Christian Dior v. Tuk Consultancy* [2000] ECR I-11307.

26. Byla C-459/03 *Commission v. Ireland* [2006] ECR 1-4635.

27. Byla C-53/96, *Hermes International v. FHT Marketing Choice BV* [1998] ECR 1-3603.

28. Byla C-6/64, *Flaminio Costa v E.N.E.L.* [1964] ECR 585.

29. Byla C-61/94, *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany International Dairy Arrangement* [1996] ECR I-3989.

30. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Nuomonė 1/03 dėl Bendrijos kompetencijos sudaryti naują Lugano konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. [2006] ECR I-01145.

31. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/78 (Natūralus kaučiukas (Natural Rubber)) [1979] ECR 2871.

32. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/92 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ [1992] ECR I-2821.

33. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/94 (PPO (WTO)) [1995] 1 CMLR 205.

34. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 1/94 dėl „Bendrijos kompetencija sudaryti tarptautinius susitarimus paslaugų ir intelektinės nuosavybės apsaugos srityje“ [1994] ECR I-5267.

35. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 2/00 (Kartachenos protokolas (Cartagena Protocol)). [2001] ECR I-9713.

36. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė 2/91, (TDO konvencija (ILO Convention)) [1993] ECR I-1061.

37. Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo išvada byloje C-431/05 *Merck Genéricos - Productos Farmacêuticos Lda v Merck & Co. Inc. ir Merck Sharp & Dohme Lda* [2007] ECR I-07001.

38. Generalinio advokato G. Tesauro išvada byloje C-53/96, *Hermes International v. FHT Marketing Choice BV* [1998] ECR I-3603.

Tarptautinių teisminių institucijų praktika:

39. 2003 m. birželio 24 d. Arbitražo nutaris, (order No. 3) [interaktyvus] <www.pca-cpa.org/upload/files/MOX%20Order%20no3.pdf> [žiūrėta 2011-09-04].

40. Award in the Arbitration regarding the Iron Rhine (“Ijzeren Rijn”) Railway between the Kingdom of Belgium and the Kingdom of the Netherlands, decision of 24 May 2005 - Interpretation of the Award of the Arbitral Tribunal, decision of 20 September 2005 [interaktyvus] <http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_XXVII/35-125.pdf> [žiūrėta 2012-08-15]

Nacionalinių teismų praktika:

41. 1974 m. gegužės 24 d. Vokietijos konstitucinio teismo sprendimas byloje *Internationale Handelsgesellschaft (Solange I)* 2 BvL 52/71.

Mokslinė literatūra:

42. Craig P., de Burca G. *EU Law : Text, Cases and Materials*. New York: Oxford University Press. 2011.

43. Daukšienė I. Europos Sąjungos valstybių narių tarpusavio ginčai ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija. *Jurisprudencija*. 2011, 18(4): 1349–1368.

44. Freidriksen H. H. One Market, Two Courts: Legal Pluralism vs. Homogeneity in the European Economic Area. *Nordic Journal of International Law*. 2010, 79: 481–499.

45. Granvik L. Incomplete Mixed Environmental Agreements of the Community and the Principle of Bindingness. Koskenniemi M. *International Law Aspects of the European Union*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1998.

46. Heliskoski J. *Mixed agreements as a Technique for Organizing the International Relations of European Community and its Member States*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 2001.

47. Heliskoski J. The Jurisdiction of the European Court of Justice to Give Preliminary Rulings on the Interpretation of Mixed Agreements. *Nordic Journal of International Law*. 2000, 69: 395–412.

48. Hofstoter B. Can She Excuse My Wrongs? The European Court of Justice and International Courts and Tribunals. *Croatian Yearbook of European Law & Policy*. 2007, 3: 391–413.

49. Jočienė D. Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos žmogaus teisių konvenciją ir Europos Sąjungos teisę. *Jurisprudencija*. 2010, 3(121): 97–113.

50. Karayigit T. M. Why and To What Extent a Common Interpretative Position for Mixed Agreements? *European Foreign Affairs Review*. 2006, 11(4): 46–447.

53. Lavranos N. Concurrence of Jurisdiction between the ECJ and other International Courts and Tribunals. *European Environmental Law Review*. 2005, 14(10): 240–251.

54. Lavranos N. Protecting Its Exclusive Jurisdiction: The Mox Plant-judgment of the ECJ. *Law & Practice of International Courts & Tribunals*. 2006, 5(3): 479–493.

55. Lavranos N. The MOX Plant judgment of the ECJ: How exclusive is the jurisdiction of the ECJ? *European Environmental Law Review*, 2006, 15(10) pp. 291–296.

56. Leal-Arcas R. The European Community and Mixed Agreements. *European Foreign Affairs Review*. 2001, 6: p. 483–514.

57. Lock T. The ECJ and the ECtHR: The Future Relationship between the Two European Courts. *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*. 2009, 8: 375–398.

58. Lock T. The European Court of Justice: What Are The Limits of Its Exclusive Jurisdiction? *The Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2009, 3: 291–314.

51. Macleod I., Hendry I., Hyett S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1998.

59. Marsden S. MOX plant and the Espoo Convention: Can Member State Disputes Concerning Mixed Environmental Agreements be resolved Outside EC Law? *Review of European Community & International Environmental Law*. 2009, 18(3): 312–327.

60. Neframi E. Mixed Agreements as a Source of European Law. Cannizzaro E., Palchetti P., Wessel A. R. *International Law as Law of the European Union*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2012, pp. 325-353.

61. Schrijver N. Case C-459/03, Commission of the European Communities v. Ireland, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 30 May 2006, [2006] ECR I-4635. *Common Market Law Review*, 2010, 47(3): 863–878.

62. Sugihara T. The ICJ - Towards a higher role in the International Community. Ando N., McWhinney E., Rüdiger W. *Liber Amicorum Judge Shigeru Oda*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers 2002, 1: 227–235.

63. Vadapalas V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006.

Internetiniai šaltiniai:

65. 2012 m. vasario 8 d. Parlamentiniai klausimai Tarybai dėl ES prisijungimo prie EŽTK ir EŽTT reformos. [interaktyvus] 2012-02-09 d. [žiūrėta 2012-10-25] <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+OQ+O-2012-000031+0+DOC+XML+V0//LT>>.

66. Discussion document of the Court of Justice of the European Union on certain aspects of the accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. [interaktyvus]

Liuksemburgas, 2010-05-05 <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_en_2010-05-21_12-10-16_272.pdf> [žiūrēta 2012-10-26].

67. Etienne J. *Loyalty Towards International Law as a Constitutional Principle of EU Law?* [interaktyvus] [žiūrēta 2012-08-16] <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/11/110301.pdf>>.

68. EU status in FAO [interaktyvus] <http://eeas.europa.eu/delegations/rome/eu_united_nations/work_with_fao/ec_status_fao/index_en.htm> [žiūrēta 2012-11-24].

69. Loo J. *Mixed agreements in the external relations of the European Community and their importance for Estonia as a new member state* [interaktyvus] <<http://www.vm.ee/?q=en/node/4061>> [žiūrēta 2011-11-15].

70. Report of the CDDH to the Committee of Ministers on the elaboration of the legal instruments for the accession of the EU to the ECHR, CDDH(2011)009, 14 October 2011; [interaktyvus], Strasbūras, 2011-10-14 [žiūrēta 2012-10-14] <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports/CDDH_2011_009_en.pdf>.

SANTRAUKA

Sąjunga sudaro vis daugiau tarptautinių sutarčių ar tampa jų šalimi, todėl galimi atvejai, kai tam tikrų nuostatų atžvilgiu įsipareigojimus prisiima Sąjunga ir jos valstybės narės atskirai arba kartu. Tokiu atveju kyla būtinybė išsiaiškinti, ar SESV 344 straipsnis suteikia ESTT teisę aiškinti tokių mišrių tarptautinių susitarimų nuostatas, ESTT praktiką šiuo klausimu ir kokias pasekmes ji sukelia: ar valstybės yra laisvos pasirinkti ginčų sprendimo institucijas, kai kyla ginčas dėl mišrios sutarties nuostatų, liečiančių Sąjungos teisę, ar nekyla ESTT ir kitų tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijų susikirtimo problemų.

Taigi, šiame magistro baigiamajame siekiama atskleisti ir įvertinti ESTT kompetenciją aiškinti mišrių susitarimų nuostatas. Šiam tikslui pasiekti darbe lyginamojo ir loginio metodų pagalba atskleidus mišraus susitarimo sąvoką, vietą Sąjungos teisinėje sistemoje, apžvelgiami ESTT SESV 344 straipsnyje įtvirtintos kompetencijos aiškinti mišraus susitarimų nuostatą ir jo jurisdikcijos spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, liečiančius Sąjungos teisę, ypatumai. Teleologinio, sisteminio analizės metodų pagalba konstatuojama, jog ESTT kompetencijos aiškinti Sąjungos teisę egzistavimas yra lemiamas veiksnys pripažįstant jo jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčą, liečiantį Sąjungos teisę.

Pasitelkiant aukščiau įvardintus metodus analizuojama ESTT praktika dėl mišrių susitarimų nuostatų aiškinimo ir konstatuojama, jog ESTT turės teisę aiškinti mišrių susitarimų nuostatas, jei Sąjunga bus priėmusi antrinės teisės aktus tuo klausimu, kuri reglamentuoja ir tam tikra mišraus susitarimų nuostata. Daroma išvada, jog toks ESTT aiškinimas yra sąlygotas ESTT siekio užtikrinti Sąjungos teisinės sistemos autonomiškumą, jos ypatumus ir vieningą Sąjungos teisės aiškinimą. Išanalizavus teisės aktus, ESTT, praktiką, mokslinius darbus, pripažįstama, jog tokia ESTT praktika pažeidžia tarptautinės teisės principą, leidžiantį valstybėms narėms laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones bei sukelia ESTT ir kitų tarptautinių teisminių institucijų jurisdikcijų susikirtimo galimybę.

Pasitelkus sisteminės analizės, loginį, teleologinį, lyginamąjį metodus, vertinama, ar Sąjungai prisijungus prie EŽTK, ESTT išlaikys savo išimtinę jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus dėl EŽTK nuostatų, jei ginčas lies ir Sąjungos teisę. Prieinama prie išvados, jog vienareikšmiško atsakymo į šį klausimą pateikti neįmanoma.

Darbo pabaigoje siekiant spręsti identifikuotas problemas, siūloma Sąjungos teisėje įtvirtinti galimybę tarptautinėms teisminėms institucijoms kreiptis į ESTT su prašymu pateikti išvadą dėl Sąjungos teisės, kai sprendžiamas valstybių narių ginčas dėl mišraus susitarimų nuostatų arba vertinti mišraus susitarimų nuostatos įtaką Sąjungos antrinės teisės aktams, o jos nesant, leisti valstybėms narėms spręsti ginčą kitoje tarptautinėje teisminėje institucijoje.

SUMMARY

The EU has a growing number of international contracts or becomes a party to them, so there may be cases in which certain provisions of the commitments are made in the EU and its Member States individually or in combination. In this case it becomes necessary to examine whether Article 344 of TFEU gives the ECJ a right to interpret the provisions of mixed international agreements, ECJ practice on this matter, and what consequences it causes: whether the states are free to choose the dispute settlement bodies, where there is a dispute concerning a mixed contract provisions which relate to EU law and whether there are no possibilities of mixed jurisdictions between ECJ and other international judicial jurisdictions.

Therefore this Master work seeks to reveal and assess ECJ competence regarding the provisions of mixed agreements. In order to achieve this goal after examining a term „mixed agreement“ by using a logical and comparative methods and finding its place in the EU legal system, peculiarities of ECJ right and competence to interpret a term „mixed agreements“, set in Article 344 of TFEU and its jurisdiction to decide the disputes that are linked with EU law; by using teleologic and systematic methods of analysis it is stated that the existence of ECJ right to settle disputes between EU Member States is a crucial factor in recognition of its jurisdiction to decide the dispute between Member States, affecting EU law.

With the help of the abovementioned methods ECJ case-law on the interpretation of mixed agreements is analyzed and it is stated that ECJ will have the right to interpret mixed agreements in case that it had adopted secondary legislation on the matter, which is governed also by a certain provision of a mixed agreement. It is concluded that such interpretation of ECJ is determined by the effort to ensure the autonomy of the EU's legal system, its features and a unified interpretation of EU law. After analyzing the legislation, ECJ case-law, research papers it is recognized that such ECJ practice violates international principle that authorizes Member States to choose freely the dispute resolution mechanisms and makes possible for ECJ and other international jurisdictions to clash.

Through methods of systematic analysis, also logical, teleological, comparative methods it is evaluated if ECJ will keep its exclusive jurisdiction to settle disputes between Member States on the provisions of ECJ if a dispute is linked with EU law after it joins ECHR. The conclusion is that an unambiguous answer to this question can not be provided.

In the end of this Master work in order to address the identified problems it is proposed to establish a possibility in the EU law for international juridical institutions to address ECJ with a request to provide a conclusion regarding the EU law when a dispute between Member States in

reference with mixed agreements is dealt or to assess the mixed agreement's provision's impact on the secondary legal acts of the EU and in the case of absence of such impact to let Member States have a dispute dealt in other international juridical institution.